

2010

DE DIERENARTS OP CONSULT

Een onderzoek naar de ontwikkelingen in de veterinaire sector

Jolyn Klamer
Marije Woesthoff

594000

DE DIERENARTS OP CONSULT

Een onderzoek naar de ontwikkelingen in de veterinaire sector

Een scriptie in het kader van de opleiding Diermanagement

Leeuwarden, augustus 2010

Auteurs:

Jolyn Klamer 840429004

Marije Woesthoff 870520001

Begeleiders:

Mw. Drs. C.A.M. Koenis

Dhr. R. Mulder

Opdrachtgever:

Hogeschool Van Hall Larenstein

Projectnummer 594000

VOORWOORD

Tijdens de opleiding Diermanagement zijn wij erachter gekomen dat onze interesses allebei uitgingen naar veterinaire praktijkmanagement. Toen wij samen de cursus paraveterinaire dierenartsassistent volgden werd dit des te meer duidelijk. Doordat wij samen leerden voor de tentamens bleek dat wij elkaar goed aanvulden. Wij besloten toen dat wij samen wilden afstuderen. Hier hebben we geen spijt van gekregen, we werken goed samen.

Het onderzoek naar de ontwikkelingen in de veterinaire sector was een leerzame en leuke ervaring. We hebben veel contacten opgedaan in het werkveld, iets waar wij later hopelijk profijt van hebben.

Via deze weg willen wij alle deskundigen bedanken voor hun tijd, inzet en enthousiasme. De gesprekken tijdens de interviews waren leerzaam. Ook de paneldiscussie was een bijzondere ervaring.

Ook willen wij onze begeleiders, Inge Koenis en Rik Mulder, bedanken voor hun hulp, geduld en raad. De opstart van het onderzoek was wat moeizaam, en zij hebben ons hier goed doorheen geholpen.

Jolyn Klamer

Marije Woesthoff

Leeuwarden, 13 augustus 2010

SAMENVATTING

Het beeld van de huidige situatie en de toekomst van dierenartsenpraktijken is niet transparant. De diergeneeskundige zorg is op dit moment aan diverse ontwikkelingen onderhevig zoals de toename van het aantal vrouwelijke dierenartsen. Er fuseren praktijken waardoor verschillende samenwerkingsverbanden ontstaan. Dit gebeurt door het samengaan van praktijken of doordat praktijken zich aansluiten bij een keten, bijvoorbeeld de WesterHuis Groep.

Doel van dit onderzoek is het schetsen van een beeld van de huidige situatie en ontwikkelingen in dierenartsenpraktijken in Nederland. Er wordt gekeken naar de ontwikkelingen in 2010-2020. Tevens wordt een inschatting gemaakt van de veterinaire sector in 2020. Het eindproduct zal een dictaat zijn voor de docenten van hogeschool Van Hall Larenstein. Met dit materiaal kunnen studenten beter voorgelicht worden over de veterinaire sector.

Door middel van interviews, deskresearch en een paneldiscussie met diverse deskundigen uit de veterinaire sector is een beeld ontstaan van de huidige en toekomstige ontwikkelingen in deze sector.

Wat betreft de economische ontwikkelingen in de veterinaire sector wordt het volgende genoemd: grotere praktijken met meer dierenartsen, nieuwe samenwerkingsverbanden tussen dierenartsenpraktijken en andere organisaties zoals asielen en dierenspecialisten, samenwerking tussen praktijken in de vorm van dienstuitwisseling en ketenvorming (en meerdere business modellen).

Genoemde actuele ontwikkelingen in de maatschappij zijn: veranderde rol van de dierenarts in de maatschappij, toename van het aantal gezelschapsdieren en veranderde houding bij diereigenaren. De verwachtingen voor de toekomst zijn: mensen gaan meer geld uitgeven aan huisdieren en de vermenschelijking schiet te ver door. Een andere toekomstige ontwikkeling die wordt genoemd zijn 'minimapraktijken'. De multiculturele samenleving in Nederland zal waarschijnlijk geen grote invloed hebben op de toekomst van dierenartsenpraktijken.

De studie diergeneeskunde is een Bachelor/Master systeem geworden. Ook is de studie wetenschappelijker geworden, studenten leren beter kritisch te kijken. Tevens leren zij zich meer op de huisdiereigenaar te richten (klantgerichtheid). Er wordt meer aandacht geschonken aan dierenwelzijn. In de toekomst kan de algemene bevoegdheid vervallen, zodat niet alle dierenartsen alle diersoorten mogen behandelen. In de komende tien jaar is dit niet te verwachten.

De opkomst van de Partij voor de Dieren is een politieke ontwikkeling. Dat deze partij in de Tweede Kamer is gekomen wijst op het besef van de maatschappij dat dierenwelzijn belangrijk is. De invloed van de overheid op de dierenarts is relatief klein. De Wet op de Uitoefening van Diergeneeskunde (WUD) geeft in grote lijnen aan wat een dierenarts wel en niet mag. In 2010 wordt er gewerkt aan de Wet Dieren. Hierin komt onder andere een positieflijst waarop staat welke dieren als gezelschapsdier gehouden mogen worden. Nu gelden vijf verschillende, met elkaar samenhangende wetten inzake het houden van dieren, dierlijke productie en productie en verhandelen van dierlijke producten.

De ontwikkelingen op technologisch gebied die genoemd worden zijn de automatisering in de praktijk. Diagnostiek en middelen voor operaties worden verfijnder. Een voorbeeld van automatisering in de praktijk is het VetCIS systeem (veterinair centraal informatiesysteem).

De ontwikkelingen in de man-vrouw verhoudingen, fulltime-parttime werkverband en eigenaarschap-loondienst hangen nauw met elkaar samen. Ook de verschillen tussen de oudere en de nieuwe generatie zijn hierop van invloed. Doordat pas afgestudeerde dierenartsen het dierenarts zijn meer als beroep dan levensinvulling zien, willen zij niet meer 24 uur per dag, 7 dagen per week beschikbaar zijn. Dit kan ook te maken hebben met het feit dat er steeds meer vrouwelijke dierenartsen afstuderen. Het gevolg hiervan is dat het eigenaarschap ook niet aantrekkelijk meer is, omdat dit ook een hoge beschikbaarheid vereist. Het ideale werkverband is dan het (parttime) werken in loondienst. Dit heeft wel als gevolg dat dierenartsen minder werkervaring opdoen, en dat er andere samenwerkingsvormen ontstaan.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	7
PROBLEEMBESCHRIJVING	7
AFBAKENING	7
DOELSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN	8
DOELSTELLING	8
ONDERZOEKSVRAGEN	8
OPBOUW VAN HET RAPPORT	9
BEGRIPSBEPALING	9
1. MATERIAAL EN METHODEN	13
1.1 DESKRESEARCH	13
1.1.1 VERWERKING	13
1.1.2 ANALYSE	14
1.2 INTERVIEWS	14
1.2.1 VERWERKING	16
1.2.2 ANALYSE	16
1.3 PANELDISCUSSIE	16
1.3.1 VERWERKING	17
1.3.2 ANALYSE	17
2 RESULTATEN ANTWOORD DEEL- EN SUBVRAGEN HOOFDVRAAG EEN	18
2.1 ECONOMISCH	18
2.2 MAATSCHAPPELIJK	21
2.3 EDUCATIEF	22
2.4 JURIDISCH/POLITIEK	23
2.5 TECHNOLOGISCH	24
2.6 DEMOGRAFISCH	25
3 CONCLUSIE ANTWOORD HOOFDVRAAG EEN EN TWEE	29
4 DISCUSSIE	32
4.1 SPEERPUNTEN	32
4.2 DESKUNDIGEN	32
4.3 VRAGENLIJST	32
4.4 INTERPRETATIE CONCLUSIES	32
5 AANBEVELINGEN	33
6 LITERATUURLIJST	34
7 BIJLAGEN	I
I. Vragenlijst interviews	II
II. Uitwerking paneldiscussie	IV
III. Data analyse	XV
IV. Veterinaire Specialisaties	XXXVI
V. Dictaat	XXXVII

INLEIDING

Deze inleiding beschrijft eerst het probleem, vervolgens wordt ingegaan op aspecten van het onderzoek zoals de aanleiding en de afbakening. De inleiding wordt afgerond met de onderzoeksvragen en een begrippenlijst.

PROBLEEMBESCHRIJVING

Het beeld van de huidige situatie en de toekomst van dierenartsenpraktijken is niet transparant. De diergeneeskundige zorg is op dit moment aan diverse ontwikkelingen onderhevig zoals de toename van het aantal vrouwelijke dierenartsen. Er fuseren praktijken waardoor verschillende samenwerkingsverbanden ontstaan. Dit gebeurt door het samengaan van praktijken of doordat praktijken zich aansluiten bij een keten, bijvoorbeeld de WesterHuis Groep.

De dierenarts werd alom gezien als een vertrouwensman en hij was duidelijk herkenbaar als een geneesheer. Op dit moment is de dierenarts voor de veehouder meer en meer een adviseur bij het beoordelen van de gezondheidsproblematiek op het bedrijf geworden. De dierenarts voor gezelschapsdieren heeft zich nog meer tot een geneesheer ontwikkeld, die zich steeds meer ontwikkelt in maatschappelijke zin (Ruitenbergh, 1995, p. 436). De attitude van mensen ten opzichte van dieren verandert mee (Kruif, de, 2004, p. 52). Het dier wordt meer een onderdeel van het gezin en mensen gaan bewuster om met de keuze voor diervriendelijke producten. Dit zijn enkele voorbeelden van opvallende ontwikkelingen in het werkveld.

Hogeschool Van Hall Larenstein heeft opdracht gegeven voor onderzoek naar de ontwikkelingen in de veterinaire branche, omdat de opleiding Diermanagement de minor Veterinair Praktijkmanagement wil aanpassen aan het werkveld om zo de studenten voor te bereiden op hun functies in de toekomst.

AFBAKENING

De onderzoekspopulatie van dit onderzoek omvat deskundigen van instanties die kennis hebben van, en ervaring hebben met, dierenartsenpraktijken. Deze deskundigen zijn geïnteresseerd in de ontwikkelingen in de veterinaire sector en hebben hier een uitgesproken mening over. Ook omvat het onderzoeksgebied alle relevante literatuur in vakbladen en op websites.

Dit onderzoek richt zich op de ontwikkelingen in de gezelschapsdierensector. Dit omdat de opdrachtgever (hogeschool Van Hall Larenstein) en de studenten van de minor Veterinair Praktijkmanagement op hogeschool Van Hall Larenstein meer te maken hebben met deze tak dan met de landbouwhuisdiergeneeskunde.

DOELSTELLING EN ONDERZOEKSVRAGEN

Hieronder worden de doelstelling en de onderzoeksvragen beschreven. De onderzoeksvragen zijn opgesplitst in hoofd- en subvragen.

Doelstelling

Doel van dit onderzoek is het schetsen van een beeld van de huidige situatie en ontwikkelingen in dierenartsenpraktijken in Nederland. Er wordt gekeken naar de ontwikkelingen in 2010-2020. Tevens wordt een inschatting gemaakt van de veterinaire sector in 2020. Het eindproduct zal een dictaat zijn voor de docenten van hogeschool Van Hall Larenstein. Met dit materiaal kunnen studenten beter voorgelicht worden over de veterinaire sector.

Onderzoeksvragen

Analyse van de probleembeschrijving levert de volgende vragen op om de doelstelling te bereiken. De vragen zijn onderverdeeld in twee hoofdvragen en bijbehorende subvragen.

Hoofdvraag

Deze hoofdvragen worden beantwoord in hoofdstuk twee Resultaten.

1. Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van dierenartsenpraktijken in Nederland in 2010?
2. Hoe ziet de veterinaire sector er in 2020 uit?

Deel- en subvragen

Deze deel- en subvragen worden beantwoord in hoofdstuk drie Conclusies en het dictaat.

BIJ HOOFDVRAAG 1

1A Welke ontwikkelingen op economisch gebied zijn nu gaande?

- Hoeveel praktijken fuseren er jaarlijks en wat is hiervan de achterliggende reden?
- Hoeveel dierenartsen specialiseren zich en wat is het effect hiervan?
- Wat is de attitude van dierenartsen ten aanzien van praktijkmanagers?
- Wat zijn de ontwikkelingen op het gebied van huisdierverzekeringen, en wat voor effect heeft dit op de dierenartsenpraktijk?
- Wat zijn de ontwikkelingen wat betreft de tarieven van diergeneeskundige handelingen?
- Wat zijn de ontwikkelingen wat betreft samenwerken met andere bedrijfstvormen zoals asielen, dierenspecialisten, pensions en andere dierenartsenpraktijken?

1B Welke ontwikkelingen op maatschappelijk gebied zijn nu gaande?

- In welk opzicht veranderen de eigenaren van gezelschapsdieren?
- Op welke aspecten verandert de rol van de dierenarts?
- Wat is de invloed van de multiculturele samenleving op de dierenartsenpraktijken?

1C Welke ontwikkelingen op educatief gebied zijn nu gaande?

- Op welke aspecten verandert de studie diergeneeskunde?

- Hoe sluit de huidige studie diergeneeskunde aan op de huidige sector?

1D Welke ontwikkelingen op juridisch gebied zijn nu gaande?

- Wat is de invloed van de overheid op de veterinaire sector?
- Wat zijn de wettelijke verplichtingen van dierenartsen?

1E Welke ontwikkelingen op technologisch gebied zijn nu gaande?

- Welke invloed hebben ontwikkelingen in de humane geneeskunde sector op de diergeneeskunde sector?

1F Welke ontwikkelingen op demografisch gebied zijn nu gaande?

- Welke ontwikkelingen in de man-vrouw verhouding zijn zichtbaar in de sector diergeneeskunde?
- Welke ontwikkelingen in fulltime / parttime-werkverband zijn zichtbaar?
- Welke ontwikkelingen in eigenaarschap / loondienst doen zich voor?

OPBOUW VAN HET RAPPORT

Na dit inleidende hoofdstuk, gaat hoofdstuk één in op de materialen en methode, met onder andere de manieren van dataverzameling, dataverwerking en data-analyse. Hoofdstuk twee behandelt de resultaten uit het onderzoek naar de huidige situatie dit zijn tevens de antwoorden op de deel- en subvragen bij hoofdvraag één. Op basis van dit totaaloverzicht worden in hoofdstuk drie conclusies getrokken, dit is tevens het antwoord op hoofdvraag twee. Hoofdstuk vier bespreekt onderzoek. In hoofdstuk vijf worden als laatste de aanbevelingen gedaan naar de minor Veterinair Praktijkmanagement toe.

BEGRIJSBEPALING

In dit hoofdstuk worden de begrippen die in dit rapport worden genoemd toegelicht.

- AUV: is in Nederland en België marktleider in groothandel en distributie van diergeneesmiddelen, instrumentarium en diervoeders (bron: www.auv.nl)
- Capaciteitsorgaan: Stichting Capaciteitsorgaan voor medische en tandheelkundige vervolgoopleidingen". Dit orgaan is opgericht in het voorjaar van 1999 door een groot aantal veldpartijen uit de zorg en wordt gesubsidieerd door VWS. Zij stellen ramingen op voor de capaciteit van de initiële opleiding tot arts en verzorgen informatie hierover aan de zorgsector en de overheid. (bron: www.capaciteitsorgaan.nl)
- Curalis: Curalis is een onafhankelijk samenwerkingsverband van dierenklinieken. Een samenwerkingsverband dat samen met een groot aantal marktpartijen resultaten tot stand brengt. Samen vormen zij een onderling verbonden netwerk, met accountant, fiscalist, advocatenkantoor, (internet) boekhouder, banken, software ontwikkelaar, een marketing en communicatie adviesbureau en geselecteerde leveranciers, om kennis en slagkracht te kunnen leveren op veterinaire en niet-veterinaire disciplines (bron: www.curalis.nl)

- Diagnostiek: de kennis en hulpmiddelen ter beschikking voor het stellen van een diagnose. (bron: www.mijnwoordenboek.nl)
- Dierenartsenpraktijken: Bedrijven waar huisdiereigenaren met een gezelschapsdier naar toe kunnen voor medische zorg en/of advies. Deze zorg wordt geboden door één of meerdere gezelschapsdierenartsen, met assistentie van één of meerdere dierenartsassistenten. In deze praktijken worden alleen kleine gezelschapsdieren behandeld.
- Diergeneeskundige handelingen: handelingen bij dieren die uitsluitend door dierenartsen mogen worden uitgevoerd op basis van de Wet op de Uitoefening van Diergeneeskunde.
- Differentiatie: Dierenartsen zijn algemeen bevoegd om alle diersoorten te behandelen. Als men gaat differentiëren binnen de opleiding zal dat betekenen dat men zich kan laten opleiden tot dierenarts van één bepaalde diergroep bijvoorbeeld: hond, kat, paard, vogels, vissen bijzondere dieren, pluimvee, rundvee, knaagdieren enz. enz. Dit zou tevens het einde betekenen van de algemene bevoegdheid zoals die nu bestaat.
- Eerstelijns-tweedelijns praktijken: De behandeling van een gezelschapsdier door de eigen dierenarts wordt de "eerste lijn" genoemd. Dit heet dus de "eerstelijns diergeneeskunde". De kennis die een dierenarts nodig heeft voor de "eerste lijn" is de algemene kennis die iedere dierenarts heeft die zich met de betreffende diersoort bezighoudt.

Op het moment dat er specialistische kennis aan te pas komt wordt dat "tweedelijns diergeneeskunde" genoemd. De specialisten houden zich uitsluitend bezig met deze zogenaamde "tweede lijn". Zij krijgen patiënten doorverwezen door andere dierenartsen. (bron: www.dierenkliniek.com)

- Faculteit diergeneeskunde: Opleiding voor dierenartsen, onderdeel van de Rijks Universiteit Utrecht. De faculteit Diergeneeskunde is de enige instelling in Nederland waar dierenartsen worden opgeleid. (bron: www.uu.nl)
- FIDIN: De Fabrikanten en Importeurs van Diergeneesmiddelen In Nederland, de branchevereniging van Veterinaire Farmacie in Nederland, is met haar leden een representatieve organisatie van de diergeneesmiddelenindustrie in Nederland. Het ledenbestand bestaat zowel uit ondernemingen die voornamelijk hun eigen producten ontwikkelen en produceren, als uit bedrijven die producten importeren en al of niet onder eigen label verkopen. (bron: www.fidin.nl)
- Gezelschapsdieren: Huisdier, dier dat om niet economische redenen wordt gehouden in of om het huis; de meest voorkomende gezelschapsdieren zijn hond, kat, konijn en knaagdieren; in tegenstelling tot landbouwhuisdieren, zoals varkens, en (leg)kippen op een boerderij; sommige soorten kunnen zowel als landbouwhuisdier en gezelschapsdier worden gehouden. (bron: Klaver, P. 2008, p. 186)
- KNMvD: Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde. Beroepsvereniging van dierenartsen. Maakt zich sterk voor de bevordering van de diergeneeskunde en de belangenbehartiging van haar leden. (bron: www.knmvd.nl)

- Maatschappij: De (Nederlandse) maatschappij is de netto resultante van alle individuele en collectieve belangen, idealen, opvattingen en waarden van burgers – nadrukkelijk ook in hun rol als consument – in Nederland. De bestuurlijke vertegenwoordiger van de maatschappij is in ons land de politiek, het meest direct weerspiegeld in de Tweede Kamer. De politiek is, net zoals de maatschappij voortdurend aan veranderingen onderhevig (bron: RDA, 2009, p.7)
- Minimapraktijken: Dierenartsenpraktijken die lage prijzen hanteren, voor mensen die van een bescheiden inkomen moeten leven. Momenteel zijn er nog geen praktijken die hiervoor worden gesubsidieerd.
- Multiculturele samenleving: Een samenleving met veel invloeden van andere niet-westerse culturen van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse (inclusief Arubaanse) achtergrond. (bron: M. Klumpers, N. Endenburg, 2008, p. 54)
- Orde van Dierenartsen: De Orde van Dierenartsen zou eenzelfde soort Orde worden zoals die al bestaat als de Orde van Advocaten of de Orde van Geneesheren. De Orde van Dierenartsen zou in tegenstelling tot de KNMvD wel algemeen bindende regels en richtlijnen kunnen formuleren. Lidmaatschap van een Orde is verplicht voor de uitoefenaars van diergeneeskunde.
- Overtreatment: Overbehandeling: het doorbehandelen van een dier, terwijl hier eigenlijk geen noodzaak (meer) voor is.
- Praktijkmanagers: Een praktijkmanager is een persoon die de organisatorische taken van de dierenarts overneemt, werkzaamheden waar de dierenarts niet voor is opgeleid. De taken van een praktijkmanager variëren per praktijk.
- Proteg: Proteq Dier & Zorg is een aanbieder van ongevallen- en ziektekostenverzekeringen voor honden en katten in Nederland. (bron: www.proteqdierenzorg.nl)
- RDA: De Raad voor Dierenaangelegenheden is een raad van deskundigen die de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit adviseert over vraagstukken betreffende dierenwelzijn en diergezondheid. De Raad baseert zich daarbij op de meest recente wetenschappelijke, maatschappelijke en ethische ontwikkelingen. (bron: www.rda.nl)
- Royal Canin: Diervoederfabrikant.
- Specialisatie/specialist: Specialisatie is in de jaren '90 opgekomen, toen in 1993 de European Board of Veterinary Specialisation werd opgezet. Taken van de EBVS zijn: het herkennen van nieuwe specialisatievakken, het opzetten en behouden van een register van Europese veterinaire specialisten, het verzekeren van de kwaliteit van deze specialisten door monitoring, en het aanmoedigen en promoten van de diensten van specialisten bij het publiek en de veterinaire sector. (Bron: www.ebvs.org)

Om een specialist te worden moet je een erkende specialistenopleiding hebben gevolgd en deze succesvol hebben afgerond. De opleidingen kunnen in Nederland of in andere landen worden gevolgd en worden afgesloten met een examen.

Als enige in de veterinaire beroepsgroep zijn er voor dierenartsspecialisten ook strenge eisen om specialist te mogen blijven. Iedere vijf jaar moet een dierenartsspecialist zich opnieuw laten registreren. De eisen variëren van een tot meerdere publicaties, het geven van lezingen en voordrachten, nascholing volgen en zo voort.

NB. Tijdens het onderzoek blijkt dat men het woord specialist vaak gebruikt terwijl dit onterecht is, het verschil tussen een erkend specialist en een dierenarts die geen erkend specialist -maar zich wel zo noemt- is, dat de laatste zich uit eigen beweging toegelegd heeft op een bepaalde specialisatie, maar hiervoor geen officiële opleiding heeft gevolgd.

- Veterinair Praktijkondersteuner, een praktijkondersteuner is in Nederland een paramedisch functionaris die is opgeleid om in dierenartsenpraktijken bepaalde taken van de dierenarts over te nemen
- Veterinair Tuchtcollege: Klachten over tekortschietende diergeneeskundige zorg kunnen worden beoordeeld door het Veterinair Tuchtcollege (VTC). Het veterinair tuchtrecht heeft ten doel een goede beroepsuitoefening van de veterinaire beroepsgroepen te bevorderen. Alle bij het VTC ingediende klachten worden vanuit dit perspectief beoordeeld. (bron: <http://www.agro.nl/vtc/>)
- VPM: Nederlandse Vereniging voor Veterinair Praktijkmanagement. De vereniging heeft als doel die personen te verenigen die de functie van praktijkmanager uitoefenen of de verantwoordelijkheid hebben voor één of meerdere managementtaken binnen de dierenartsenpraktijken in Nederland. (bron: www.v-p-m.nl)

1. MATERIAAL EN METHODEN

Dit hoofdstuk beschrijft de uitvoering van dit onderzoek. De dataverzameling bestaat uit drie onderdelen, namelijk door deskresearch, interviews en een paneldiscussie. Per onderdeel wordt uitgelegd hoe de informatie is verzameld, verwerkt en vervolgens geanalyseerd. De wijze waarop dit is gedaan staat beschreven in paragraaf 1.1, 1.2 en 1.3.

1.1 DESKRESEARCH

Op basis van de PEST-analyse is de informatie die gevonden moet worden vastgesteld. Deze PEST-analyse wordt gemaakt door tijdens een brainstormsessie zoveel mogelijk onderwerpen op te sommen die betrekking hebben op de ontwikkelingen in de veterinaire sector. De op deze manier verkregen ontwikkelingen zijn verdeeld over de volgende categorieën: juridisch, economisch, technologisch, educatief, maatschappelijk en demografisch.

Door de PEST-analyse wordt het zoeken van informatie doeltreffender, na het uitvoeren van de analyse kan er op een aantal trefwoorden worden gezocht.

De werkwijze van deskresearch bestaat voornamelijk uit veelvuldig gebruik van zoekmachines op internet, het doornemen van relevante literatuur. Verder zijn relevante organisaties benaderd voor informatie.

Vakbladen zoals “Dier & Arts” en het “Tijdschrift voor Diergeneeskunde” zijn zeer relevant. Databases zoals PubMed leiden naar Engelse tijdschriften zoals “The Veterinary Journal”, waarin bruikbare informatie staat.

De dataverzameling wordt afgerond op het moment dat er geen nieuwe informatie meer gevonden wordt.

1.1.1 Verwerking

Wanneer alle bronnen zijn verzameld worden de bronnen uitvoerig doorgelezen en de relevante paragrafen gemarkeerd. Deze gemarkeerde delen worden gebundeld en gelabeld. Hiervoor wordt het spreadsheet programma Microsoft Excel gebruikt.

Het resultaat is een tabel met stukken tekst, met daaraan een label en een tijdsaanduiding (heden/verleden/toekomst) gekoppeld. De teksten zijn onderverdeeld in zes kolommen: juridisch, economisch, technologisch, educatief, maatschappelijk en demografisch.

Tabel 1 Gedeelte uit spreadsheet met literatuur.

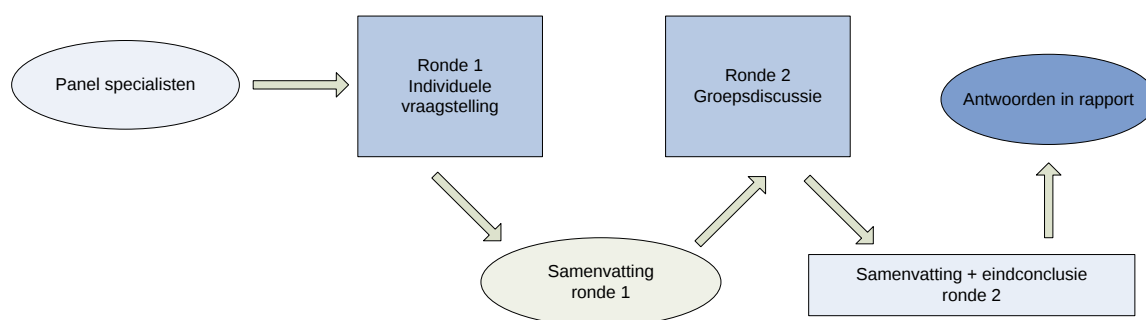
	Juridisch	Economisch	Technologisch
Ontwikkeling	systeem van certificatie van dierenartspraktijken en van onderzoeks- en controlelaboratoria op gang gekomen	behoefte aan GZD/paarden artsen lager dan aantal DA. Behoefte veeartsen hoger dan aanbod veeartsen	Groot vertrouwen in preventieve vaccinaties (mond- en klauwzeer)
Bron	Ruitenbergh	De Kruif	Ruitenbergh
Verleden/heden/toekomst	jaren '90	toekomst 2020	jaren '60
Labels	certificering	vraag-aanbod DA	Vaccinaties

1.1.2 Analyse

De gevonden data heeft de basiskennis gevormd voor het opstellen van de interviewvragen. Er is getracht zoveel mogelijk voorlopige antwoorden op de onderzoeksvragen te geven naar aanleiding van de gevonden literatuur. Tevens heeft het literatuuronderzoek een lijst opgeleverd van deskundigen die in aanmerking komen om geïnterviewd te worden. Ten slotte heeft de data een bijdrage geleverd aan het vormen van een beeld over de huidige situatie in de veterinaire sector. Deze resultaten uit het literatuuronderzoek worden gebruikt ter ondersteuning en daarom niet los vermeld in hoofdstuk twee 'Resultaten', wel kunnen de bronnen uit het literatuuronderzoek aangehaald worden.

1.2 INTERVIEWS

Voor de uitvoering van de interviews en paneldiscussie is gebruik gemaakt van de Delphi-methode (Baarda D.B. et al, 2005, p. 238). De Delphi-methode is een methode om met behulp van het oordeel van deskundigen systematisch, in verschillende rondes een compleet beeld te krijgen over bepaalde vraagstukken. Aan de deelnemers worden stellingen voorgelegd. Deze stellingen worden door de deskundigen bediscussieerd. In onderstaande figuur wordt een schematisch beeld gegeven van deze methode.

Figuur 1 Eigen interpretatie Delphi- methode

De personen op de lijst van deskundigen worden via e-mail benaderd. In deze e-mail wordt gerefereerd naar het artikel dat van deze persoon afkomstig is, of de organisatie bij welke de deskundige werkzaam is. Vervolgens wordt uitgelegd wat de aanleiding van het onderzoek is, de speerpunten worden genoemd en de deskundige wordt gevraagd deel te nemen aan een interview. De e-mail wordt afgesloten met de vraag of de deskundige telefonisch benaderd mag worden voor het maken van een afspraak. In alle gevallen is hier positief op gereageerd.

Na het maken van de afspraken zijn de deskundigen ingedeeld in twee van de zes onderdelen (juridisch, economisch, technologisch, educatief, maatschappelijk en demografisch). De deskundigen hebben hun voorkeur uitgesproken in een e-mailbericht of tijdens het telefoongesprek.

De in hoofdstuk 1 geformuleerde onderzoeksvragen vormen de basis voor het opstellen van de interviewvragen. Per deskundige wordt een apart interview opgesteld, met voor sommige deskundigen aanvullende vragen die aansluiten bij hun vakgebied. De deskundigen zijn zo

geselecteerd, dat uiteindelijk alle speerpunten voldoende zijn gedekt. Er zijn in totaal zeventien interviews afgenomen:

Tabel 2 Overzicht deskundigen

Deskundige	juridisch	economisch	maatschappelijk	technologisch	educatief	demografisch	DA JA/NEE
Nienke Endenburg <i>Faculteit Diergeneeskunde</i>			x		x		JA
Sjeng Lumeij <i>Faculteit Diergeneeskunde</i>				x		x	JA
Marianne Sloet <i>Faculteit Diergeneeskunde</i>	x				x	x	JA
Richard Rieter <i>praktiserend dierenarts</i>		x	x				JA
Joost Ruitenber <i>Faculteit Diergeneeskunde</i>				x	x		JA
Catherine Smits <i>VPM</i>		x					NEE
Fred Schaeffer <i>Curalis</i>		x				x	JA
Walter Boer <i>Proteq Dier en Zorg</i>		x		x		x	NEE
Joost van Herten <i>KNMvD</i>	x			x			JA
Geert Moorman <i>Praktijkmanager</i>		x					JA
Victor Slenter <i>Capaciteitsorgaan</i>		x				x	NEE
Margriet Bos <i>Royal Canin</i>				x			JA
Inge Koenis <i>VHL</i>			x	x	x		NEE
Susan Ophorst <i>VHL</i>							NEE
Björn Eussen <i>FIDIN</i>	x			x			JA
Julius Peters <i>praktiserend dierenarts</i>			x	x			JA
Anoniem							
TOTAAL	4	6	4	8	4	6	

De organisaties waar de deskundigen voor werken worden in de begrippenlijst toegelicht.

Alle deskundigen zijn persoonlijk bezocht voor het afnemen van het interview. De interviewgesprekken zijn opgenomen met een voice-recorder. Zoals de Delphi-methode vereist, worden eerder gegeven antwoorden meegenomen in de vragen voor de volgende interviews. Zie bijlage I voor de vragenlijst.

1.2.1 *Verwerking*

De interviews worden uitgewerkt met behulp van de opnames. De gegeven antwoorden worden woordelijk uitgetypt en vervolgens in een nieuwe spreadsheet geplaatst. Vragen die tijdens het interview zijn toegevoegd, bijvoorbeeld bij het doorvragen, worden hierin meegenomen. Zo ontstaat een compleet overzicht van alle gestelde vragen met de bijbehorende antwoorden.

1.2.2 *Analyse*

Om de gegeven antwoorden te analyseren, wordt gebruik gemaakt van de data-analysemethode van Krueger en Casey (bron: Krueger, R. A., & Casey, M. A., 2000, p. 85). Per uitspraak worden de volgende vragen gesteld, voordat ze in een spreadsheet worden geplaatst:

- 1: Heeft de respondent de vraag beantwoord? Zo ja, ga naar vraag 3, zo nee, ga naar vraag 2. Als onduidelijk, later op terugkomen;
- 2: Geeft de uitspraak antwoord op een andere vraag in de discussie of het interview? Zo ja, plaats deze bij de betreffende vraag, zo nee, ga naar vraag 3;
- 3: Zegt de uitspraak iets van belangrijkheid over het onderwerp? Zo ja, plaats deze bij het betreffende onderwerp, zo nee, schrappen;
- 4: Is de uitspraak iets dat eerder gezegd is? Zo ja, groepeer de uitspraken, zo nee, maak een nieuwe kolom.

Alle vragen die niet overeenkomend zijn beantwoord, leiden tot een stelling of een nieuwe vraag. Deze vragen/stellingen worden geselecteerd om tijdens de paneldiscussie te laten bediscussiëren.

1.3 *PANELDISCUSSIE*

Tijdens de interviews worden de deskundigen uitgenodigd voor deelname aan de paneldiscussie. Vervolgens wordt een datum vastgesteld waarop de meeste deskundigen beschikbaar zijn. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de website datumprikker.nl. Walter Boer van Proteq Dier & Zorg heeft een vergaderzaal ter beschikking gesteld in Utrecht. De aanwezigen zijn:

- Walter Boer *Proteq Dier & Zorg*
- Sjeng Lumeij *Faculteit Diergeneeskunde*
- Marianne Sloet *Faculteit Diergeneeskunde*
- Björn Eussen *FIDIN*
- Joost van Herten *KNMvD*
- Catherine Smits *VPM*

Zeven vraagstellingen worden vastgesteld en beschreven zoals in §1.2.2 aangegeven. Criteria voor selectie van deze (vraag)stellingen zijn:

- relevantie van de onderwerpen;
- mate waarin al informatie beschikbaar is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

De (vraag)stellingen worden met behulp van Microsoft PowerPoint gepresenteerd. Bij deze (vraag)stellingen wordt een korte introductie gegeven, om de discussie in te leiden.

De (vraag)stellingen luiden als volgt:

1. Wat zijn positieve/negatieve gevolgen van doorsturen, en welke wegen het zwaarst?
- 2A. Moet/zal de veterinaire sector zich meer gaan specialiseren?
- 2B. En wat zullen de trends worden op het gebied van specialisatie?
3. Welke gevolgen heeft de feminisering in de veterinaire sector voor de dierenartsenpraktijken?
4. Wat is/zijn de beste organisatievorm(en) voor de toekomstige dierenartsenpraktijken?
5. Elke dierenartsenpraktijk heeft in de toekomst een (veterinaire) praktijkmanager nodig?
6. Het inzichtelijk en transparant maken van het doen en laten van een dierenarts, is dé manier om kwaliteit meetbaar te maken.
7. Diergeneeskunde wordt langzaam een beroep in plaats van een professie.

De discussie wordt geleid door Susan Ophorst, communicatiedocente aan hogeschool Van Hall Larenstein, en wordt opgenomen met een videocamera.

1.3.1 *Verwerking*

Om de discussie uit te werken is er gebruik gemaakt van de video-opnamen. De gegeven antwoorden en argumenten worden woordelijk uitgetypt (Zie bijlage II). Niet-relevante uitspraken worden achterwege gelaten. De uitspraken die gedaan zijn als zijnde feiten worden getoetst door middel van deskresearch.

1.3.2 *Analyse*

De uitspraken die gedaan zijn tijdens de paneldiscussie in een tabel zetten heeft geen toegevoegde waarde. Alle uitspraken zijn namelijk gedaan als reactie op een eerdere uitspraak. Wanneer deze uitspraken van elkaar worden losgekoppeld is de samenhang verdwenen. Deze uitspraken worden daarom rechtstreeks gebruikt in de data analyse, met de context van de uitspraak erbij.

Dit hoofdstuk geeft een beknopte samenvatting van de verzamelde resultaten. In bijlage III staan de meest relevante uitspraken per speerpunt weergegeven, met alle bronnen erbij. Van de twintig benaderde deskundigen, hebben zeventien personen zich bereid gevonden deel te nemen aan dit onderzoek. Van de zeventien geïnterviewden hebben zeven personen aan de paneldiscussie meegedaan.

Op de deel- en subvragen bij hoofdvraag 1 (over de huidige ontwikkelingen) wordt in dit hoofdstuk antwoord gegeven. De antwoorden op hoofdvraag 1 en 2 worden in het hoofdstuk conclusie gegeven.

2.1 ECONOMISCH

Welke ontwikkelingen op economisch gebied zijn nu gaande?

Wat betreft de economische ontwikkelingen in de veterinaire sector wordt het volgende genoemd: grotere praktijken met meer dierenartsen, nieuwe samenwerkingsverbanden tussen dierenartsenpraktijken en andere organisaties zoals asielen en dierenspecialzaken, samenwerking tussen praktijken in de vorm van dienstuitwisseling en ketenvorming (of meerdere business modellen).

Hoeveel praktijken fuseren er jaarlijks en wat is hiervan de achterliggende reden?

Exacte cijfers over het aantal fusies zijn niet bekend. Wel blijkt dat er veel fusies plaatsvinden. Wanneer je met een zoekmachine zoekt op 'fusie dierenartsenpraktijken' (over het afgelopen jaar in Nederland bekeken) zijn er ongeveer 900 aankondigingen van dierenartsenpraktijken die gaan fuseren of reeds zijn gefuseerd. Wel moet hierbij in acht worden genomen dat dit niet het aantal daadwerkelijk uitgevoerde fusies is. Als (minimaal) twee praktijken een fusie aankondigen vindt er maar één fusie plaats. Ook zullen aankondigingen in meerdere bronnen worden weergegeven.

Sjouke Kazemier van de KNMvD licht dit toe:

“Er vinden inderdaad geregeld fusies plaats tussen dierenartsenpraktijken. Daarnaast worden kleine praktijken vaak overgenomen door grote praktijken, vooral op lokaal / regionaal niveau. Echter, we zien ook steeds meer initiatieven waarbij een investeerder vestigingen door het hele land aankoopt (ook door niet-dierenartsen). Schaalvergroting is zeker een trend, enerzijds omdat dierenartsen steeds minder solo willen werken, anderzijds omdat ook niet iedereen meer ondernemer wil zijn, maar ook om tegenwicht te bieden tegen vaak grote klanten, vooral ook in de landbouwhuisdierensector.

Of er meer fusies plaatsvinden dan in het verleden, kan ik moeilijk beoordelen. Harde cijfers over het aantal "clusters van praktijken" hebben we niet voor handen.

Hier zijn we overigens wel mee bezig. Dit vergt echter een aanpassing in het administratiesysteem van de KNMvD (waar een praktijk gedefinieerd is als een vestiging). “

De achterliggende reden voor een fusie is het spreiden van kosten en uren, en het delen van kennis, dit laatste geeft de mogelijkheid tot specialisatie. De aanleiding van een fusie is voornamelijk noodzaak: een dierenartsenpraktijk kan het aantal klanten, werkuren of de hoeveelheid benodigde kennis niet meer leveren, en zoekt hiervoor de oplossing in een fusie. Dit houdt verband met de trend dat dierenartsen in het algemeen meer parttime gaan werken. Tevens wordt aangegeven dat fusies vaak mislukken, door de veranderingen in de praktijkcultuur.

Hoeveel dierenartsen specialiseren zich en wat is het effect hiervan?

In 2010 zijn 272 erkende specialisten in Nederland geregistreerd, zie bijlage IV. Dit komt neer op 8,8%, aangezien er 3085 praktiserende dierenartsen in 2010 in Nederland zijn. Hoeveel dierenartsen zich nog gaan specialiseren is onbekend, maar men verwacht hier een stijgende lijn in te blijven zien. De reden dat dierenartsen gaan specialiseren is dat de hoeveelheid kennis toeneemt, en er daardoor steeds kleinere vakgebieden ontstaan. Tevens is specialisatie een manier voor een dierenarts om zich te profileren.

Zoals eerder aangegeven hebben fusies ook invloed op specialisatie. Naarmate er meer dierenartsen onder één dak gaan werken krijgt de dierenarts de kans zich te ontwikkelen in het vakgebied naar keuze. Het effect van specialisatie is dat dierenartsen de mogelijkheid hebben om patiënten door te sturen, zowel binnen de praktijk als naar buiten de praktijk. Vandaag de dag zijn de erkende specialisten onderbelicht in de veterinaire sector. Als het aantal specialisten blijft groeien, zullen zij meer geraadpleegd worden en wellicht ontstaan hieruit nieuwe samenwerkingsverbanden.

Op dit moment is het voor de huisdiereigenaar - die uit eigen beweging naar een specialist gaat - niet duidelijk of hij met een erkende specialist te maken heeft of met iemand die zich heeft toegelegd op een vakgebied. Ook kan doorsturen naar een specialist nadelig zijn voor de huisdiereigenaar, omdat hiermee het overzicht over het dier verloren kan gaan. Dit staat of valt met goede communicatie tussen de behandelend dierenarts en de huisdiereigenaar. Een elektronisch patiëntendossier, zoals in de humane sector, zou een goed hulpmiddel zijn.

Wat is de attitude van dierenartsen ten aanzien van praktijkmanagers?

De attitude van dierenartsen ten aanzien van praktijkmanagers is erg veranderd. Een dierenarts wordt niet opgeleid tot ondernemer. Praktijkmanagers worden vaker ingezet want dierenartsen zien het nu het voordeel van praktijkmanagers in. In 2010 zijn er 100 praktijkmanagers lid van de VPM (Nederlandse vereniging voor Veterinair Praktijkmanagement). Tevens wordt de wil van de dierenartsen om meer parttime te werken gezien als een kans voor aankomend praktijkmanagers, omdat zij meer ruimte krijgen om taken over te nemen. Ook fusies hebben een positieve invloed op de functie van praktijkmanagers, omdat de overgang naar een grotere praktijk met een andere structuur en meer dierenartsen en assistentes veel organisatie vereist.

Wanneer er sprake is van een maatschap van dierenartsen, en een praktijkmanager is aangesteld voor het dagelijks bestuur, levert dit scheve verhoudingen op. Dit komt doordat de praktijkmanager vaak niet wordt betrokken bij de beslissingen van de maatschap en hierdoor ook geen autonomie krijgt. Wel wordt er van de praktijkmanager verwacht dat hij veranderingen doorvoert. Daarbij is het voor een praktijkmanager lastig om een dierenarts aan te sturen die hiërarchisch gezien boven de praktijkmanager staat. Ten slotte is het moeilijk voor aankomend praktijkmanagers om een goede plaats in de organisatie te krijgen doordat uit de praktijk blijkt dat het takenpakket van praktijkmanagers sterk varieert.

Wat zijn de ontwikkelingen op het gebied van huisdierverszekeringen, en wat voor effect heeft dit op de dierenartsenpraktijk?

Anno 2010 zijn er ± 150.000 gezelschapsdieren verzekerd in Nederland, zie tabel 3. Huisdierverszekeringen worden steeds meer geaccepteerd onder huisdiereigenaren. De dierenarts begint de voordelen in te zien van deze verzekeringen doordat meer behandelingen mogelijk worden voor de eigenaar als die vergoed worden door de verzekeraar. Ook specialisten hebben voordeel bij huisdierverszekeringen omdat de eigenaar minder rekening hoeft te houden met het kostenplaatje en sneller zal instemmen met specialistische (en vaak duurdere) zorg.

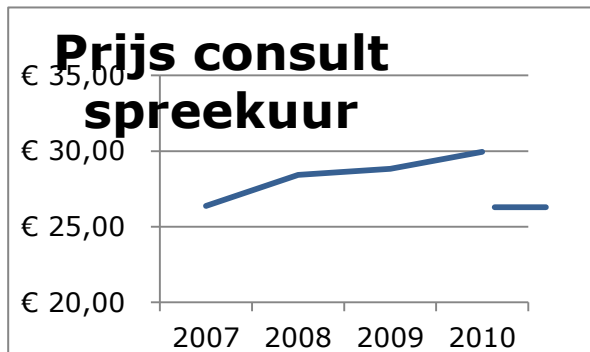
Tabel 3 Geschat aantal gezelschapsdieren verzekerd in Nederland

Proteq	103.000
Petplan	25.000
Nationaal Spaarfonds	15.000
Overig	6.000
Totaal	149.000

Wat zijn de ontwikkelingen wat betreft de tarieven van diergeneeskundige handelingen?

Ten eerste zijn de tarieven te laag, al zijn ze de laatste jaren met 13% gestegen. Ten tweede zijn de verschillen in tarieven tussen dierenartsenpraktijken te klein. De huisdiereigenaar is (nog) niet bereid veel geld voor de dierenarts te betalen. Doordat de tarieven laag blijven, neemt de huisdiereigenaar minder snel een huisdierverszekering.

Uit het artikel 'relatie consultprijs en inkomen' van Anton Beijer en John Woudstra uit 2010 blijkt dat de meest bepalende factor voor het inkomen van een dierenarts waarschijnlijk de consultprijs is. Ook blijkt uit dit onderzoek dat de prijs van een consult in de afgelopen drie jaar flink is gestegen.

Figuur 2 Prijs consult spreekuur. Bron: Beijer, A & Woudstra, J.

Wat zijn de ontwikkelingen wat betreft samenwerken met andere bedrijfsvormen zoals dierenspecialzaken en andere dierenartsenpraktijken?

Een actuele ontwikkeling is een nieuw samenwerkingsverband tussen dierenartsen en dierenspecialzaken. In dit samenwerkingsverband wordt een beperkte eerstelijns praktijk ingericht in een dierenspecialzaak.

Deze praktijken doen niet mee in de avond- en nachtdiensten: dieren die bijvoorbeeld buiten openingstijden een ent-reactie krijgen moeten door een andere dierenarts worden geholpen. Positief hieraan is dat mensen die voorheen niet naar de dierenarts gingen, hier nu wel toe neigen. In wezen is dit dus marktvergroting.

Een andere ontwikkeling is ketenvorming met verschillende bedrijfsstructuren. Opvallend is dat sommige van deze ketens worden opgezet door mensen zonder veterinaire achtergrond. Ook dit biedt kansen voor de praktijkmanager, omdat zij zelf ook een praktijk kunnen opzetten in dit verband.

2.2 MAATSCHAPPELIJK

Welke ontwikkelingen op maatschappelijk gebied zijn nu gaande?

Genoemde actuele ontwikkelingen in de maatschappij zijn: veranderde rol van de dierenarts in de maatschappij, toename van het aantal gezelschapsdieren en veranderde houding bij diereigenaren. De verwachtingen voor de toekomst zijn: mensen gaan meer geld uitgeven aan gezelschapsdieren en de vermenselijking schiet te ver door (Endenburg). Een andere toekomstige ontwikkeling die wordt genoemd zijn 'minimapraktijken'.

Op welke aspecten veranderen de eigenaren van gezelschapsdieren?

Gezelschapsdieren worden steeds meer een onderdeel van het gezin. Dit is mede gekomen door de veranderingen in de sociale structuren. In de toekomst zal het gezelschapsdier nog belangrijker worden. Het contrast met productiedieren is groter. Richting de dierenarts zijn huisdiereigenaren mondiger geworden. Ook gaan ze eerst zelf een diagnose (proberen te) stellen door het raadplegen van internetfora etc.

Op welke aspecten verandert de rol van de dierenarts?

De dierenarts is commerciëler, ook qua marketing krijgen dierenartsen meer inzicht. De rol van de dierenarts is intenser, hij is nu een soort coach/adviseur geworden van de huisdiereigenaar. De dierenarts is nu meer in dienst van de huisdiereigenaar en het hoge aanzien van een dierenarts is minder geworden. Professioneel gedrag is een grote rol gaan spelen. Dit is bijvoorbeeld te zien aan de groeiende aandacht voor klantgerichtheid, communicatie en automatisering.

Wat is de invloed van de multiculturele samenleving op de dierenartsenpraktijken?

De invloed van de multiculturele samenleving op dierenartsenpraktijken is nihil. Allochtonen in Nederland hebben zich goed aangepast aan de Nederlandse cultuur. Wel hebben allochtonen aanzienlijk minder gezelschapsdieren dan autochtonen.

In de aankomende tien jaar worden er geen belangrijke ontwikkelingen op dit gebied verwacht, blijkt uit onderzoek van Endenburg en Klumpers.

2.3 EDUCATIEF

Welke ontwikkelingen op educatief gebied zijn nu gaande?

Op welke aspecten verandert de studie diergeneeskunde?

De studie is wetenschappelijker geworden, studenten leren beter kritisch te kijken. Ook leren zij zich meer op de huisdiereigenaar te richten (klantgerichtheid). Er wordt meer aandacht geschonken aan dierenwelzijn. In de toekomst kan de algemene bevoegdheid vervallen, zodat niet alle dierenartsen alle diersoorten mogen behandelen. In de komende tien jaar is dit niet te verwachten.

Hoe sluit de huidige studie diergeneeskunde aan op de huidige sector?

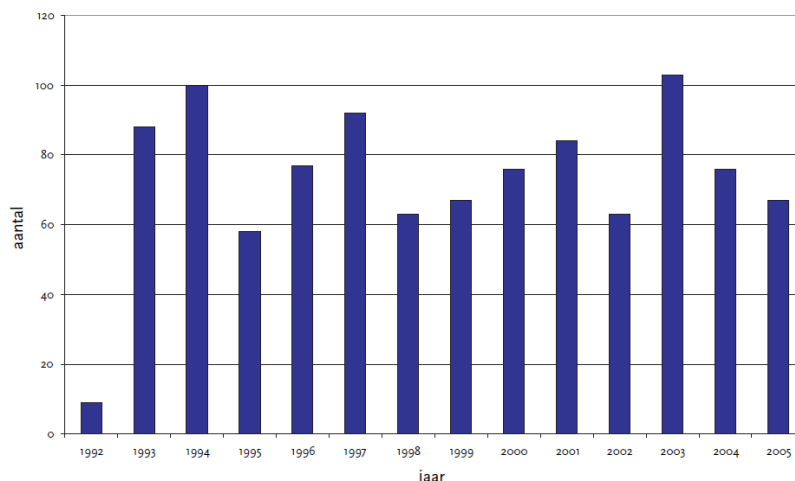
De uitstroom is onervaren: afgezien van een korte stage en een aantal practica heeft de pas afgestudeerde dierenarts geen praktijkervaring. De studie is dusdanig breed dat een pas afgestudeerde dierenarts niet zelfstandig kan praktiseren doordat er te weinig ervaring is. Nu afgestudeerde dierenartsen kiezen er sneller voor geen eigenaar te worden maar in loondienst te werken en gaan liever parttime werken dan fulltime. Dit heeft als gevolg dat het aantal dierenartsen dat gaat ondernemen is teruggelopen.

Welke ontwikkelingen op politiek/juridisch gebied zijn nu gaande?

Op het moment dat dit onderzoek wordt uitgevoerd (voorjaar 2010) is de politieke situatie in Nederland onrustig. Het kabinet Balkenende IV valt in februari 2010. Op 7 juni 2010 is er opnieuw gestemd. Totdat er een nieuw kabinet is gevormd, worden er geen nieuwe wetten ingevoerd.

Een andere ontwikkeling op politiek gebied is de opkomst van de Partij voor de Dieren in 2002. Dat deze partij in de Tweede Kamer is gekomen wijst op het besef van de maatschappij dat dierenwelzijn belangrijk is.

Het aantal klachten bij het Veterinair Tuchtcollege is niet toegenomen. Wel zijn er golfbewegingen zichtbaar. De deskundigen hebben de verwachting uitgesproken dat huisdiereigenaren in de toekomst vaker naar de tuchtraad zullen stappen. Achterliggende reden hiervoor is dat de dierenarts door de toenemende regulering en het meer 'verwend' zijn van de consument, de dierenarts zal moeten voldoen aan steeds hogere eisen. Dit zal ook leiden tot het vaker aansprakelijk stellen van de dierenarts voor (vermeende) beroepsfouten in 2020.

Figuur 3 Overzicht van het aantal bij het Veterinair Tuchtcollege behandelde zaken per jaar: Totaal 1023 zaken tussen 1992 en 2005 en gemiddeld 78 zaken per jaar. Bron: Sloet M. et al (2007) TvD p.688

Binnen de beroepsgroep is al enige tijd een discussie aan de gang over het indammen van het antibioticagebruik binnen de veehouderij. Deze discussie is ook relevant voor gezelschapsdierenartsen, omdat hiermee het apothekerecht in gevaar komt. Als het apothekerecht zou verdwijnen, kunnen dierenartsen alleen nog recepten uitschrijven. Vervolgens moet de diereigenaar de medicijnen ophalen bij de (nu nog) humane apotheek. De inkomsten komen dan bij deze apotheek terecht. Ook heeft de dierenarts geen zich meer op het medicijngebruik van het dier.

Volgens de visie van de KNMvD is het in kaart brengen van de diergeneesmiddelenstromen de eerste stap die gezet moet worden om te komen tot een vermindering van het gebruik van antibiotica. Daarvoor is het noodzakelijk dat het gebruik van diergeneesmiddelen, en in eerste

instantie met de focus op antibiotica, op een valide, volledige en transparante wijze worden geregistreerd. Hiertoe is door de KNMvD in 2009 het VetCIS opgezet in samenwerking met de AUV en FIDIN.

Wat is de invloed van de overheid op de veterinaire sector?

Op de dierenarts: De invloed van de overheid op de dierenarts is relatief klein. De Wet op de Uitoefening van Diergeneeskunde (WUD) geeft in grote lijnen aan wat een dierenarts wel en niet mag. Een dierenarts heeft zowel een controlerende als een behandelende en adviserende taak. Die combinatie kan voor sommige dierenartsen lastig zijn. Zij moeten dan een vertrouwenspersoon zijn, maar ook diereigenaar corrigeren en op fouten wijzen en rekening houden met de volksgezondheid. Dit geldt vooral voor landbouwhuisdierenartsen.

Anno 2010 is de KNMvD een adviserend orgaan voor de beroepsgroep. De KNMvD kan geen regels opleggen en controle uitvoeren. De overheid kan er in de toekomst voor kiezen om de KNMvD een regulerende en controlerende taak te geven, waarbij alle dierenartsen verplicht zijn zich bij de KNMvD aan te melden.

Op de huisdiereigenaar: In 2010 wordt er gewerkt aan de Wet Dieren. Hierin komt onder andere een positieflijst waarop staat welke dieren als gezelschapsdier gehouden mogen worden. Nu gelden vijf verschillende, met elkaar samenhangende wetten inzake het houden van dieren, dierlijke productie en productie en verhandelen van dierlijke producten. Naast de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren zijn dit de Kaderwet diervoeders, de Diergeneesmiddelenwet, de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde en de Landbouwkwaliteitswet. Al deze regels worden ondergebracht in deze nieuwe wet. Het wetsvoorstel beoogt vereenvoudiging, verbetering en vernieuwing van de regelgeving en bevat dan ook één handhavingstelsel voor alle onderwerpen.

Wat zijn de wettelijke verplichtingen voor het oprichten van een dierenartsenpraktijk?

De wettelijke eisen en verplichtingen om een dierenartsenpraktijk te openen zijn minimaal. Alleen inschrijving bij de Kamer van Koophandel en een diploma voor dierenarts zijn nodig om een dierenartsenpraktijk te openen.

2.5 TECHNOLOGISCH

Welke ontwikkelingen op technologisch gebied zijn nu gaande?

De ontwikkelingen die genoemd worden zijn de automatisering in de praktijk. Diagnostiek en middelen voor operaties worden verfijnder. Een voorbeeld van automatisering in de praktijk is het VetCIS systeem (veterinair centraal informatiesysteem). Het VetCIS zal een belangrijke stap zijn om alle informatiestromen van en naar de dierenarts vanuit één centraal knooppunt te ondersteunen. Tevens zal bij het VetCIS een database worden opgezet van anonieme receptgegevens met behulp waarvan dierenartsen inzicht kunnen krijgen in het voorschrijfgedrag

van diergeneesmiddelen met suggesties voor eventuele verbeteringen. Daarnaast leveren de voorschrijf- en aflevergegevens in de VetCIS database belangrijke gegevens die verdere transparantie en verantwoord gebruik van diergeneesmiddelen zullen bevorderen.

Wat betreft de technologische ontwikkelingen op diagnostisch en operatief niveau, deze blijven zich elk jaar vernieuwen en verbeteren.

Welke invloed hebben de ontwikkelingen uit de humane geneeskunde sector op de diergeneeskunde sector?

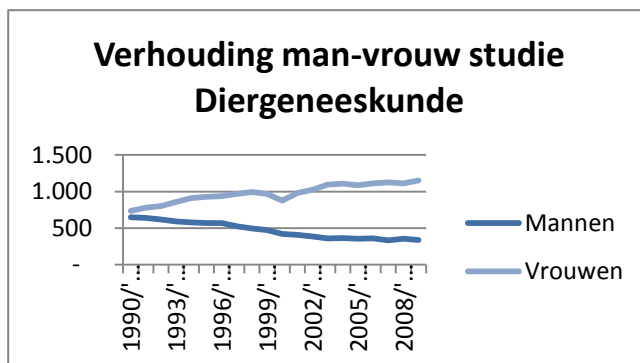
Diergeneeskunde en humane geneeskunde hebben veel overeenkomsten. In de humane geneeskunde gaan technologische ontwikkelingen echter sneller (en verder).

2.6 DEMOGRAFISCH

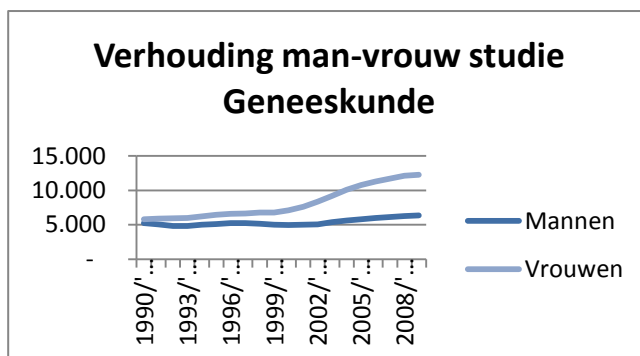
Welke ontwikkelingen op demografisch gebied zijn nu gaande?

Welke ontwikkelingen in de man-vrouw verhouding zijn zichtbaar in de sector diergeneeskunde?

De ontwikkelingen die nu gaande zijn in de veterinaire sector hebben zich in de humane sector tien jaar geleden al voorgedaan en zijn een maatstaaf voor de veterinaire sector. De verschillen die zichtbaar zijn in de veterinaire sector in de man-vrouw verhouding, is het stijgende aantal vrouwen in de studie Diergeneeskunde, en het afnemende aantal mannen. Dit is vergelijkbaar met de ontwikkelingen in de (humane) Geneeskundestudie. Op dit moment is ongeveer 77% van de studenten Diergeneeskunde vrouwelijk.

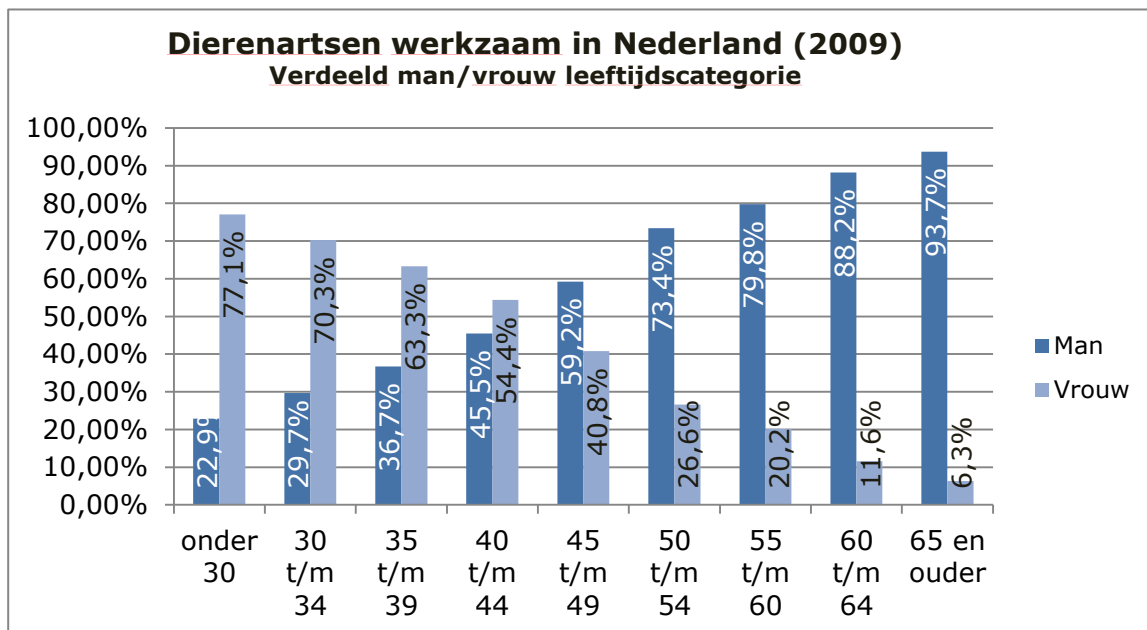

Grafiek 1 Aantal mannen en vrouwen studie Diergeneeskunde per jaar. (Bron: www.CBS.nl, 2010)

Grafiek 2 Aantal mannen en vrouwen studie Geneeskunde per jaar. (Bron: www.CBS.nl, 2010)

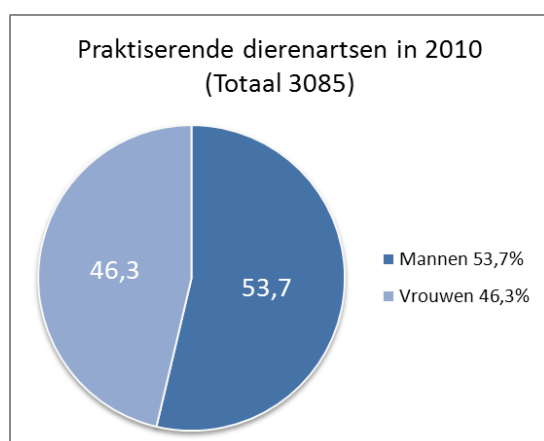
Het aantal mannen in de studie Diergeneeskunde neemt af, omdat werken met dieren minder aantrekkelijk is voor mannen, en omdat ze minder snel worden ingeloot in de studie. Ten slotte kiezen mannen niet voor deze studie omdat dierenartsen relatief minder geld verdienen ten opzichte van andere academici.

Figuur 4 Dierenartsen werkzaam in Nederland, verdeeld man/vrouw-leeftijd. Bron: KNMvD

Anno 2010 zijn er 3085 praktiserende dierenartsen in Nederland. 53,7% van deze dierenartsen is mannelijk, de overige 46,3% is vrouwelijk.

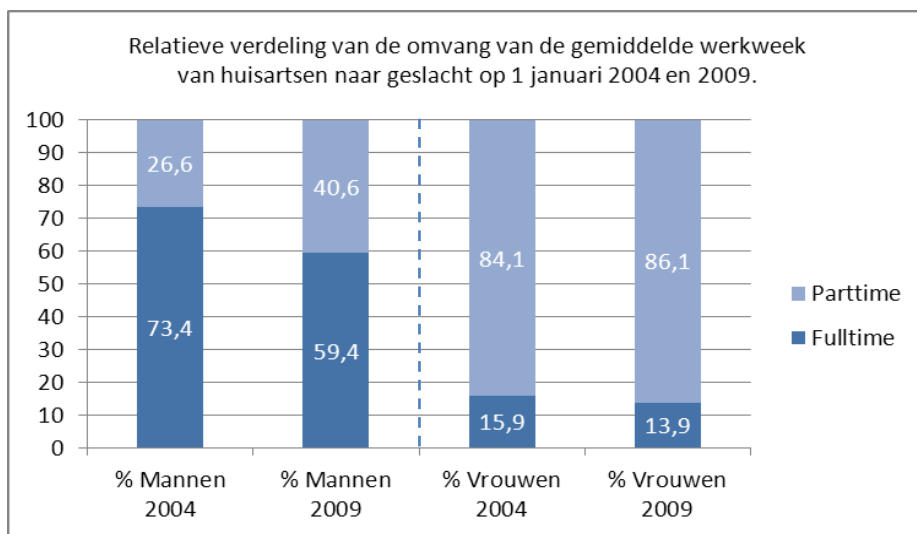
Door de feminisering en de houding van de huidige generatie dierenartsen van de sector vinden er veel veranderingen plaats, zoals fusies en andere samenwerkingsverbanden, specialisatie en minder werkuren.

Figuur 5 praktiserende dierenartsen in 2010. Bron: KNMvD

Welke ontwikkelingen in fulltime / parttime-werkverband zijn zichtbaar?

In de huisartsensector is de toename van het aantal parttime werkers gestegen van 44,4% in 2004 naar 57,6% in 2009. Met name de mannen zijn minder fulltime gaan werken.

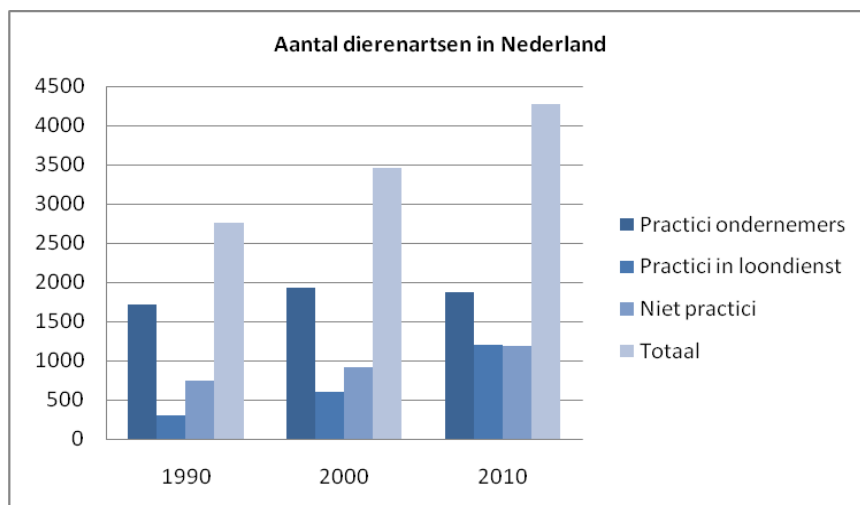

Figuur 6: Relatieve verdeling van de omvang van de gemiddelde werkweek van huisartsen naar geslacht op 1 januari 2004 en 2009 (Bron: Hingstman, L & Kenens, R.J., 2004 p. 13 + 2009, p. 16)

De ontwikkelingen die nu gaande zijn in de veterinaire sector hebben zich in de humane sector tien jaar geleden al voorgedaan. Het feit dat meer dierenartsen parttime willen werken is volgens een aantal het gevolg van de feminisering. Anderen denken dat dit een generatiekwestie is.

Welke ontwikkelingen in eigenaarschap / loondienst doen zich voor?

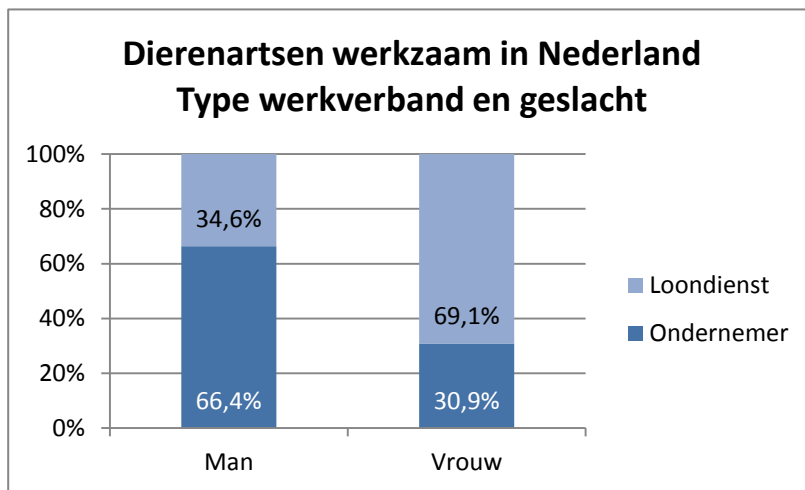
Door de feminisering in de sector en de veranderingen in generatie zijn er minder dierenarten zelfstandig ondernemer. Uit cijfers van de KNMvD blijkt dat er in 2010 een daling van 3% heeft plaatsgevonden van het aantal zelfstandig ondernemers ten opzichte van 2000. De dierenartsen die ondernemer zijn zijn voornamelijk mannen.

Figuur 7: Aantal dierenartsen in Nederland in 1990, 2000 en 2010 (Bron: Werkzame beroepssoorten dierenartsen in Nederland).

CONCLUSIES:

1. De omvang van de totale beroepsgroep werkzame dierenartsen in Nederland is in twintig jaar tijd bijna 55% toegenomen.
2. Het aantal practici in loondienst heeft zich vanaf 1990 elke 10 jaar verdubbeld.
3. Het aandeel practici ondernemers nam af, terwijl het aandeel practici in loondienst groeide.
4. Het aandeel niet-practici is vrij constant gebleven.

Figuur 8 Dierenartsen werkzaam in Nederland: type werkverband en geslacht. Bron: KNMvD

In 2010 is 61% van de praktiserende dierenartsen zelfstandig ondernemer, 39 % werkt in loondienst. Het aandeel zelfstandig ondernemers nam af, terwijl het aandeel dierenartsen in loondienst elke 10 jaar verdubbelde.

Ook door fusies gaan meer dierenartsen in loondienst werken. Zowel mannelijke als vrouwelijke dierenartsen willen minder uren werken en daardoor is het eigenaarschap onaantrekkelijk geworden. Daarnaast is het een nieuwe ontwikkeling dat niet elke dierenartsenpraktijk een dierenarts als ondernemer heeft. Er wordt steeds vaker gebruik gemaakt van een buitenstaander als eigenaar van een (gefuseerde) praktijk.

Economisch

Fusies: Op dit moment fuseren veel dierenartsenpraktijken. Het aantal fusies zal de aankomende jaren blijven toenemen, totdat het evenwicht bereikt is tussen het aantal praktijken met een maximaal aantal dierenartsen ten opzichte van het aantal huisdieren. Exacte cijfers zijn hierover

“Schaalvergroting is zeker een trend, enerzijds omdat dierenartsen steeds minder solo willen werken, anderzijds omdat ook niet iedereen meer ondernemer wil zijn, maar ook om tegenwicht te bieden tegen vaak grote klanten, vooral ook in de landbouwhuisdierensector.”

Sjouke Kazemier, beleidsmedewerker sociaal-economische zaken KNMvD

nog niet bekend. De KNMvD is op dit moment (2010) bezig om dit inzichtelijk te krijgen.

Specialisatie: In 2010 zijn 272 erkende specialisten in Nederland geregistreerd, zie bijlage IV. Dit komt neer op 8,8%, aangezien er 3085 praktiserende dierenartsen in 2010 in Nederland zijn. In de toekomst zullen meer dierenartsen zich gaan specialiseren, doordat er meer vakgebieden

“De technologie ontwikkelt steeds sneller, daardoor komen er specialismen op alle vakgebieden. De hoeveelheid kennis neemt exponentieel toe, en er komen steeds kleinere vakgebieden.” Sjeng Lumeij, hoogleraar Faculteit Diergeneeskunde

komen en er meer fusies plaatsvinden. Ook de technologie heeft hier invloed op en de toename van het aantal huisdierverszekeringen.

Praktijkmanagers: Over tien jaar zal de praktijkmanager geen ondenkbare factor meer zijn binnen een dierenartsenpraktijk waar meer dan drie dierenartsen werkzaam zijn. De afgelopen jaren is het aantal praktijkmanager dat lid is van de VPM stabiel gebleven met 100 leden. Dit aantal zal in 2020 gestegen zijn. Uit praktisch oogpunt is het feit dat dierenartsen parttime willen werken aanleiding aannemen van een praktijkmanager, om zo de taken over te nemen waar de dierenarts in eerste instantie niet voor is opgeleid. Door de fusies en andere samenwerkingsverbanden kan een praktijkmanager meer betekenen voor de grotere praktijken.

Huisdierverszekeringen: Anno 2010 zijn er ±150.000 gezelschapsdieren verzekerd in Nederland.

“Er zijn in totaal ongeveer vijf miljoen honden en katten in Nederland, daarvan is dus 3% verzekerd. Men denkt dat 10% zou overwegen een huisdierverszekering te nemen. Er is dus nog voldoende groeiruimte.” Walter Boer, marketing manager Proteq Dier & Zorg

In 2020 zal dit fors gestegen zijn. Ook specialisten hebben voordeel bij huisdierverszekeringen omdat de eigenaar minder rekening hoeft te houden met het kostenplaatje en sneller zal instemmen met specialistische (en vaak duurdere) zorg.

Tarieven diergeneeskundige handelingen: De tarieven zijn de laatste drie jaar met ongeveer 13% gestegen. De prijzen van diergeneeskundige handelingen zullen de aankomende tien jaar nog verder stijgen. Doordat de tarieven laag blijven, neemt de huisdiereigenaar nu minder snel een huisdierverszekering. Dit zal veranderen op het moment dat de tarieven hoger worden.

Samenwerkingsverbanden: het aantal samenwerkingsverbanden met andere praktijken en dierenpeciaalzaken zal de aankomende tien jaar blijven toenemen. Dit is een gevolg van het aantal fusies en de grotere praktijken. Ook het feit dat meer dierenartsen parttime willen werken en de feminisering van de sector heeft hiermee te maken.

Maatschappelijk

Rol huisdiereigenaar: huisdiereigenaren zijn in de afgelopen jaren mondiger geworden. Dit zal in 2020 ongeveer gelijk zijn aan nu. Door de introductie van onder andere het internet heeft de samenleving een snelle verandering doorgemaakt. Op een gegeven moment zal deskundigheid meer gewaardeerd worden door het teveel aan beschikbare informatie via diverse informatiebronnen. De veranderingen in de houding van huisdiereigenaren zal hierdoor in golfbewegingen gaan. Ook het besef dat dierenwelzijn belangrijk is, is in de afgelopen jaren toegenomen, en zal alleen maar meer toenemen.

Rol dierenarts: De dierenarts heeft een behandelende, adviserende en controlerende taak. Hij heeft zich de afgelopen jaren van geneesheer ontwikkeld tot adviseur en coach. Dit hangt samen met de kennis die gegroeid is bij de huisdiereigenaren. In de komende tien jaar zal de controlerende taak belangrijker worden. Dit komt doordat het antibioticagebruik omlaag moet en er zal een positieflijst komen met toegestane en verboden huisdieren.

Educatief

Studie Diergeneeskunde: De studie is wetenschappelijker geworden, studenten leren beter kritisch te kijken. Ook leren zij zich meer op de huisdiereigenaar te richten (klantgerichtheid). Er wordt meer aandacht geschonken aan dierenwelzijn. In 2020 zal de studie een aanloop naar meer differentiatie tijdens de studie gedaan zijn.

Juridisch/politiek

Invloed overheid: Op dit moment is de invloed van de overheid op de veterinaire sector klein, er is geen orgaan wat regels op kan leggen voor dierenartsen, er wordt verwacht dat in 2020 onveranderd is. Hiervoor zijn geen aanwijzingen gevonden op basis van het onderzoek.

Wet Dieren: In 2020 is de Wet Dieren van kracht. Nu gelden vijf verschillende, met elkaar samenhangende wetten inzake het houden van dieren, dierlijke productie en productie en verhandelen van dierlijke producten. Naast de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren zijn dit de Kaderwet diervoeders, de Diergeneesmiddelenwet, de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde en de Landbouwkwaliteitswet. Al deze regels worden ondergebracht in deze nieuwe wet. Deze wet is het enige middel waarmee de overheid invloed kan uitoefenen op de veterinaire sector, mits er geen nieuwe regelingen worden opgesteld.

Oprichten dierenartsenpraktijk: De wettelijke eisen en verplichtingen om een dierenartsenpraktijk te openen zijn minimaal. Alleen inschrijving bij de Kamer van Koophandel en een diploma voor dierenarts zijn nodig om een dierenartsenpraktijk te openen. In 2020 is dit onveranderd.

Technologisch

Op technologisch gebied zullen de ontwikkelingen niet stilstaan. Wat de technologie over tien jaar heeft voortgebracht is moeilijk in te schatten, omdat de technologie zo snel vooruit gaat. Wel zal de humane gezondheidszorg altijd voor blijven op diergezondheidszorg.

Demografisch

Man-vrouw verhouding: Op dit moment is 46,3% van het aantal werkzame dierenartsen vrouw. Het aantal dierenartsen dat ouder is dan 55 jaar is ongeveer 828. Ervan uitgaande dat deze

“We zullen altijd wel achter blijven lopen. Het meeste onderzoek gebeurt humaan. Het gat zal er altijd wel zijn dat heeft ook met financiën te maken. Als je kijkt naar laparoscopie. In de humane sector gebeurt dat al 20 jaar en dat is nu pas een veterinaire trend van de laatste vijf jaar. Er zit ook een ethisch aspect aan bepaalde technieken. Hoever willen we gaan? En hoeveel zijn mensen bereid om te betalen?” Joost van Herten, senior beleidsmedewerker veterinaire zaken KNMvD

dierenartsen in de komende tien jaar uitstromen, en worden opgevuld door pas afgestudeerde dierenartsen (waarvan 77% vrouwelijk is), zal dit percentage stijgen. Ook stijgt de beroepsgroep in zijn totaliteit elke tien jaar ongeveer 27,5%. Over tien jaar zal het percentage vrouwelijke dierenartsen daarom dus met ongeveer 13% gestegen zijn.

Fulltime / parttime-werkverband: Op basis van de cijfers die bekend zijn uit de huisartsensector, is er een schatting gemaakt van het aantal dierenartsen dat in 2020 fulltime zal werken. Uit onderzoek van het Capaciteitsorgaan is gebleken dat de huisartsen ongeveer tien jaar voorlopen op de dierenartsen wat betreft dit soort demografische ontwikkelingen. Er wordt verwacht dat in 2020, 60% van de mannelijke dierenartsen fulltime werkt en 14 % van de vrouwelijke.

Eigenaarschap / loondienst: Het aandeel zelfstandig ondernemers is afgenomen, terwijl het aandeel dierenartsen in loondienst elke 10 jaar verdubbeld is. In 2010 is 61% van de praktiserende dierenartsen zelfstandig ondernemer, 39 % werkt in loondienst. Ten opzichte van 2000 is het aantal ondernemers met 15% gedaald. In 2020 zal dit met nog eens 15% gedaald zijn

ten opzichte van 2010. 46% van de dierenartsen zal dan nog ondernemer zijn, de overige 54% werkt in loondienst.

4 DISCUSSIE

4.1 SPEERPUNTEN

Omdat dit onderzoek zo grootschalig is, is er aan het begin van het onderzoek een PEST-analyse gemaakt, hier zijn zes speerpunten uitgekomen, echter deze PEST-analyse is gemaakt op een moment dat de onderzoekers weinig kennis hadden over het onderwerp. Dit kan als gevolg hebben dat de gekozen speerpunten niet toereikend zijn of een te klein of een te groot beeld geven van de veterinaire sector. Naar onze mening is dit niet het geval geweest omdat de deskundigen geen enkel onderwerp hebben genoemd wat niet in onze PEST-analyse naar voren is gekomen.

4.2 DESKUNDIGEN

De veterinaire wereld is een relatief klein wereldje, literatuuronderzoek is voornamelijk gedaan in artikelen die door de later geïnterviewden deskundigen zijn geschreven, dit maakt toetsing lastig. Ook zaten hier weinig deskundigen van buiten de veterinaire sector tussen. Wellicht hadden er meer organisaties gevraagd moeten worden om deel te nemen aan de interviews zoals de BPL, LICG, Dierenbescherming en Vedias.

De deskundigen die ondervraagd zijn hebben allen voornamelijk meningen geuit over onze vraagstukken, en meningen zijn niet te toetsen. Ook zijn er weinig cijfers bekend over de veterinaire sector om deze meningen te onderbouwen.

Ook het aantal deskundigen dat ondervraagd is kan ter discussie gesteld worden. Er zijn zeventien deskundigen geïnterviewd. Wellicht hadden over dezelfde vraagstukken meer deskundigen geïnterviewd moeten worden voor een breder beeld. Tijd is hier echter ook een beperkende factor.

4.3 VRAGENLIJST

Een goed interview staat of valt met goede vragen. Wanneer een onderzoeker niet ervaren is in het afnemen van interviews, kan het zijn dat het interview niet de goede antwoorden oplevert. Bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen kom je erachter of de interviews toereikend waren. In dit onderzoek was dit het geval. De onderzoeksvragen konden aan de hand van de interviews en natuurlijk de gegevens uit de paneldiscussie beantwoord worden. Dit heeft ook te maken met de aard van de onderzoeksvragen, deze zijn explorerend. Er kan dus geen fout antwoord gegeven worden. Of er belangrijke ontwikkelingen gemist zijn, is op dit moment niet te zeggen. Dit zal over tien jaar blijken.

4.4 INTERPRETATIE CONCLUSIES

De toekomst voorspellen is onmogelijk, het blijft een kwestie van gissen. Wel is er op basis van de gedane uitspraken tijdens de interviews en de paneldiscussie, en de gevonden literatuur, een

inschatting te maken van de te verwachten ontwikkelingen. In een periode van tien jaar kunnen er natuurlijk zoveel veranderingen optreden dat de in dit dictaat beschreven ontwikkelingen niet zullen plaatsvinden.

5 AANBEVELINGEN

In dit laatste onderdeel wordt een aanbeveling voor de minor Veterinair Praktijkmanagement gegeven.

Volgens de deskundigen uit het werkveld moet een goede praktijkmanager voldoen aan diverse kwaliteiten. Uiteindelijk komt het erop neer dat een praktijkmanager een duizendpoot met goede communicatieve vaardigheden is, die zich staande weet te houden tussen professionals. Ook is het belangrijk dat de praktijkmanager zijn eigen waarde goed inschat en dit duidelijk weet te maken aan zijn/haar werkgever. Een aandeel in het eigenaarschap is voor een praktijkmanager aantrekkelijk, maar niet altijd te prefereren. Dit zou de beslissingen van een praktijkmanager negatief kunnen beïnvloeden. Het wordt wel eens geadviseerd om eerst als dierenartsassistent te gaan werken, en daarna op te klimmen tot praktijkmanager. Dit raden wij af. Het is dan te gemakkelijk om de praktijkmanager in te laten vallen tijdens ziekte of drukte. Ook in verband met het salaris is dit niet gunstig.

De diergerelateerde modules voegen te weinig toe aan de minor. Beter zou zijn deze module te vervangen voor meer communicatiemodules, commerciële aspecten en het omgaan met professionals. Eventueel extra boekhoudkundige modules zijn een goede aanvulling.

Internet/websites

- AUV (z.d.) *AUV Groep*. Geraadpleegd op 3 augustus 2010, www.auv.nl
- Dierenkliniek Brouwhuis (2010). *Specialiteiten, verwijzing*. Geraadpleegd op 21 juli 2010, www.dierenkliniek.com
- Capaciteitsorgaan (z.d.). *Wat is het Capaciteitsorgaan?*. Geraadpleegd op 2 augustus 2010, www.capaciteitsorgaan.nl
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2010). *Hoger onderwijs, ingeschrevenen naar studierichting en leeftijd*. Geraadpleegd op 29 juli 2010, <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=70943ned&D1=0&D2=I&D3=1&D4=231&D5=1-2&D6=0&D7=a&HDR=T,G2,G3,G5,G1&STB=G4,G6&VW=T>
- European Board of Veterinary Specialisation (2008). *About us*. Geraadpleegd op 21 juli 2010, www.ebvs.org
- FIDIN (z.d.). *De FIDIN*. Geraadpleegd op 22 juli 2010, www.fidin.nl
- F. Schaeffer, H. Maathuis en J. Breukink (2010). *Strategische partners*. Geraadpleegd op 13 augustus 2010, www.curalis.nl
- Groep Veterinair Specialisten (z.d.). *Specialisaties en type specialist*. Geraadpleegd op 21 juli 2010, gvs.knmvd.nl
- Overheid (2010) *Internetconsultatie, Nota van Toelichting bij Ontwerpbesluit diergeneeskundigen*. Geraadpleegd op 10 augustus 2010, www.internetconsultatie.nl
- Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (z.d.). *De KNMvD*. Geraadpleegd op 21 juli 2010, www.knmvd.nl
- Mijn Woordenboek (z.d.). *Diagnostiek*. Geraadpleegd op 10 augustus 2010, www.mijnwoordenboek.nl
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2010). *Actueel, publicaties*. Geraadpleegd op 23 juli 2010, www.minlnv.nl
- Nederlandse Vereniging voor Veterinair Praktijk Management (z.d.). *Doelstelling*. Geraadpleegd op 15 juli 2010, www.v-p-m.nl
- Partij van de Arbeid (2006) *Dieren beschermen tegen alle vormen van mishandeling* Geraadpleegd op 14 juni 2010, <https://mijn.pvda.nl/renderer.do/menuld/200006403/clearState/false/returnPage/200006621/pageId/200006423/instancelId/37907/itemId/220076301/dossierId/200023652/>
- Prof News (2010) *Veehouderij moet antibioticagebruik halveren* Geraadpleegd op 3 augustus 2010, <http://www.profnews.nl/936273/veehouderij-moet-antibioticagebruik-halveren>
- Proteq Dier en Zorg (2010). *Over ons*. Geraadpleegd op 3 augustus 2010, www.proteqdierenzorg.nl
- Raad van Dieraangelegenheden (2010). *De Raad, missie*. Geraadpleegd op 6 augustus 2010, www.rda.nl
- Universiteit Utrecht (z.d.) *Faculteit Diergeneeskunde*. Geraadpleegd op 3 augustus 2010, www.uu.nl
- Verburg, G. (2010) *Omzet van diervriendelijker voedsel flink gestegen* Geraadpleegd op 25 juli 2010 www.minlnv.nl
- Veterinair Tuchtcollege (z.d.). *Informatie over het veterinair tuchtrecht*. Geraadpleegd op 22 juli 2010, www.agro.nl/vtc/

Beemer, F. et al, (2010) Wat zijn de effecten van het ontkoppelen van voorschrijven en verhandelen van diergeneesmiddelen door de dierenarts? Berenschot, p.29

Beijer, A & Woudstra, J. (2010) Relatie consultprijs en inkomen Dier & Arts nr 4, 2010 p.110

Hingstman, L. & Kenens, R.J. (2004) Cijfers uit de registratie van huisartsen: Peiling 2004 Nivel, p. 13.

Hingstman, L. & Kenens, R.J. (2009) Cijfers uit de registratie van huisartsen: Peiling 2009 Nivel, p. 16.

Klumpers, M., Endenburg, N. (2008) Huisdieren, dierenartsen en de multiculturele samenleving: Huisdieren en de positie van de dierenarts bij niet westerse allochtonen in Nederland *Tijdschrift voor diergeneeskunde* aflevering 2 jaargang 2009, p. 54-61.

KNMvD, (2010) De Veterinaire Diergeneesmiddelen Autoriteit plan van aanpak antibioticaresistentie door de KNMvD KNMvD, p. 3

KNMvD (2010) Ontwikkeling werkzame beroepsgroep dierenartsen in Nederland, KNMvD p.1

KNMvD (2005) Standpunt: Tarieven van de dierenarts KNMvD p.1

Raad voor Dierenaangelegenheden (2006) Gedeelde zorg: feiten en cijfers p.12

Raad voor Dierenaangelegenheden (2004) negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels p.6

Raad voor Dierenaangelegenheden (2009) Zichtbaar beter: De rol van de dierenarts voor het algemeen belang.

Ruitenbergh, EJ (1995) Diergeneeskunde op weg naar de 21ste eeuw: Een overzicht van diergeneeskunde van 1960 tot heden met een vooruitblik naar de toekomst *Tijdschrift voor diergeneeskunde* aflevering 14 jaargang 1995, p. 436-439.

Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan, M.M (2004) De toekomst van de diergeneeskunde in Nederland *Tijdschrift voor diergeneeskunde* aflevering 2 jaargang 2004, p. 51-53.

Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan, M. et al (2007) Zijn klachten bij het Veterinair Tuchtcollege te voorkomen? *Tijdschrift voor diergeneeskunde* deel 132 september afl. 18 p. 688

Stoker, E. (2007) De dierenarts draait door *Volkskrant*

Boeken

Baarda, B. et al (2005) *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* Groningen / Houten: Stenfert Kroese

Klaver, P. (2008) *Zakwoordenboek van de Diergeneeskunde* Doetinchem: Elsevier gezondheidszorg

Krueger, R. A., & Casey, M. A. (2000) *Focus groups: A practical guide for applied research* Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Westerkamp, K. et al (2008) *Deskresearch: Informatie selecteren, beoordelen en verwerken* Amsterdam: Pearson Education Benelux B.V

7 BIJLAGEN

I	Vragenlijst interviews	pag: II
II	Uitwerking paneldiscussie	pag: IV
III	Data analyse	pag: XV
IV	Veterinaire specialisaties	pag: XXXVI
V	Dictaat	pag: XXXVII

I. Vragenlijst interviews

• Introductie

- Toestemming tot opnemen van interview met recorder
- Gegevens verwerken, anoniem of met naam?
- Korte introductie onderzoek → doel van onderzoek, opzet van onderzoek: wat gebeurt er met de gegevens, eindproduct?
- Aangeven duur interview
- Aangeven dat respondent altijd aan mag geven als hij/zij iets niet begrijpt of het ergens niet mee eens is
- Afsluiting introductie → "Is alles duidelijk? Dan komt hier de eerste vraag."

• Algemeen

- functie/werkervaring (werkzaam geweest als praktiserend dierenarts, zo ja hoelang?)

• Economisch

- Ontwikkelingen op economisch gebied op een tijdlijn?
- Aantal fusies + achterliggende redenen
- Aantal specialisaties + achterliggende reden
- Effect op de concurrentie?
- Praktijken gericht op 1 diersoort?
- Terugloop aantal klanten? Hebben uw klanten ook last van afname klanten?
- Attitude van dierenartsen ten aanzien van praktijkmanagers?
- Ontwikkelingen op het gebied van praktijkmanagement en/of praktijkondersteuning?
- Meer praktijkmanagers en/of praktijkondersteuners?
- Uitzicht op een HBO salaris schaal voor praktijkmanagers en/of praktijkondersteuners?
- Invloed van huisdierverszekeringen op dierenartsenpraktijken?
- Waardoor zijn de prijzen gestegen van diergeneeskundige handelingen in de afgelopen tien jaar?
- Verschillen prijzen onderling te groot tussen praktijken?
- Wat waren/zijn de ontwikkelingen wat betreft samenwerken met andere bedrijfstvormen zoals asielen, wellness centra, dierenspeciaalzaken en pensions?
- Hoe schat u de toekomst van bedrijven zoals het uwe in?
- Concept huisartsenpraktijken, kunt u zich daarin vinden?

• Demografisch

- Wat denkt u dat de gevolgen zijn van de verandering in de verhouding man-vrouw in DAP?
- Welke ontwikkelingen in de verdiensten van dierenartsen hebben zich in de afgelopen tien jaar voorgedaan?
- Welke verschillen in full time / parttime-werkverband hebben zich in de afgelopen tien jaar voorgedaan?
- Welke ontwikkelingen in eigenaarschap / loondienst hebben zich in de afgelopen tien jaar voorgedaan?

• Maatschappelijk

- Veranderen huisdiereigenaren vroeger/nu
Maatschappij verhardt
Individualisering
Zakelijker / mondiger
Meer kennis
- Verandering attitude mensen ten opzichte van dieren (algemeen)
- Verband milieubewustheid (duurzaamheid) ten opzichte van de attitude van huisdiereigenaren

- Veranderen rol van dierenarts vroeger/nu
Specialisatie
Adviseur vs. geneesheer
Inzet volksgezondheid vanuit overheid
- Verandering van de multiculturele samenleving in Nederland ten opzichte van
huisdiereigenaren/dierenartsen

- **Educatief**

- Op welke aspecten is de studie diergeneeskunde veranderd in de afgelopen tien jaar?
- Is er een ontwikkeling geweest in de specialisatierichtingen binnen de studie DGK?
- Zo nee, zal die er komen?
- Zo ja, welke ontwikkelingen?
- Welke aspecten zou u toe willen voegen aan de opleiding diergeneeskunde en willen schrappen?

- **Technologisch**

- Voorbeelden ontwikkelingen die baanbrekend/revolutionair/kenmerkend zijn geweest in de diergeneeskunde. Tijdlijn 2000-2010, belangrijkste ontwikkelingen.
- Revalidatie: waarom geen logisch gevolg van orthopedie?
- Invloed humane sector op behandelmethode vroeger/nu/toekomst. Hoe ver achter?
- Wat vindt u van de automatisering in de klinische diagnostiek met het oog op het denkniveau van dierenartsen? Positief/negatief?
- Verband aanbod diversiteit therapieën en overtreatment? (huisdierverszekeringen)

- **Juridisch/politiek**

- Attitude van de overheid veranderd ten opzichte van dieren? Hoe? Toekomst?
- Invloed vanuit overheid op de rol van de DA? (monitoring volksgezondheid/-veiligheid/aangifteplicht)
- Grote veranderingen op juridisch gebied afgelopen 10 jaar?
- Ontwikkelingen op juridisch gebied nu-toekomst?
- Wettelijke verplichtingen DAP? Hoe veranderd? Toekomst?
- Wettelijk toegestane handelingen dierenartsassistenten? Hoe veranderd? Toekomst?
- Is er ook een stijging te zien in de afgelopen 10 jaar in het aantal mensen, dat naar de tuchtraad is gegaan?

- **Afsluiting**

- Opmerkingen/vragen
- Respondent erop wijzen dat hij/zij ons altijd mag bellen/mailen voor toevoegingen die hem te binnen schieten
- Wat gebeurt er met de gegevens
- Deelname aan panel? Wanneer tijd hiervoor? Waar wilt u over discussiëren?
- Exemplaar verslag?
- Dankwoord

ALLEEN VOOR DE DA: JA

- rol dierenarts
- invloed overheid
- technologische ontwikkelingen
- overtreatment
- houding tegenover dieren

II. Uitwerking paneldiscussie

Discussiepanel

7 juli 2010

Stelling 1: Wat zijn (nog meer) positieve/negatieve gevolgen van doorverwijzen, en welke wegen het zwaarst?

Sloet: Of verwijzen of doorsturen. Over paardengeneeskunde is relatief weinig discussie omdat je zit met aansprakelijkheid. Niet verwijzen komt ook wel eens voor omdat een eigenaar dat gewoon niet wenst. Aansprakelijkheid speelt een belangrijke rol bij het wel of niet doorverwijzen. Positief: de deskundigheid, negatief: geen rol.

Eussen:

1. Gaat dat dan om mensen die een diploma hebben? (Sloet antwoordt)
2. Gaat het om de specialisatie van de dierenarts of de faciliteiten van de dierenartsenpraktijk?

Antwoord vraag Eussen:

1. Of een diploma hebben of van een onderdeel veel verstand hebben.
2. Kan allebei, op dit moment spelen de faciliteiten wel een rol maar de deskundigheid van de dierenarts is belangrijker.

Boer: Het commerciële aspect waar ik persoonlijk wel eens bang voor ben, is dat de eerste lijn bang is zijn handel kwijt te raken. Op het moment dat hij doorverwijst mist hij de omzet.

Anoniem: Als je de klant kwijtraakt ben je de handel helemaal kwijt. Je kiest waar je heen verwijst. Als er klinieken zijn waar je naar verwijst waarvan je de informatie of cliënten nooit meer terugziet dan stuur je daar geen patiënten meer heen, dat is een systeem wat je zelf heel makkelijker reguleert.

Sloet: De toppaardenklinieken in Nederland doen dat echt niet.

Van Herten: Er zijn dierenartsenpraktijken die proberen om zo min mogelijk door te verwijzen. En zoveel mogelijk zelf willen doen. Ik denk dat er wel wat risico's aan zitten. Sommige dierenartsen moeten zich beter bewust zijn aan de grenzen van hun eigen kennis en vaardigheden. Je kunt wel investeren in dure apparatuur maar je moet wel met alle ingewikkelde apparatuur kunnen werken. De vraag is of alle praktijken alle handelingen moeten aanbieden. Maar er zit tot op heden weinig structuur binnen de veterinaire zorg. Iedereen kan alles en mag alles doen. Je hebt wel specialisten maar de grenzen zijn voor het publiek niet altijd even scherp

Smits: En zeker niet naar de consument toe. De huisdiereigenaar heeft niet door wie wel of niet een specialist is. Niet helemaal helder.

Van Herten: Elke dierenarts mag in principe alle veterinaire handelingen doen. De enige rem die er is, is het veterinair tuchtcollege. Als je over de schreef gaat. Het is niet zo dat bepaalde handelingen zijn voorbehouden aan een specialist..Het is ook erg ingewikkeld om een dergelijke scheiding te maken. Want wat 10 jaar geleden een specialistische ingreep was zoals laparoscopische chirurgie, gebeurt nu in de eerste lijn..

Sloet: Ik vind ook dat eigenaren er zelf ook een rol in spelen. Geld speelt een hele belangrijke rol en het feit dat sommige eigenaren ook echt niet doorgestuurd willen worden i.v.m. afstand.

Boer: Wij komen sommige behandelingen twee keer tegen. De dierenarts heeft de eigenaar doorverwezen, komt bij de specialist en dezelfde handelingen worden bij de specialist weer uitgevoerd en uiteindelijk dubbel gedeclareerd. Het zou voor ons beter zijn als de scheiding tussen eerstelijns praktijken en tweedelijns praktijken duidelijker zou worden.

Sloet: Eigenaar moet wel willen betalen, als ze onverzekerd zijn, willen ze soms niet worden doorgestuurd (eigen ervaring: dan wordt er binnen de praktijk wat geprobeerd om zo toch het dier enigszins te helpen en de dierenartsen vinden het leuk om wat om te proberen)

Anoniem: Er zijn veel praktijken die wel op tijd doorsturen en praktijken die het zelf heel goed kunnen oplossen. Even van het beeld af dat daar gerommeld wordt. Er zit een verschil in eigenaren die wel graag naar een specialist willen of die dat niet kunnen of financieel niet kunnen.

Lumeij: Het vakgebied is zodanig breed dat het onmogelijk is om 1 persoon daarvoor op te leiden, om het helemaal te overzien. Op een doorsnee dag kom je gevallen tegen die buiten de normale routine vallen. Het is aan de cliënt om te beslissen om wel of niet het geld eraan te spenderen. Er is jurisprudentie nodig. Tuchtcollege moet hier regels voor opstellen. Net als in de humane wereld.

In de paardengeneeskunde een deel door de verzekeringen gestuurd. Als ze naar het tuchtcollege gaan is het bijna altijd te wijten aan miscommunicatie.

Eussen: Het is wel goed voor de eigenaar of consument om te zien dat de praktijk een te groot scala krijgt van handelingen die ze kunnen doen, zowel eerstelijns als verder gespecialiseerd. Dat het voor de eigenaar heel verwarrend wordt, en geassocieerd wordt met: er wordt veel kennis vergaard dus het zal ook wel duur zijn. Dus ik denk dat het handig is dat dierenartsenpraktijken zich meer gaan richten op waar ze goed in zijn. Eerstelijns zoals huisartsenpraktijken. En andere activiteiten over laten aan andere praktijken. Die splitsing dat het vanuit het oogpunt van positionering en marketing veel belangrijker is. Geen beperkingen vanuit de wetgeving. Praktijken die zich gespecialiseerd hebben zijn volgens mij het meest succesvol.

Sloet: Ook daar komt geld bij aan de orde. Vaak willen mensen niet worden doorgestuurd vanwege de prijs.

Van Herten: Dat begrijp ik wel van de eigenaar, maar van ik vind dat je als dierenarts wel de verantwoordelijkheid hebt om af te wegen of dat op een fatsoenlijke manier kan. Als je de eigenaar een goedkoper alternatief biedt voor een dure operatie moet dat wel iets zijn waar het welzijn van het dier bij betrokken wordt

Sloet: Het welzijn wordt soms beter in acht genomen wanneer je direct een operatie doet dan wanneer je eerst met het dier gaat slepen. Het is beter dan meteen euthanaseren.

Sloet: De prognose van dieren die op die manier geopereerd worden door iemand die weet wat hij doet, is veel beter.

Stelling 2 Moet/zal de veterinaire branche zich meer gaan specialiseren?

Lumeij: Eigenlijk moet je terugvallen naar de veterinaire opleiding. Je moet kijken naar waar de dierenartsen voor worden opgeleid. Wat voor kennis en vaardigheden hebben ze op het moment dat ze de faculteit verlaten? Dan moet je eigenlijk concluderen dat ze helemaal geen allround dierenarts zijn, al pretenderen ze soms van wel. En al zijn ze dat wettelijk wel.

Anoniem: Algemeen bevoegd maar niet algemeen bekwaam.

Lumeij: Juist, en in feite zou je dus tot een nieuw soort erkenningssysteem moeten komen, en ik denk dat dat wel tegemoet komt aan de wensen die in de praktijk bestaan, dat je naast de specialisatie een soort gecertificeerde dierenarts krijgt. Dierenartsen die zijn gecertificeerd voor het behandelen van runderen of paarden enz. De dierenarts heeft een soort basisprofiel gehad op de faculteit met kennis en beperkte ervaring met betrekking tot bepaalde diersoorten en krijgt dan na 2 jaar in de praktijk een volledige bevoegdheid. En vervolgens om de zoveel jaar aantonen dat er voldoende bijgeschoold is. Dan kan de dierenarts adverteren met het feit dat hij/zij gecertificeerd is voor paard of rund of varken etc. En dat geldt voor alle dieren.

Susan: Resumerend: ze hebben een dan een beetje afstand gedaan van het woord specialisatie, maar dan krijg je differentiatie.

Boer: Differentiatie is eerst gezelschapsdieren, bijzondere dieren, paarden, landbouwhuisdieren en dan misschien varkens en pluimvee.

Lumeij: De situatie op de faculteit zit al zo in elkaar.

Sloet: Bij de paarden is dat al zo: de erkend paardendierenarts is al nieuw leven in geblazen. De erkenningen bij paarden zijn er weer. Na 10 dagen nascholing heb je een erkenning. 2 dagdelen zijn verplicht, verder mag je kiezen wat je wil waar dan ook maar wordt wel gecontroleerd. Dat loopt nu als een trein, ik verwacht dat we er 450 ophalen dat hadden we ook in het oude systeem voordat dat werd afgeschaft.

Anoniem: Wat zouden jullie vinden van een systeem zoals in de humane geneeskunde: een periodieke herregistratie? Waarbij mijn voorstel is dat iemand elke 3-5 jaar voor zijn specifieke erkenning examen moet afleggen?

Boer: Vanuit deze kant 2 duimen omhoog!

Van Herten: Je hebt verschillende fases, wat jij zegt gaat gebeuren hoor alleen niet zo gedetailleerd als jij zegt. We hebben nu een centraal register online, dat register is enorm vervuild. De overheid wil dat we dat gaan updaten, dat kun je doen door bepaalde eisen te stellen. Bijvoorbeeld door herregistreren. Een hoeveelheid nascholing zou een eis kunnen zijn, die mogelijkheid biedt de wet al, dus dat is niet zo ver weg. Maar of het dan ook het dan gaat om algemene bevoegdheid of om erkenning gezelschapsdierenarts met een nascholing en gekoppeld aan examen gaat nu nog een stapje te ver. Maar wij als beroepsgroep moeten daar wel over nadenken want de overheid gaat dit voorlopig niet voor ons inrichten

Lumeij: Bij de specialisten is het al zover, de Europese specialisten zijn verplicht na te scholen anders vervalt erkenning specialisatie. Goede zaak. Je moet naar het publiek heel duidelijk laten zien wat onze eisen zijn en hoe ze worden gecontroleerd dat moet je ook bij de basisdierenarts doen.

Van Herten: Bizar eigenlijk dat jij (Anoniem) en ik nog steeds een praktijk kunnen beginnen terwijl we al 10 jaar uit het vak zijn!

Sloet: Voor die nascholing, daar ben ik het 100% mee eens, daar was meer dan 87% van de leden van de beroepsgroep paardendierenartsen het ook mee eens, maar minder dan 1% was het eens met een examen. Ik zou willen beginnen gewoon het dierenartsexamen weer in te stellen, dat lijkt me wel een goed begin. In mijn optiek is het onterecht dat je op dit moment 'zeker' afstudeert als je het 4^e jaar haalt.

Lumeij: Als je kijkt hoe het bij de specialisten is geregeld dan zijn er redelijke eisen m.b.t. nascholing en praktijkervaring etc. Voldoe je daar niet aan dan is er de mogelijkheid tot opnieuw examen doen. Wel belangrijk om periodiek te testen.

Van Herten: Denken jullie dat we de algemene bevoegdheid over tien jaar nog hebben?

Lumeij: Het grote probleem is dat je internationaal moet regelen, in een land als Nederland kun je heel makkelijk zeggen we gaan mensen opleiden voor die ene richting, maar in minder dichtbevolkte gebieden in Europa ligt die situatie heel anders en dan is dat niet praktisch. Lastig om Europees te regelen.

Sloet: Wij lopen doorgaans in dit soort dingen ± 10 jaar achter op Amerika, daar is nog steeds algemene bevoegdheid dus is de verwachting dat dat hier ook nog zo is in 2020.

Eussen: Wij denken niet dat dat in de toekomst snel weggaat. Want we hebben Europese regelgeving en de behoefte blijft aan een eerstelijns zorg voor alle dieren, ook in een landelijke omgeving waar de certificering en de erkenningen voor bepaalde diersoorten of nationaal of Europees geregeld zal worden.

Lumeij: Europees wordt daar wel aan gewekt want organisaties voor dierenartsen Europees hebben heel duidelijk naast specialisatie, behoefte aan soort van erkenning, en willen dat in de

praktijk graag beloond zien. Het probleem zit dan in de terminologie erkenning/certificering/specialisatie. Maar dat is een politieke kwestie.

Van Herten: Die tussenlaag zal er wel komen, het duurt echter lang door verschillende oorzaken: bv. in de gezelschapsdierenwereld hebben wij geen marktpartijen die druk op kunnen zetten.

Boer: Verzekeraars kunnen wel gaan zeggen: wij keren alleen uit als de dierenarts erkenning o.i.d. heeft. Nu niet genoeg volume. We kunnen en willen nu nog geen vuist maken. Wel fijn als je in de toekomst als sector huisdierverzekeraars de dierenarts aan kan spreken op vreemde declaraties.

Sloet: Op dit moment studeer je af in 1 differentiatierichting, maar hoeveel mensen zitten er na 10-15 jaar nog in het vak in die differentiatie? Heel essentieel. Hoe gaan we met de algemene bevoegdheid om: als zou blijken dat 50 dierenartsen 10-15 jaar later niet meer in zijn/haar oorspronkelijke richting zit, dan is een brede opleiding toch heel belangrijk.

Anoniem: Is dan niet de basis, niet de algemene bevoegdheid en moet je dan niet sowieso als voorwaarde hebben als practicus in een bepaalde richting werkzaam zijn dat je dan een erkenning een differentiatie in een bepaalde richting hebt. Je hebt een vakbekwaamheid bovenop je basis vaardigheden en die basisvaardigheden is dan je diploma. Het moet ook mogelijk zijn om gedurende je carrière een switch te maken.

Eussen: Je zou wel kunnen eisen dat het een visie is dat je uit de landbouwhuisdieren komt en de gezelschapsdieren in gaat dat je collega eindverantwoordelijkheid is die wel erkenning heeft. Dat je wel bevoegd bent maar niet de erkenning hebt.

Anoniem: Elke vijf jaar herexamen.

Lumeij: Je kunt niet meer makkelijk switchen tussen landbouw- en gezelschapsdieren.

Anoniem: Switch wordt meestal eerste vijf jaar gemaakt tussen landbouw- en gezelschapsdieren.

Susan: Duidelijk beeld van de huidige situatie moet helderder weergegeven worden, zit al een differentiatie in maar moet duidelijk zichtbaar worden.

Stelling 2B En wat zullen de trends worden op het gebied van specialisatie?

Anoniem: Spoedkliniek. Amsterdam Arnhem,

Eussen: Ketenvorming: beperkte eerstelijns. Dierenarts in dierenspecialzaak die vaccinaties doet.

Anoniem: In hoeverre kan je van een dierenarts eisen dat hij een volledig pakket biedt, diensten enz.

Eussen: Dat kan je altijd wel regelen, dat is het probleem niet diensten.

Herten: Als je alleen wil vaccineren is dat prima, alleen voor de patiënt moet je voor dat stukje wel zorgen dat er nazorg is, wat je doet met die dieren daar ben jij verantwoordelijk voor. Zelf of een ander, dat is een kwestie van afspraken maken, maar in feite is dat wel helder. Waar ik me wel eens zorgen over maak is de kwaliteit.

Eussen: Er moet controle komen over de kwaliteit van dierenartsen en de plaats van uitoefenen van het vak (garage, markt enz.). Niet op de markt gaan staan bijvoorbeeld. Hiervoor is jurisprudentie voor nodig. De klant is hier wel tevreden maar de beroepsgroep is hier niet blij mee. Er moet regelgeving komen over de vrijheid van het uitoefenen van het vak.

Eussen: De mensen die gebruik maken van de beperkte eerstelijns dierenartsen zijn de mensen die voorheen nooit een dierenarts opzochten dus in wezen is het wel een vergroting van de markt en krijgen de dieren toch minimale zorg. Trigger: die mensen komen al wel bij de dierenspecialzaak, sparen voor consulten. Mensen gaan sneller naar de dierenarts.

Van Herten: We hoeven dat niet perse tegen te houden.

Ik krijg veel reacties uit het veld. Telefoontjes over “dokter Woef”. Kunnen jullie hier niets aan doen? Vervolgens een artikel geschreven in tijdschrift. Maar leden zijn toch ontevreden omdat we geen actie ondernemen. Naar mijn mening moeten nieuwe initiatieven de kans krijgen, innovatie biedt ook positieve kansen. Niet bang zijn als reguliere praktijk voor nieuwe ontwikkelingen., We hebben nog wel een stap te gaan als ik kijk naar het gros van de praktijken. Die moeten nog een omslag maken.

Sloet: Verhoudingsgewijs is het vergelijkbaar met landbouwhuisdieren waarbij de dierenartsen geld moesten winnen uit medicijnen en niet uit de consulten. Vaccinaties e.d. zijn de krenten uit de pap van de kleine huisdieren want ze verdienen veel geld aan wat in feite weinig werk kost.

Smits: Communicatieprobleem, een dierenarts doet zoveel meer dan alleen vaccineren alleen hij profileert zich niet. De klant heeft het amper door wat er allemaal gebeurt naast een enting

Anoniem: Je hebt praktijken die gaan voor de lage kosten, eenvoudige praktijk, Praktijken die gaan voor de aandacht en de zorg en gevoel. Elke dierenarts krijgt uiteindelijk de klant binnen zijn doelgroep.

Van Herten Als je voor een tientje in de dierenpeciaalzaak kan vaccineren en voor 50 euro in de praktijk. Dan moet je als dierenartsen wel goed duidelijk kunnen maken wat je toegevoegde waarde is.

De Siervissen wereld speelt zich bijna helemaal buiten de reguliere branche om, gaan we die markt nog terugkrijgen? Dat heeft met ook met geld te maken. Wat hebben mensen over voor hun huisdier.

Een dierenarts ondernemer gaat pas investeren in kennis en vaardigheden als die weet dat er een markt voor is.

Bijzondere dieren, vogels. Als je ziet wat daar nog verbeterd kan worden, huisvesting algemene zorg, dan valt daar nog een hele markt te winnen.

Binnen de faculteit gebeurt er wel wat op dit gebied in de vorm van keuze vakken, deze vakken worden goed bezocht. De jonge generatie dierenartsen is beter voorbereid op dit soort nieuwe markten.

Stelling 3: Welke gevolgen heeft de feminisering in de veterinaire branche voor de dierenartsenpraktijken?

Anoniem Dierenartsen van de laatste 5 jaar: Verhoudingen hadden er dan heel anders uitgezien. Deze grafieken gaan over alle dierenartsen.

Anoniem: Veel van de praktijk eigenaren zijn mannen, oudere mannen, percentage vrouwen is stijgende in de beroepsgroep maar dat is iets van de laatste 10 – 15 jaar. Ik denk dat toename van het aantal vrouwen 1 ontwikkeling is en toename van het werken in loondienst, en die zijn misschien wel aan elkaar gerelateerd maar niet perse in causaal verband,. Ook steeds meer mannen willen in loondienst of parttime werken.

Lumeij: We moeten een onderscheid maken tussen feiten en meningen. Die mening zou getoetst moeten worden. Die cijfers die zijn er wel De BPL (Belangenvereniging Practici Werkgevers in Loondienst) heeft 3 of 4 jaar geleden een onderzoek gedaan onder de leden. Ontwikkelingen in de humane sector meenemen.

Sloet: In de paardengeneeskunde is het een groot probleem. Een kliniek is een grote financiële investering en daar zijn op dit moment geen of vrijwel geen vrouwelijke eigenaren. Die willen zich niet zo diep in de schulden steken en daar word over geklaagd. De mannen van rond de 50 kunnen geen vervanging vinden om de praktijk over te nemen, ook al is het financieel best verantwoord, het is een goed product wat ze willen verkopen. Als ze het willen verkopen moeten ze een man vinden of een vrouw met een rijke man.

Van Herten: Jongere mannen en vrouwen hebben dezelfde opvattingen over werk-privé. Ik denk dat ook de mannen bij voorkeur in loondienst werken. Ik zie het verschil tussen man en vrouw niet zo het is meer een generatiekwestie.

Sloet: Probleem is op dit moment dat er op het aantal paardengeneeskunde studenten te weinig mannen zijn.

Anoniem: Zou het ook niet samenhangen met hoeveel je zou moeten werken om associé te kunnen zijn? Deeltijdmaatschap, is ook een optie, is iets wat relatief onbekend is in de diergeneeskundige wereld. Een half dagje in de week minder werken dat is de limit. Drie dagen werken wordt twijfelachtig of je dan een goede maat kan zijn, vindt men. Dus is het feit dat dierenarts tegenwoordig meer parttime willen werken niet meer een blokkade voor de overstap van loondienst naar praktijk eigenaarschap?

Van Herten: Ik ken ook heel veel praktijken waar het wel gebruikelijk is dat maten drie dagen werken, zou wel rol kunnen spelen. Naar mijn beleving is het een kwestie van tijd dat ook in de maatschap gebruikelijker wordt om parttime te werken en dan misschien makkelijker op te lossen. Ik vraag me sowieso af of er niet een tekort aan ondernemers gaat ontstaan. Misschien is eigenaarschap helemaal niet per se een taak van een dierenarts. In sommige Europese landen moet het wel maar in NL niet.

Sloet: Feminisering heeft andere nadelen, zorgt wel dat het vak een veel lager aanzien krijgt. Is wel serieus probleem, minder uitstraling en zorgt dus voor vicieuze cirkel.

Van Herten: Komt dat door feminisering of sociaaleconomische positie van beroep?

Sloet: Die hangen samen, want heel veel vrouwen werken na aan aantal jaren minder. Feminisering heeft meerdere gevolgen: aangezicht van het geheel en de investering in het vakgebied.

Van Herten: Ik werk parttime om voor de kinderen te zorgen, dat is de toekomst, zorgtaken verdelen tussen man en vrouw.

Anoniem: Vroeger dierenarts een roeping, rol van dierenarts is veranderd. Vrouwen deden administratie en telefoon. Voor steeds meer dierenartsen nu is dierenarts zijn een beroep. Steeds meer dierenarts nu zijn tweeverdieners en dat brengt automatisch met zich mee dat er steeds meer parttime gewerkt zal worden. Als er steeds meer vrouwen in sector komen dat ze hun loopbaan tijdelijk onderbreken om kinderen te krijgen.

Sloet: Dat is wel een nadeel want wil je je optimaal kunnen ontwikkelen als specialist, dan gaat dat niet bij 36 uur in de week. Je hebt routine nodig om het vak vooruit te brengen en dat is mijn huiver, door feminisering gaat het vak minder hard vooruit. Mensen hebben daar minder voor over.

Van Herten: Ik maak daar bezwaar tegen dat dat alleen aan vrouwen zal liggen, is meer generatiekwestie.

Lumeij: Feiten en meningen scheiden. Meer onderzoek. Tip aan ons. BPW!!!

Van Herten: In geneeskunde niet anders met mannen en vrouwen, gaat de geneeskunde ook minder hard vooruit?

Sloet: Voor een deel wel kijk maar naar onderzoekers. Verhaal dochter. Onderzoeker kan alleen bij 80 uur per week.

Anoniem: Innovatie van de veterinaire beroepsgroep verschuift van 1^e lijn / 2^e lijn naar 3^e lijn, de faculteit. Daar moet de faculteit zich op focussen.

Lumeij: als je kijkt naar huidige situatie dat onderzoek in de eerste plaats al gebeurt op de onderzoeksinstituten en niet in de praktijk

Anoniem: Ik ben van mening dat veel innovatie van de paardengeneeskunde ook op specialistische klinieken plaatsvinden en niet uitsluitend aan de faculteit.

Sloet: eens, ook practici die innoveren.

Van Herten we laten nu samen met de FD berekenen hoeveel dierenartsen je nou nodig hebt in de toekomst. Tot nu toe was dat grotendeels natte vingerwerk.

Sloet: Afhankelijk van vele factoren extern. Instemming.

Lumeij: Deeltijd: in de praktijk is 2 halve niet 1, je communicatie en overdracht heel belangrijk. Misverstanden etc.

Sloet: Parttime werken komt de diergeneeskundige zorg niet ten goede! Je kunt met deeltijders nooit die zorg bieden die je kan bieden als er 1 persoon is die het hele traject verzorgt.

Van Herten: In humane zorg al zo. Daar liggen fouten in de zorg nog veel gevoeliger.

Lumeij: Kwaliteit van de zorg gaat achteruit door parttime werken.

Van Herten: Nog steeds bezwaar koppeling aan feminisering. Die negatieve gevolgen zijn op te lossen.

Lumeij: Niet zo eenvoudig op te lossen want je zit met financiële beperkingen. Uurtje overdracht is niet haalbaar.

Smits: Positief punt, brengt motivatie mee. Mensen die parttime werken staan beter in het leven en het werk.

Van Herten: vrouwen zijn empathischer en begrijpen diereigenaar beter.

Anoniem: Diergeneeskunde in paarden en gezelschapsdieren branche gaat steeds meer in op het gevoel en de zorg. Peoplebusiness.

Sloet: Parttime kun je op verschillende manieren zien. Je kunt best parttime weken maar wel zeven dagen in de week. Indeling in praktijk. Optimale mix op basis van karakter en kwaliteiten het beste.

Stelling 4: Wat is/zijn de beste organisatievorm(en) voor de toekomstige dierenartsenpraktijken?

Deeltijdmaatschap

Boer: Los van het beste, wat wij zien is dat de groteren worden nog groter. Wij houden van een praktijkvorming waarbij niet alleen mensen zitten met een veterinaire kijk. WesterHuis Groep, waarbij een extern iemand is gekomen met kapitaal. Omdat er dan een bedrijfsvoering plaatsvindt die overeenkomt met de onze. De traditionele dierenarts. Die heeft de nare jaren met huisdierverszekering meegemaakt, zitten defensief aan tafel. Die zien allen maar bedreigingen als je een praktijk hebt die meer mensen heeft met een andere kijk dan de veterinaire dan gaat het een stuk beter.

Eussen: Humaan niet vergelijken met veterinaire

Boer: Machtsverhouding moet komen. Eigen inkomen, opleiding, certificering, dierendokters.

Lumeij: Beste model is dat de beroepsgroep het zelf oppakt. De certificering. Tussenniveau. Als je als cliënt een keuze moet maken wil je iemand die kennis van zaken heeft maar ook de faciliteiten.

Eussen: Dat moet je uit elkaar houden. Certificering praktijk/dierenarts

Lumeij: Beide heb je nodig als cliënt om de keuze te kunnen maken. Beroepsgroep moet dat zelf regelen. Vanuit de maatschappij de behoefte, marktwerking, je kunt het zien aankomen, als je het zelf niet regelt wordt het voor je geregeld.

Anoniem: Scheiding tussen het ondernemerschap en veterinaire technische werk. Dat biedt ook de ruimte voor andere organisatie vormen en mede-eigenaarschappen, uit zich in minder praktijk eigenaren en meer dierenartsen in loondienst. Het is niet noodzakelijk dat een dierenarts geen goede ondernemer kan zijn. Meer ruimte zit en komt in het laatste gedeelte van de opleiding om meer te leren over het ondernemerschap. Ondernemen kan in allerlei vormen.

Herten: Praktijkmanager. Je werkt onder een maatschap in loondienst. Praktijkmanager moet verantwoordelijkheid en bevoegdheid krijgen. Eigenaarschap over laten aan mensen met bedrijfsmatige ervaring.

Smits: Twee grote valkuilen: praktijken denken dat ze een praktijkmanager nodig hebben om wat problemen op te lossen binnen de praktijk. Tweede punt wat lastig is: studenten die een studie hebben afgerond en in de praktijk worden gezet als praktijkmanager dat is bijna niet te doen. Je kunt dan niet een praktijk managen. Praktijkmanagers zijn veelal mensen van buitenaf. Mensen uit het bedrijfsleven met ervaring die een praktijk gaan managen. Die geen eigenaar zijn. Die daar neutraal in staan. Je blijft een spil in het web tussen de dierenarts en de assistenten.

Anoniem: Lastig om als praktijkmanager tussen de dierenartsen in te staan. Rare machtsverhouding.

Herten: Grootste taak is P&O. Er zit verschil in taken en verantwoordelijkheden en tussen de ene en de andere praktijkmanager. Niet met elkaar te vergelijken

Sloet: Ik denk dat er nog een ander probleem aan zit: het is heel moeilijk om professionals te managen. Genoeg modellen om dat te doen. "Leadership by example" het beste model. Persoon die zelf in het vakgebied voorop loopt. Dan wordt hem haar meer vergeven als er in het managen een keertje een misstap wordt gemaakt.

Professionalisering.

Anoniem: Eigen verantwoordelijkheid van dierenartsen. Volgens de wet is de dierenarts verantwoordelijkheid voor zijn eigen veterinaire handelen. Hoeveel verantwoordelijkheid moet een dierenarts nemen als hij werkt in een structuur als een dierenartspraktijk. Begint daar niet wat te wringen?

Eussen: Dierenartsenpraktijk is geen entiteit. Dierenarts werkt onder zijn eigen verantwoordelijkheid. Dierenarts die de handeling verricht is verantwoordelijk. Maar als de organisatie bepaalde protocollen heeft vast gelegd dan ligt deels de verantwoording bij de organisatie.

Eussen: Wettelijke beperkingen om zomaar bepaalde structuren op te zetten. Bijvoorbeeld de Sterklinieken, als ze te groot gaan worden, groot marktaandeel. Bepaalde keuzes hoe ze gaan samenwerken, kader van eigendom, kader van franchise zijn ze volgens de mededingingswet in overtreding als ze dat niet doen. Je hebt op een gegeven moment niet veel ruimte meer.

Lumeij vraag aan Smits: Praktijkmanager: hoe groot moet de praktijk zijn om een manager in dienst te nemen? Maakt niet zoveel uit. Gemiddelde wat bij ons uit de enquête kwam 3 dierenarts.

Anoniem: Rekenplaatje welke taken je als dierenarts kan uitbesteden aan vpo'er.

Stelling 5 Elke dierenartsenpraktijk heeft in de toekomst een (veterinaire) praktijkmanager nodig.

Sloet: Verdiensten praktijkmanager, meer of minder dan de dierenarts?

Anoniem: Afhankelijk van de praktijk en organisatievorm.

Lumeij: Verschillende niveaus binnen een praktijk?

Smits: Licht ook aan de competenties van de dierenarts. Het is dun gezaaid.

Eussen: Essentieel die wel visie en marketing in het oog hebben binnen de praktijk om te overleven in de toekomst. Maatschap is een gevaarlijke constructie. Vaak conflictvorming.

Van Herten: Lastig om de boel bij elkaar te houden vooral in gemengde praktijken. Ik ken bijna geen maatschappen meer die groter worden. Kleine kans dat je nu bij de maatschap betrokken wordt als je in loondienst werkt.

Sloet: Twee soorten maatschappen: korte en lange termijn nadenken.

Van Herten: Over tien jaar in landbouwhuisdieren niet veel maatschappen meer zoals nu.

Anoniem: Toekomst veterinaire Nederland: 7-8 jaar geleden riep iedereen over tien jaar zijn eenmanspraktijken voorbij. Landbouwhuisdieren zal met 50% verminderd zijn. Praktijken zijn al gekrompen laatste vijf jaar. Gemengde maatschappen zie ik nog niet zo snel opsplitsen.

Eussen: Een maatschap moet geen doelstelling zijn op zich. Het is een middel om doelstelling te bereiken.

Van Herten: Ik denk dat heel veel praktijken geen duidelijke visie/strategie hebben waar ze over 5-10 jaar willen zijn. Daar zou een praktijkmanager wel eens een belangrijke rol in kunnen spelen.

Stelling 6 Het inzichtelijk en transparant maken van het doen en laten van een dierenarts, is dé manier om kwaliteit meetbaar te maken.

Boer: Laten zien wat de dierenarts doet is geen enkele vorm van toetsing of hij zijn werk goed doet.

Anoniem: Welke eigenaar? Gezelschapsdiereneigenaren

Sloet: Professionele eigenaren hebben hele andere instelling dan gewone eigenaren.

Lumeij: Elke eigenaar wil dierenarts kunnen beoordelen. (Certificering/erkenning?) goed systeem.

Van Herten: Hebben we geprobeerd is mislukt. Als vereniging moet je draagvlak hebben en dat was er niet. Als straks de eerste toetsingen komen en mensen halen het niet dan komt er veel gezeur. Ik zou het prettig vinden als er vragen komen vanuit de markt. Ik vind persoonlijk dat iedereen verplicht moet nascholen. Al dan niet vanuit de overheid of de KNMvD.

Sloet: De cliënten hebben ander verwachtingpatroon. Intermenselijke component heel belangrijk.

Boer: Eigenaar is huishoudbeurspubliek en kunnen niet beoordelen of zorg goed is.

Van Herten: Veel vragen vanuit consumentenprogramma's. Wat zegt nascholing nou? Hij moet het goed in praktijk brengen.

Sloet: Onderzoek tarieven in VS. "Smile pricing", als je iets niet wil doen maak je het duur en dan kan het gebeuren dat iedereen denkt dat je er heel goed in bent. En dus meer klanten daarvoor. Averechts effect.

Eussen: Mensen denken dat als iets duur is ze een goede prijs-kwaliteitverhouding hebben. Beleving.

Van Herten: Ik geloof in ervaringen uitwisselen via internet (uw hondenkat.nl of bokt.nl). moet KNMvD dit proberen te sturen?

Anoniem: Transparantie als instrument is goed. Niet door regulering. Hand met zand verhaal. BIG register groot voorstander: welke specialisatie, differentiatie en nascholing. Alles op internet.

Lumeij: Consument kan geen onderscheid maken tussen erkende nascholingen en niet erkende nascholingen.

Anoniem: Daar moet de Knmvd in middelen. Die moeten accrediteren.

Lumeij: Dierenartsen schermen met allerlei dingen als nascholing die niets toevoegen.

Eussen: In advocatuur ook rotte appels maar die worden er wel uitgefilterd door transparantie.

Boer: In autosector BOVAG keurmerk. In dierenartsenpraktijk ook zoiets. Weer erkenning (Lumeij).

Smits: Keurmerken ontstaan door excessen en ellende in de branche. Dus misschien goed teken dat we geen keurmerk hebben.

Van Herten: Gemiddelde Nederlander is zeer tevreden over zijn dierenarts.

Boer: Mijn angst is dat er iets een keer gebeurt en dat de overheid zegt, hoe is dat nu mogelijk?

Anoniem: MRSA, Qkoorts etc.!!!!

Van Herten: Transparantie en inzichtelijkheid zal steeds minder vanuit één individuele dierenarts uitgaan maar van ons als dierenartsen allemaal gevraagd worden, vanuit ons als maatschappij om ons te legitimeren voor het feit dat wij bepaalde voorrechten hebben. (opereren, medicijnen uitschrijven). In de toekomst zullen wij ons steeds meer moeten verantwoorden voor ons handelen. Nu met antibiotica, etc.

Anoniem: De vraag is of we kiezen voor een toekomst waarin we al ons handelen moeten verantwoorden of kiezen we voor een toekomst waarbij de maatschappij ons toevertrouwt dat die verantwoordelijkheden bij ons in goede handen zijn?

Van Herten: Vertrouwen moet je verdienen. Transparant zijn. Antibioticagebruik gigantisch gestegen. We moeten heel rap laten zien dat we het wel kunnen.

Boer: Nu nog rustig over nadenken. Het huis staat nu nog niet in de fik.

Anoniem: Het feit dat er problemen zijn over antibiotica resistentie en het verhaal of de dierenarts nog de verantwoordelijkheid moet hebben om de afweging te maken tussen volksgezondheid en dierenwelzijn en economische aspecten. In Den Haag kent men maar één dierenarts.

Sloet: Als het apothekerecht in de landbouwhuisdierengeneeskunde verdwijnt, dan zal dat ook grote gevolgen hebben voor de manier waarop wij (paarden)diergeneeskunde beoefenen. Wordt heel lastig.

Van Herten: Je kunt je afvragen of de maatregelen om antibiotica gebruik tegen te gaan in landbouwhuisdieren tegenover gezelschapsdieren proportioneel is. Als de landbouwhuisdierenarts de apotheek wordt afgepakt moet je je afvragen of dit ook zin heeft om bij de gezelschapsdierenarts te doen. Daar heb je als beroepsgroep wel ruimte in, maar in de wet nog geen verschil.

Boer: Nu handelen nu het nog relatief rustig is. Nu de brand nog niet is overgeslagen.

Stelling 7 Diergeneeskunde wordt langzaam een beroep in plaats van een professie.

Sloet: Die beschikbaarheid maakt het zo lastig. Er wordt van je verwacht dat je helpt. Lastig i.v.m. aansprakelijkheid. Je mag geen diergeneeskundige hulp weigeren.

Lumeij: Je kunt niet niks doen.

Sloet: Nu staat er in de code dat je er zelf verantwoordelijk voor bent dat je voldoende verzekerd bent. Ben ik ongelukkig mee.

Bepaalde urgentie. Claims Amerika Nederland. Willen geen risico lopen de artsen.

Van Herten: Het gaat ook om de bevoegdheden. Zaken die de overheid op een gegeven moment reguleert. Als het een trend is dat we makkelijker met die verantwoordelijkheden omgaan dan is dat wel een risico. Worden al die eigen verantwoordelijkheden van je weg genomen en ben je uiteindelijk alleen nog maar uitvoerend dierenarts.

Sloet: Je ziet daarin een kentering waarvan ik me afvraag of dat goed is

Van Herten: Omgeving veranderd ook. Om een professie te blijven zul je wel moeten kijken hoe je de lebelatie van het beroep zal gaan regelen tuchtrecht. Hoe ga je met regels vanuit de beroepsgroep om.

Anoniem: RDA rapport “Zichtbaar Beter”. Het komt uiteindelijk neer op 3 dingen. Transparantie: boefjes aanpakken en moet ook echt pijn doen. Weinig tot geen grip op de strafmaat die door de tuchtcollege worden opgelegd. Certificering: waarborgen van de kwaliteit kennis en kunde. Dat zorgt ervoor dat een dierenarts een professie kan blijven. Huidige ontwikkelingen dat het apothekerecht weg zou gaan dat is de eerste stap dat we gaan van een professie naar een beroep. Eerste stap dat de maatschappij zegt: jij als dierenarts kan de verantwoordelijkheid niet aankan. Jij kan niet meer die afweging maken tussen voedselveiligheid, volksgezondheid en economie. Beroepsgroep moet ervoor zorgen dat het apothekerecht bij de dierenarts blijft.

Sloet: Zo behoud je ook veel meer plezier in het beroep.

III. Data analyse

De resultaten zullen hieronder per speerpunt worden weergegeven. Waar nodig worden de citaten van de deskundigen ondersteund met bronnen uit de literatuur.

Economisch

Van de zeventien ondervraagden hebben twaalf deskundigen uitspraken gedaan over de economische ontwikkelingen binnen de veterinaire sector.

Ontwikkelingen

Wat betreft de ontwikkelingen in de veterinaire sector op economisch gebied, worden de volgende ontwikkelingen genoemd: grotere praktijken met dierenartsen, nieuwe samenwerkingsverbanden tussen dierenartsenpraktijken en andere organisaties zoals asielen en dierspecialisten, samenwerking tussen praktijken in de vorm van dienstenuitwisseling en het ontstaan van ketenvorming (en meerdere business modellen).

Walter Boer zegt het volgende over ketenvorming: *“Door vrouwelijke instroom krijg je een ander business model. Het ondernemerschap is niet meer aantrekkelijk voor de dierenarts. Papa-mama zaakjes verdwijnen, echtparen met praktijk die lage prijzen rekenen en de kleine dingetjes doen (voor beeldvorming consumenten niet goed!) worden overgenomen door ketens (Dierendokters, WesterHuis Groep, Sterklinieken), de grote praktijken worden groter door schaalgrootte, en kunnen investeringen doen. Satellietmodellen zijn hiervoor ideaal: kleine dependances voor diagnose etc. en een hoofdvestiging met operatiekamer.”*

Fred Schaeffer gaat hier verder op in, door de ideale structuur weer te geven: *“Ideale situatie: BV als juridische vorm met dagelijks bestuur en verantwoordelijkheden opsplitsen. Dagelijks bestuur voor lopende zaken die binnen afgesproken lijnen beslissingen kunnen nemen. Geldt ook voor afgestudeerde diermanagers die krijgen geen mandaat want er is geen afgesproken plek voor ze.”*

Geert Moorman denkt dit over de avond- en nachtdiensten van dierenartsenpraktijken: *“Dierenartsenpraktijken gaan diensten delen, tien jaar geleden was dit al gebruikelijk in steden, nu op regionaal gebied ook. Gaat nu veranderen, huisartsenpost idee. Begint nu duidelijke vormen aan te nemen in de diergeneeskunde.”*

Margriet Bos denkt dat ontwikkelingen die nu gaande zijn met de samenwerking tussen dierenartsenpraktijken en dierspecialisten zich kunnen voortzetten in de toekomst, mits professioneel opgepakt en met een goede taakverdeling tussen dierenartsenpraktijk en dierspecialist. In Amerika is er een keten van dierenklinieken (Banfield) die op deze manier succesvol opereert in samenwerking met de PetSmart dierspecialisten. Op de vraag wat de ontwikkeling voor de toekomst is gaf zij het volgende antwoord:

“Diverse vormen van samenwerkingsverbanden tussen dierenartsenpraktijken, franchiseketens en dierenartsenpraktijken in een dierspecialist.”

Fusies

Op de vraag naar het aantal fusies dat plaatsvindt wordt geen concreet antwoord gegeven. Cijfers zijn hierover niet bekend. Literatuuronderzoek geeft hierover ook geen uitsluit. Wel geven de deskundigen aan dat er duidelijk meer fusies plaatsvinden. Wanneer je met een zoekmachine zoekt op ‘fusie dierenartsenpraktijken’ (alleen in Nederland, en alleen in het afgelopen jaar bekeken) zijn er ongeveer 900 aankondigingen van dierenartsenpraktijken die gaan fuseren of inmiddels zijn gefuseerd. Wel moet hierbij in acht genomen worden dat dit niet het aantal daadwerkelijk uitgevoerde fusies is. Als (minimaal) twee praktijken een fusie aankondigen vindt er natuurlijk maar één fusie plaats. Ook zullen aankondigingen dubbel weergegeven worden.

Sjouke Kazemier van de KNMvD licht dit toe:

“Er vinden inderdaad geregeld fusies plaats tussen dierenartsenpraktijken. Daarnaast worden kleine praktijken vaak overgenomen door grote praktijken, vooral op lokaal / regionaal niveau. Echter, we zien ook steeds meer initiatieven waarbij een investeerder vestigingen door het hele land aankoopt (ook door niet-dierenartsen). Schaalvergroting is zeker een trend, enerzijds omdat dierenartsen steeds minder solo willen werken, anderzijds omdat ook niet iedereen meer ondernemer wil zijn, maar ook om tegenwicht te bieden tegen vaak grote klanten, vooral ook in de landbouwhuisdierensector.

Of er meer fusies plaatsvinden dan in het verleden, kan ik moeilijk beoordelen. Harde cijfers over het aantal "clusters van praktijken" hebben we niet voor handen. Hier zijn we overigens wel mee bezig. Dit vergt echter een aanpassing in het administratiesysteem van de KNMvD (waar een praktijk gedefinieerd is als een vestiging). “

Achterliggende redenen voor fusies zijn het verdelen van kosten en uren, en het delen van kennis.

Fred Schaeffer zegt hierover het volgende: *“Er wordt nog wel eens vergeten dat er met fusies ook veranderingen komen in de praktijkcultuur. Deze nieuwe praktijken vallen soms weer uit elkaar door onenigheid. Fusies zijn snel gedaan maar lukken bijna nooit. Het zijn als het ware golfbewegingen.”*

Geert Moorman zegt dat fusies ontstaan uit zwakte, men wil sterker in de markt staan. *“Een fusie is een noodmaatregel om dit te bewerkstelligen.”*

Beide deskundigen verwachten dat deze ontwikkeling zich de komende tien jaar zal blijven voortzetten.

Specialisatie/differentiatie

Binnen de beroepsgroep vindt steeds meer officiële en onofficiële specialisatie plaats. Op dit moment zijn er 272 geregistreerde specialisten in Nederland. (Bron: www.gvs.knmvd.nl) Volgens de deskundigen is dit een gevolg van het groeiende aantal dierenartsen: er komen steeds meer dierenartsen bij dus iedereen zoekt een plekje in de markt waar hij of zij affiniteit mee heeft.

Ook zegt de heer Lumeij: *“De technologie ontwikkelt steeds sneller, daardoor komen er specialismen op alle vakgebieden. De hoeveelheid kennis neemt exponentieel toe, en er komen steeds kleinere vakgebieden en de gespecialiseerde vakgebieden worden minder breed.”*

Fred Schaeffer wijst op de negatieve gevolgen van specialisatie en doorsturen:

“Er zijn steeds meer dierenartsen, zij moeten allemaal een plekje hebben. Dit hoort er gewoon bij, we kunnen steeds meer dan dertig jaar geleden. Vaktechnisch vind ik dit een goede ontwikkeling, voor consumenten is dit negatief, er komen veel verschillende vakgebieden en niemand heeft het totaalbeeld meer. Daarom moet er meer zorg besteed worden aan doorsturen.”

Margriet Bos geeft als reactie op het doorsturen naar specialisten: *Er wordt wel eens te weinig of te laat doorverwezen. Het is goed om je grenzen te kennen als dierenarts. Je kunt niet van alles net zo veel verstand hebben als een specialist, die daarvoor een opleiding van 4 jaar heeft gevolgd. Natuurlijk kun je jezelf verder bekwamen op een bepaald gebied door nascholingen en dat is prima. Maar dan zijn er nog steeds veel andere gebieden over waar je niet alles van weet, en zaken die bij een specialist thuishoren. Ook vanuit dierenwelzijn hoor je door te verwijzen als je denkt dat je je grenzen hebt bereikt. Daarnaast kan het ook kosten besparen als je hier niet te lang mee wacht.. Specialisten vinden dat ze onderbelicht zijn en dat de practicus soms te veel zelf probeert te doen. De practicus wil daarentegen zijn kennis juist vergroten en daardoor meer bieden aan zijn cliënten.. Het ligt er ook aan wat voor ambities je hebt binnen de praktijk. Het mooie van die grotere praktijken van tegenwoordig is dat die vaak de mogelijkheid bieden voor een taakverdeling, waarbij iedere dierenarts zijn eigen vakgebied heeft waarin hij zich door nascholingen steeds verder kan ontwikkelen en daarmee steeds verdergaande diergeneeskundige zorg kan bieden.*

Deze mening wordt gedeeld door de andere deskundigen. Sjeng Lumeij en Björn Eussen geven hierop de volgende aanvulling:

Sjeng Lumeij: *“De diergeneeskunde is zodanig breed dat het onmogelijk is om één persoon daarvoor in de volle omvang op te leiden.”*

Björn Eussen: *“Ik denk dat het handig is dat dierenartsenpraktijken zich meer gaan richten op waar ze goed in zijn.”*

Het verschil tussen een erkend specialist en een dierenarts die zich uit eigen beweging toegelegd heeft op een bepaalde specialisatie, is niet duidelijk voor de huisdiereigenaar. De deskundigen hebben over dit onderwerp hun mening gegeven tijdens de individuele interviews en de discussie.

Joost van Herten: *“Er zou meer moeten worden doorgestuurd. Je kunt het meer verdelen, praktijken moeten niet alle mogelijke behandelingen willen aanbieden. Er zit nog weinig structuur binnen de veterinaire zorg. Iedereen kan alles en mag alles doen. Je hebt wel specialisten maar de grenzen zijn niet altijd even scherp.”*

Catherine Smits voegt hieraan toe: *“En zeker niet naar de consument toe. De huisdiereigenaar heeft niet door wie wel of niet een specialist is. Dit is niet helemaal helder.”*

Margriet Bos oppert haar idee voor de toekomst: *“Het zou een hele goede nieuwe ontwikkeling zijn als specialisten meer gaan samenwerken met de eerstelijns praktijk. Bijvoorbeeld door specialisten één of twee dagen binnen de praktijk mee te laten draaien en de meer specialistische patiënten te laten behandelen. Zo kunnen ze de dierenartsen binnen de praktijk coachen en leren wanneer ze wel of niet moeten doorverwijzen. Deze opzet maakt doorsturen ook een stuk makkelijker. Als het binnen de eigen kliniek is, stuur je tenslotte makkelijker door. Nieuwe samenwerkingsverbanden bieden hiervoor de gelegenheid door hun schaalgrootte.”*

Praktijkmanagers

Zes van de ondervraagde deskundigen hebben een uitspraak gedaan over de functie van praktijkmanager in de nabije toekomst. Men is het er over eens dat met de nieuwe organisatiestructuren een praktijkmanager nuttig kan zijn maar de invulling van de functie laat nog te wensen over, evenals de verdiensten. Ook de plaats van de praktijkmanager binnen de praktijk is een lastig punt. *“Dierenartsen zijn professionals, die zijn lastig te managen.”* (Marianne Sloet)

Alle deskundigen zijn het erover eens dat de attitude van dierenartsen ten aanzien van praktijkmanagers erg is veranderd. Vanuit de beroepsgroep wordt aangegeven dat de dierenarts niet wordt opgeleid tot ondernemer. Een praktijkmanager wordt vaker ingezet, en dierenartsen zien het nut van praktijkmanagers in.

Fred Schaeffer zegt hierover het volgende: *“De attitude van dierenartsen ten aanzien van praktijkmanagers is heel erg veranderd, het vak praktijkmanagement is niet meer onbekend, er is wel onwennigheid en dierenartsen vragen zich af wat nu de functie van een praktijkmanager is. Veel praktijkmanagers sneuvelen, want zij kunnen in de onduidelijkheid hun plek niet meer vinden. Dierenartsen zijn niet gewend om samen te werken, en hebben soms slechte sociale vaardigheden. De functie moet meer geprofileerd worden. Dierenartsen zijn erg bang om extra kosten binnen te halen. Ook kunnen zij slecht strategische beslissingen maken, omdat ze een tien minuten structuur hebben (door het altijd hebben van korte consulten).”*

Catherine Smits vult hierop aan: *“Twee grote valkuilen: praktijken denken dat ze een praktijkmanager nodig hebben om wat problemen op te lossen binnen de praktijk. Tweede punt wat lastig is: studenten die een studie hebben afgerond en in de praktijk worden gezet als praktijkmanager, dat is bijna niet te doen. Je kunt dan nog niet een praktijk managen.”*

Geert Moorman zegt: *“Op dit moment wordt een praktijkmanager wel gezien als iets belangrijks, maar we gaan tijden tegemoet waar het moeilijker zal zijn om die noodzaak betaalbaar te houden. Dit wordt voor praktijken een grote belasting. Tien jaar geleden hadden dierenartsen meer de houding dat praktijkmanagers niet nodig waren, alles liep lekker. In vooruitstrevende praktijken werd het nut wel ingezien. Daarom zijn de opleidingen voor praktijkmanagers gestart.”*

De deskundigen geven aan dat de huisdierverzekeringen steeds meer geaccepteerd worden onder de huisdiereigenaren. De dierenarts begint de voordelen in te zien van de verzekeringen doordat meer behandelingen mogelijk worden voor de eigenaar als die vergoed worden door de verzekeraar. Ook de specialisten kunnen door de verzekeringen meer op de voorgrond treden doordat behandelingen vergoed worden.

“Het verzekeren van een huisdier werd eerst afgewezen door een dierenarts (door slechte ervaringen), nu geeft het rust wanneer een huisdier is verzekerd, want een dierenarts is zeker van betaling. Verzekeren heeft goede en verkeerde kanten, we moeten opletten voor de afhankelijkheid van verzekeraars, dat zij niet gaan bepalen wat wel en niet uitgekeerd wordt.” Fred Schaeffer

“De invloed van huisdierverzekeringen is best wel groot. Mensen die hun dier verzekerd hebben zijn eerder geneigd hun dier te laten behandelen.

Het aantal verzekeringen is in de afgelopen tien jaar erg gestegen. In onze praktijk De Brouwhuis is ongeveer 3% van de klanten verzekerd. In het puppy- en kittenpakket besteden wij veel aandacht aan verzekeringen. De folders in deze pakketten worden toegelicht.” Geert Moorman

“Dat zijn fantastische dingen, die huisdierverzekeringen, want dan wordt er minder gediscussieerd en meer behandeld. Nog geen procent van de klanten in onze praktijk is verzekerd. In het westen zijn veel meer huisdiereigenaren verzekerd, volgens mij wel twintig procent.” Julius Peters

“Ik snap niet dat dierenartsen het niet oppakken in de praktijk en verzekeringen meer stimuleren. Als klanten dat er voor over hebben. Dan weten wij dat de basiszorg gedekt is, en dat ze in ieder geval het dier in het behandelingskanaal stoppen. Van pup af aan verzekeren, dat zou voor het welzijn van het dier geweldig zijn. De praktijken maken het zichzelf ook een stuk makkelijker, ze zijn van een hoop sores af. Nu zitten we op zes procent wat verzekerd is en we zijn al tien jaar bezig. Dat is apart. We lopen in Nederland zes jaar achter op schema in vergelijking tot Engeland. Iedereen is te voorzichtig.” Catherine Smits

“Verzekeren was een belangrijke stap. Het heeft heel lang geduurd voordat het werd geaccepteerd. De dierenarts krijgt meer mogelijkheden om veterinaire zaken te doen die anders niet gedaan worden. Dus een zeer goede ontwikkeling voor alle partijen. Wel moeten we oppassen voor overtreatment. Niet alles hoeft. De kosten en baten moeten goed in de gaten gehouden worden. Het is in het gemeenschappelijk belang om dit goed te laten verlopen zowel voor de dierenarts, als de eigenaar, als de verzekeraars.” Margriet Bos

Over de attitude van huisdiereigenaren richting huisdierverzekeringen zegt Geert Moorman het volgende:

“Twintig jaar geleden waren verzekeringen dubieus, nu betrouwbaar(der). Het negatieve imago is uitgewerkt, vijf jaar geleden was dat nog niet. Het vertrouwen is teruggewonnen. Niet veel mensen zijn verzekerd omdat mensen denken dat ze eventuele kosten wel kunnen betalen en het risico nemen (kansberekening). In Engeland zijn de behandel tarieven al langere tijd veel hoger en daardoor is het aantal verzekerden ook gestegen. De mensen realiseren zich dat ze de kosten niet zelf kunnen opbrengen.”

Huisdierverzekeraar Proteq Dier & Zorg geeft de volgende schets:

Tabel 4 Aantal huisdieren verzekerd in Nederland

Proteq	102.000
Petplan	25.000 - 27.000
Kruidvat	28.000 - 29.000
Overig	23.500 - 33.500
Totaal	180.000-190.000

Er zijn in totaal ongeveer vijf miljoen honden en katten in Nederland, daarvan is dus 4-5% verzekerd. Men denkt dat 25% zou overwegen een huisdierverzekering te nemen. Er is dus nog voldoende groeiruimte.” Walter Boer

Wat betreft de angst voor de afhankelijkheid van verzekeraars, daar hoeven de dierenartsen niet bang voor te zijn, zegt Walter Boer: *“Er wordt door de huisdierenverzekeraar niet gekeken naar medische noodzaak, dat is ter beoordeling van de dierenarts. Wij kijken alleen naar polisvoorwaarden. Polisvoorwaarden zijn vastgesteld op onverwachte medische kosten. Bijvoorbeeld: vaccinaties zijn niet onverwachts en worden dus niet gedekt.*

Dit kan eventueel wel in de polis opgenomen worden, maar dan wordt de polis duurder. De maximale uitkering is bij Proteq Dier & Zorg 3.500 euro per 12 maanden. Predisposities¹ worden uitgesloten bij Engelse Bulldog en Sharpei. Ook goede zorg van eigenaar is een voorwaarde voor uitbetaling. Ongeveer 60% van premieopbrengsten wordt besteed aan uitkeringen, als dit structureel hoger wordt moet de premie omhoog of de voorwaarden moeten veranderen. De derde mogelijkheid is schadelastbeheersing. De verzekeraar geeft dan aan waar de behandeling plaats moet vinden, zoals dat bij ook bij autoschades gebeurt. Bijvoorbeeld tien adressen waar MRI scan gedaan mag worden om vergoeding te krijgen. Dit heeft echter niet de voorkeur van Proteq Dier & Zorg. Wij prefereren professionalisering van de sector en een samenwerking op basis van vertrouwen en wederzijds respect.”

Prijzen van diergeneeskundige handelingen

Vijf deskundigen hebben zich uitgelaten over de prijzen binnen de dierenartsenpraktijken. Alle vijf waren zij van mening dat het verschil in prijs onderling in dierenartsenpraktijken te klein is en dat dit met de jaren recht getrokken moet worden.

Fred Schaeffer zegt hierover: *De verschillen zijn te klein, segmentering verder doorvoeren. Prijs/kwaliteit verhouding slecht te meten. Verschillen in dienstverlening wel zichtbaar houden voor de klant.*

Geert Moorman zegt hierover: *Nee, het verschil tussen praktijken moet nog veel groter. De duurste nog te goedkoop. Moet worden rechtgetrokken door de klant, die moet meer willen betalen. Trigger om te gaan verzekeren. Men vindt de tarieven in Nederland te hoog en men vindt alles te duur.*

Verder geven alle deskundigen aan dat dierenartsen toch nog te lage prijzen hanteren. Walter Boer is hier heel duidelijk over: *“Dierenartsen vragen te weinig, dit is ‘killing’ voor de sector. Er is geen financiële ruimte voor nascholing en professionalisering. Diereigenaren hebben een verkeerd beeld van de kosten van dierenartsen en spelen in op het gevoel van de dierenarts, bovendien gaan zij zich dus niet verzekeren. Dierenartsen moeten dus zakelijker worden, mensen moeten weten dat ze de verantwoordelijkheid moeten nemen voor hun huisdier. Deze taak van bewustwording ligt bij de KNMvD.*

Ik mis het duidelijk maken dat de dierenarts een professional is die geld moet verdienen. Het dier is hun alles, maar als puntje bij paaltje komt is de auto of vakantie toch belangrijker voor de eigenaar.”

Op de vraag waardoor de prijzen van diergeneeskundige handelingen in de afgelopen tien jaar zijn veranderd geeft Geert Moorman een uitgebreid antwoord: *“De prijzen zijn met 80% gestegen, dat kwam doordat er twintig jaar lang te weinig is gevraagd terwijl de investeringen enorm toegenomen zijn. Vroeger hadden dierenartsen geen assistente in loondienst, nu hebben zij betaalde krachten. Vroeger maakten dierenartsen gebruik van een kaartenbak, nu van een computersysteem, vroeger werden rekeningen contant betaald, nu heb je te maken met bankkosten en pinkosten (in onze praktijk is dat ongeveer 1500 euro per vijf jaar, transactiekosten 3000 euro per jaar). Je bent gewoon één procent van de omzet kwijt aan afrekenen. Wanbetalers kosten ook geld, incassobureaus rekenen 4,75% van notabedrag. Ten slotte is apparatuur ook duur.”*

¹ Afwijkingen die bij bepaalde rassen vaak voorkomen, deze rassen hebben een genetische aanleg voor een bepaalde ziekte of aandoening.

“Het is belangrijk dat de dierenarts zijn prijzen goed uitlegt. Bijvoorbeeld dat bij een vaccinatie ook een gezondheidscontrole wordt gedaan bestaande uit controle van het hart, de longen, de huid etc. Mensen vinden het weleens duur, maar als ze weten wat er allemaal bij de prijs inbegrepen is, wordt er denk ik anders tegenaan gekeken. Communicatie is ook hier erg belangrijk.” Margriet Bos

Als tarieven tussen praktijken vergeleken worden, is het van groot belang na te gaan wat precies onder de prijs van een behandeling valt, anders is het appels met peren vergelijken. Zo maakt het bijvoorbeeld uit of de castratie van een kater met of zonder pijnstillende injectie gebeurt. Een prijsopgave voor een behandeling is prima, maar dan moet ook duidelijk zijn wat daarvoor geboden wordt en dat kan iedere dierenarts heel goed uitleggen. Dat Nederlandse dierenartsen duur zijn is een misvatting. Een vergelijking met omringende landen leert dat onze prijzen niet bovengemiddeld zijn. Zo liggen in Engeland de prijzen een stuk hoger. Bovendien behoort de Nederlandse dierengeneeskunde qua opleidingsniveau en kwaliteit van diergeneeskundige zorg tot de beste van de wereld. Deze kwaliteit heeft ook een prijs.

Omdat dierenartsenpraktijken net zoals andere ondernemingen uit het midden- en klein bedrijf in toenemende mate te maken hebben met sterke stijgingen van kosten ligt het in de lijn der verwachting dat ook de tarieven van dierenartsen de komende jaren zullen stijgen. Er zijn overigens tegenwoordig goede mogelijkheden voor diereigenaren om zich tegen ziektekosten van hun huisdieren te verzekeren.

Bron: Standpunt: Tarieven van de dierenarts, KNMvD, 11-10-2005 p.1

Samenwerkingsvormen

Binnen de beroepsgroep zijn de meningen erg verdeeld over de verschillende samenwerkingsverbanden die zich de afgelopen jaren hebben voorgedaan, zoals dierenartsenpraktijken in dierenspecialzaken. De deskundigen die deze samenwerkingsvormen benoemen, zeggen dat praktijken in een dierenspecialzaak niet kunnen bijdragen aan gedeelde avond- en nachtdiensten. Daarom is deze samenwerkingsvorm niet altijd even geliefd. De deskundigen zijn het er wel over eens dat hier een doelgroep voor is en dat deze trend zich in de aankomende jaren verder zal ontwikkelen. Men ziet voordelen voor de huisdiereigenaar, maar nadelen als het gaat om de kwaliteit van het vak.

Björn Eussen zegt hierover: *“De mensen die gebruik maken van de beperkte eerstelijns dierenartsen zijn de mensen die voorheen nooit een dierenarts opzochten, dus in wezen is het wel een vergroting van de markt en krijgen de dieren toch minimale zorg. Trigger: die mensen komen al wel bij de dierenspecialzaak, sparen voor consulten. Mensen gaan sneller naar de dierenarts. De klant is hier wel tevreden maar de beroepsgroep is hier niet blij mee.”*

Joost van Herten heeft als mening op het antwoord van Björn Eussen: *“We hoeven dat ook niet per se tegen te houden. Marktwerving moet de kans krijgen en dierenartsen moeten daarin zoeken naar de zakelijke mogelijkheden. Dus niet zo’n defensieve houding aannemen als reguliere veel praktijken nu doen. Maar we hebben nog wel een stap te gaan als ik kijk naar een aantal praktijken. Die moeten een omslag maken en hun strategie bepalen*

Walter Boer: *“Wat wij zien is dat de grote nog groter worden. Wij houden van een praktijkvorming waarbij niet alleen mensen zitten met een veterinaire kijk. De “45+” dierenarts heeft de nare jaren met huisdierverszekering meegemaakt, zij zitten vaak defensief aan tafel. Die zien alleen maar bedreigingen, als je een praktijk hebt die meer mensen heeft met een andere kijk dan de veterinaire dan gaat het een stuk beter.”*

Verder wordt de ketenvorming aangeduid als een nieuwe vorm van samenwerken tussen praktijken. Andere samenwerkingsvormen zijn niet genoemd.

Maatschappelijk

Van de zeventien deskundigen hebben elf een antwoord gegeven op de vragen die betrekking hebben op de maatschappelijke ontwikkelingen binnen de veterinaire sector.

Actuele ontwikkelingen met betrekking tot de maatschappij die genoemd worden, zijn: de veranderde rol van de dierenarts in de maatschappij, de toename van het aantal gezelschapsdieren en de veranderde houding van diereigenaren. De verwachtingen voor de toekomst zijn: mensen gaan meer geld uitgeven aan huisdieren en de vermenschelijking schiet door (Nienke Endenburg).

Een andere toekomstige ontwikkeling die wordt genoemd zijn minimapraktijken. Joost van Herten zegt hierover: *“Ingewikkelde discussie. Moet iedereen zomaar een dier kunnen hebben en moeten we daar met zijn allen voor betalen?”*

In Amerika hetzelfde principe: stichtingen of fondsen voor de financiën. Het is een maatschappelijk probleem daar zou de beroepsgroep niet alleen voor moeten betalen.”

Huisdiereigenaren

Nienke Endenburg zegt het volgende over de verandering van huisdiereigenaren: *“Wat je ziet als je kijkt naar huisdieren en paarden is dat zij steeds meer een onderdeel van het gezin zijn geworden, dat mensen dat ook als zodanig zien en dat de meeste mensen daar ook veel geld aan willen uitgeven. Het dier is gewoon vreselijk belangrijk, om aanspraak te hebben tegen eenzaamheid, voor allerlei zaken.”*

Over de oorzaak hiervan zegt Nienke Endenburg: *“Vroeger had je een heleboel sociale structuren. Bijvoorbeeld de kerk, of je dat nou leuk vond of niet, daar hoorde je bij. Het was wel een sociale structuur. Je had structuren van dorpen. Maar er was controle. Mensen letten op elkaar. Je ziet dat die sociale structuren vreselijk zijn afgebrokkeld. Bijv. iemand ligt al drie maanden dood in een flat en dan klagen de buren over de stank. De kerk heeft veel minder invloed gekregen. Dus je ziet dat al die sociale structuren aan het afbrokkelen zijn. Dan ontstaat er eenzaamheid. En wat je dan ziet is dat dat dier er precies weer inpast om directe sociale ondersteuning te geven. Flyball, wandelclubje met de hond, konijnenclub; allemaal sociale structuren die in de plaats zijn gekomen van de afgebrokkelde sociale structuren. De meeste van ons zijn toch redelijk sociaal, we hebben dat nodig voor een goed welzijn. En dan zie je dat die dieren daar heel belangrijk in worden.”*

Met betrekking tot de huisdiereigenaren in de toekomst zegt zij: *“Nou ik denk dat het huisdier nog wel belangrijker wordt. Ik kijk altijd een beetje naar Amerika, daar komen veel ontwikkelingen vandaag en dan vullen we het wel op onze Nederlandse manier in maar je ziet dat daar steeds meer gebeurt. Je ziet het hier ook. We hebben hier pas de bestralingskliniek geopend, en dat was tien jaar geleden ondenkbaar. Ik denk dat daar steeds meer geld in gaat en dat het steeds belangrijker wordt. Het contrast met andere dieren, productiedieren wordt dan wel steeds groter. Want daar kijken we heel snel de andere kant op. Het contrast wat wij denken dat goed is voor onze dieren en wat werkelijk goed is voor dieren dat loopt nog wel eens vreselijk uiteen en dan gaat het meer om de behoefte van de eigenaar dan om wat het dier voor behoefte heeft en dat zie ik ook de komende jaren uit elkaar lopen.”*

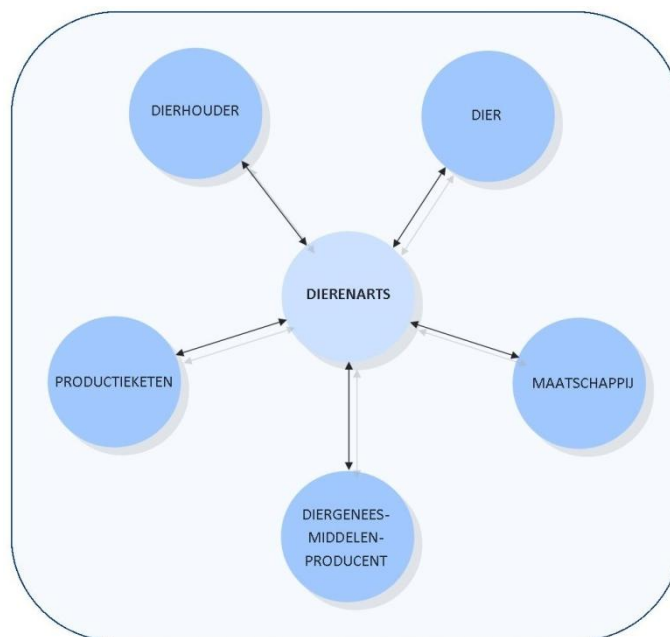
Ook de houding van diereigenaren naar de dierenarts toe is veranderd, zeggen de deskundigen: *“Diereigenaren zijn mondiger geworden. Ze denken mee over de diagnose. De eigenaar kent het dier veel beter dan de dierenarts. Wat de afgelopen vijf jaar enorm is toegenomen, is het gebruik van internet en fora. Vervolgens gaan diereigenaren alleen nog in acute situaties naar de dierenarts. Het gevolg is dat dierenartsen beter leren luisteren. De afstand tussen eigenaar en dierenarts is kleiner geworden. Het voordeel van de kennis van eigenaren wordt nu langzaam ingezien.”* Inge Koenis

Literatuuronderzoek geeft uitsluitsel over de stijging van het aantal gezelschapsdieren in Nederland. In 2005 vond een uitgebreid onderzoek plaats naar huishoudens in Nederland met gezelschapsdieren. Nederland heeft ongeveer 30,7 miljoen gezelschapsdieren. Het CBS telde eind 2005 ongeveer 7 miljoen huishoudens in Nederland. Vissen omvatten tweederde van de gezelschapsdieren (19 miljoen). Dan volgen katten met 3.3 miljoen en vogels met 3.4 miljoen, Het aantal honden was in 2005 ruim 1.8 miljoen. Honden, katten en konijnen laten een groei zien, waarbij de snelle groei van de kattenpopulatie opvalt. In 1997 werden nog 2,2 miljoen katten

gerapporteerd: een stijging van 50% in tien jaar. Het aantal gehouden knaagdieren is aanzienlijk gedaald (Bron: Raad voor Dierenaangelegenheden, *Gedeelde zorg: Feiten en cijfers* p. 12)

Rol van de dierenarts

De dierenarts heeft een centrale rol bij het voorschrijven van diergeneesmiddelen en vormt het middelpunt tussen de verschillende stakeholders. In dit krachtenveld heeft de dierenarts te maken met de dierhouder, die goedkoop zijn dieren gezond wil houden. Ook de productieketen, die is gericht op een strakke logistieke planning en efficiëntie is van invloed. Evenals de diergeneesmiddelenproducent die erbij gebaat is om steeds meer te verkopen. Bovendien heeft de dierenarts te maken met zijn verantwoordelijkheid voor de samenleving en het dier. Daarnaast bestaat een deel van de inkomsten van de dierenarts uit de verkoop van diergeneesmiddelen. Bron: KNMvD: *De Veterinaire Diergeneesmiddelen Autoriteit plan van aanpak antibioticaresistentie* p.3

Figuur 9 Krachtenveld Dierenarts

Voor een groot deel hoort het waarmaken van maatschappelijke verantwoordelijkheden bij het professionele bewustzijn van de dierenarts en dit staat ook als zodanig omschreven in de eindtermen van de studie Diergeneeskunde aan de Universiteit Utrecht en in de codes van de KNMvD, de beroepsvereniging van dierenartsen. Zo staat in de eindtermen van de studie Diergeneeskunde dat studenten worden opgeleid om als dierenarts 'deskundig en professioneel' te handelen. Professioneel handelen houdt volgens dit document in dat de dierenarts zich bewust is van zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid voor zowel de dier- als de volksgezondheid. Bron: Beemer, F. et al *Wat zijn de effecten van het ontkoppelen van voorschrijven en verhandelen van diergeneesmiddelen door de dierenarts?* p.29

Dat de rol van de dierenarts is veranderd, is duidelijk. Alle deskundigen zijn het hierover eens. Hieronder volgt een overzicht van de uitspraken over dit onderwerp.

"Ik denk dat ze zich meer bewust zijn geworden dat ze klantvriendelijker moeten zijn, en klantgericht. Ook wat commerciëler. Dat is voor een dierenarts af en toe nog een heel vies woord, net als marketing. Maar ik denk dat er meer inzicht is gekomen. Zeker in de afgelopen 1,5 jaar sinds de financiële crisis er is, dat merken de meesten wel. De inkomsten staan stil of gaan achteruit en dan worden ze zich wel bewust dat ze iets extra's te bieden moeten hebben" Nienke Endenburg

"De rol is nu intenser. De dierenarts is er nu van wieg tot graf. Hij is een soort van coach/adviseur geworden van de huisdiereigenaar, ook met betrekking tot voeding en gedrag." Inge Koenis

“Professioneel gedrag is een grotere rol gaan spelen, daar wordt de dierenarts nu ook op beoordeeld. De eigenaar is mondiger geworden, de hele maatschappij eigenlijk. Daarom zijn er ook meer rechtszaken te verwachten.” Sjeng Lumeij

“Er wordt door internet en televisie op diagnostisch niveau meer van je verwacht.” Julius Peters

“Ik denk dat de dierenarts wat minder bij de notabelen hoort dan voorheen. Het is meer een beroep. De dierenarts van nu is meer een hardwerkende professional, net als een huisarts. De dierenarts heeft een goed imago en dierenarts worden is nog steeds populair. De huidige dierenarts heeft over het algemeen meer vrije tijd door de ontwikkeling van samenwerkingsverbanden, dienstregelingen en spoedklinieken. Het is tegenwoordig niet meer vanzelfsprekend dat je altijd bereikbaar bent en er is meer aandacht voor de balans tussen werk en privé.” Margriet Bos

“De rollen van dierenarts zijn: gezondheidsbewaking zoönosen, en een commerciële rol. De overheid heeft een grote taak om te zorgen dat de dierenarts die taak uitvoert. Door de overheid is domeinmonopolie neergelegd bij de dierenarts, zoals het uitschrijven van recepten. Dierenartsen zien de groei in kennis van de cliënten als positieve ervaring. Omdat de cliënten beter opletten, en daardoor de betrokkenheid groter wordt. Dit geeft meer werkplezier. Er is een vertaalslag in het denkpatroon van de dierenarts die ze moeten maken om mee te gaan met de tijd. Een vrouw gaat hier misschien makkelijker mee om.” Björn Eussen

Multiculturele samenleving

De Nederlandse samenleving bestaat voor een steeds groter percentage uit mensen van een niet-westerse afkomst. Over het houden van gezelschapsdieren door niet-westerse allochtonen in Nederland is echter maar weinig bekend. Uit een onderzoek van TNS NIPO uit 2005 blijkt dat 55% van de gezinnen in Nederland één of meerdere gezelschapsdieren bezat. Het is onduidelijk of dit ook geldt voor Nederlandse gezinnen met een niet-westerse herkomst. Bron: M. Klumpers en N. Endenburg *Huisdieren Dierenartsen en de multiculturele samenleving* p. 54-61

Ook naar de invloeden van (niet-westerse) allochtonen is geïnformeerd. Over de allochtoon als diereigenaar zegt Nienke Endenburg het volgende: *“Dit is niet van invloed geweest. Ik heb onderzoek gedaan naar het aantal allochtonen met gezelschapsdieren en dat is een fractie, erg weinig. Er zijn er wel maar die zijn dan al redelijk aan de Nederlandse situatie aangepast. Dat heeft geen invloed gehad. Ze hebben wel affiniteit met vogels. Ze zorgen goed voor hun dieren, wel is hun attitude richting gezelschapsdieren iets anders.”*

Over allochtonen als dierenarts zegt Inge Koenis: *“Anders handelen kan in theorie niet van een allochtone dierenarts. Hij moet zich houden aan de Wet op de Uitoefening van Diergeneeskunde. De attitude van moslims naar dieren toe is anders. In de islamitische landen kent men geen uitgebreide intensieve dierhouderij, er is meer respect voor het dier, en dieren zijn waarschijnlijk meer dier dan in de Westerse samenleving en VS.”*

Educatief

Van de zeventien deskundigen hebben negen antwoord gegeven op de vragen over educatieve ontwikkelingen in de veterinaire sector.

Veranderingen studie diergeneeskunde

Over veranderingen in de studie diergeneeskunde, konden voornamelijk de deskundigen die verbonden zijn aan de faculteit Diergeneeskunde iets melden:

“De studie is wetenschappelijker geworden, het is niet alleen rijtjes opdreunen, maar ook het kritisch kijken. ‘Zou het anders kunnen?’ Er wordt gekeken naar ‘hoe staat de dierenarts in de maatschappij?’ We komen uit het ivoren torentje en bedenken wat wij aan de maatschappij te bieden hebben of kunnen bieden. Op de faculteit is veel kennis.

Soms lijkt het alsof de enige die weten dat hier vreselijk veel kennis is we dat zelf zijn, en voor de rest niet zo heel veel andere mensen. Het is maatschappelijker geworden en er wordt meer op

cliënten gericht. Vroeger was de dierenarts één van de notabelen van het dorp en tegenwoordig gaan de klanten gewoon naar de buurman als ze je niet aardig vinden of als ze vinden dat je het niet goed doet. Dan ga je failliet. Het is simpel gezegd een winkel die winst moet draaien. Dus er wordt gekeken naar klantgerichtheid. Dat wil niet altijd zeggen dat wat een cliënt vraagt dat je dat ook maar klakkeloos moet doen, daarom is dat wetenschappelijke ook wel belangrijk. Dierenartsen zijn er met name voor dierenwelzijn en eigenaren zijn dat ook, maar zij zijn ook erg voor hun eigen welzijn. Dan is het belangrijk dat een dierenarts kan zeggen: 'dit zijn andere overwegingen.' Dat vind ik eigenlijk het belangrijkste dat er meer naar de maatschappij gekeken wordt, zowel op macro als op micro niveau." Nienke Endenburg

"Ten eerste: Dat we van een jaarsysteem naar een bloksysteem gegaan zijn. Ten tweede: Dat we heel duidelijk naar een diersoortgerichte afstudeerrichting zijn gegaan waarbij de splitsing aan het begin van het tweede jaar was. Daar zijn we nu weer vanaf gestapt, want we zijn nu in een curriculum waarbij de eerste drie jaar weer voor iedereen gelijk is en waarbij aan het eind van het derde jaar gekozen wordt. Behalve door diegenen die via de decentrale selectie zijn binnengekomen (landbouwhuisdieren). We zijn nu overgegaan naar Bachelor-Master systeem. Een driejarige bachelor en driejarige master met verschillende afstudeerrichtingen. Het mastersysteem wordt nu ingericht en er zijn nogal wat docenten - en daar behoor ik zelf ook toe - die wat zorgen hebben over de parate kennis van de studenten want er wordt heel erg gefocust op redeneren, samenwerken en professioneel gedrag. Maar je moet ook gewoon parate kennis hebben. Benadrukken we de kennis nog wel genoeg? Daar is het bloksysteem ook weer debet aan want het bloksysteem zet de studenten aan tot leren op het korte termijn geheugen. De studie is anders geworden en in mijn optiek zou er meer uit te halen zijn als we de kennis en kunde van de studenten strenger controleerden." Marianne Sloet

Op de vraag hoe het Bachelor-Mastersysteem zich in de komende tien jaar gaat ontwikkelen, geeft Nienke Endenburg het volgende antwoord: "Wij zijn de beste van Europa dus ik denk dat het heel Europees gaat worden. Ik denk dat de uitwisseling met Amerika wat makkelijker wordt en dat we het nu bij deze structuur houden. Ik denk dat het fijn slijpen wordt van wat er nu is. Je ziet dat sommige zelfwerkzaam-opdrachten niet werken dus dat moet worden aangepast."

"Het welzijn van dieren wordt steeds belangrijker: daar zijn specifieke vakken voor gekomen." Sjeng Lumeij

Op de vraag wat de deskundigen zouden willen veranderen aan de studie werden de volgende antwoorden gegeven: "Dierenartsen hebben een vreselijk vol pakket, zij moeten over een heleboel dieren vreselijk veel weten, ze moeten ook nog goed met eigenaren om kunnen gaan, ze moeten hun eigen winkel financieel-economisch draaiende houden, ze moeten boekhouder zijn, personeelsmanager, enzovoorts.

Dus als je vraagt 'wat zou je willen toevoegen': dan kan ik nog wel 1000 dingen bedenken! Het zou ook nog handig zijn als ze toch nog wat meer van de psychologie van de eigenaar leren. Aan de andere kant weet ik als ik dat roep dat ik dan denk: 'Waar haal ik in vredesnaam de tijd vandaan? Ze moeten al zoveel weten!'. Het zit vol. Ieder specialisme roept: 'eigenlijk zouden ze van mijn stukje nog een beetje meer moeten weten!'. Ik denk dat dat ook allemaal waar is, maar ik denk ook dat dat allemaal niet kan. Ik zou er ook niets uit halen.

Dus ik denk dat je het toch meer moet zoeken in specialisatie. Dierenartsen hangen heel erg aan dat ze alles moeten kunnen. Je ziet het in beperkte mate. Landbouwhuisdieren, paarden. Maar je hebt nog wel uniforme coschappen. Dan wordt er van ze verwacht dat ze alles weten. Ik zie het meer in specialisatie." Nienke Endenburg

"Communicatie, nascholing, wat ik zelf heel interessant vind: gedragswetenschap. Dat zit nog in de onderzoeksfase. Er wordt aan gewerkt maar is nog niet op curriculum-niveau. Hoeveel stage heeft een student? Weinig, te weinig vind ik. Er zijn zoveel skills die je moet leren om gewoon aan te slag te kunnen als dierenarts. Ik vind dat die stage aspecten eigenlijk een groter onderdeel moeten zijn van een curriculum. Dat je leert in andere settings: hoe zit dit nou? Ik zou er sterk voor pleiten dat er tijdens de studie meer stageperiodes zijn. Reflectie, ook dat ontbreekt aan de studie: 'Wat is het kader waarin je werkt?'. Dat studenten veel beter nadenken over wat ze nu kunnen verwachten. Ze moeten een theoretisch kader ontwikkelen. Daar zou ik sterk voor pleiten. Dat zou je heel goed tijdens een stage kunnen doen. Dat hoort er wel bij, dat je een stuk training krijgt en in een iets hoger niveau denkt." Joost Ruitenbergh

“Ik ben een enorme voorstander van de algemene bevoegdheid omdat ik denk dat een dierenarts zich daarmee onderscheidt van heel veel anderen, omdat zij geleerd hebben diersoort-overschrijdend te denken. We zijn dat diersoort-overschrijdende denken een beetje uit het oog verloren. Ik ben geen voorstander van te vroege differentiatie. Ik vind het heel belangrijk dat een dierenarts die net is afgestudeerd alle diersoorten goed op een eerstelijns niveau kan behandelen en dat is eigenlijk niet meer zo. Dan kunnen jonge dierenartsen daarna heel duidelijk nadenken wat de verschillende opties zijn. Op dit moment - doordat wij differentiatie hebben - geven we nog wel een algemeen diploma af. In wezen is er geen sprake meer van algemene bevoegdheid, maar ze zijn zeker niet algemeen bekwaam, daar heb ik wel wat moeite mee. Ik zou liever hebben dat we dat na de studie verder onderwezen via nascholing of er een jaar aan vastplakken. Ik denk dat heel veel mensen die nu afstuderen eigenlijk te 'smal' afstuderen. Ik denk dat we wel eens wat erg diep in gaan op de technologie van van alles en nog wat, dat is nog een beetje een spanningsveld. Diergeneeskunde is voor een stuk ook een beetje een beroepsopleiding. Je moet een hoeveelheid parate kennis in huis hebben. Bij een acute patiënt moet je voldoende parate kennis hebben. Dat toetsen we soms ook in de co-schappen: we willen gewoon dat studenten bepaalde dingen paraat hebben. Sommige dingen moet je gewoon weten.” Marianne Sloet

Ten slotte vraagt Victor Slenter zich af wat het effect zou zijn van toelaten op basis van motivatie (decentrale selectie). Hij geeft hierbij aan dat dit bij andere studies ook speelt.

“Er worden nu namelijk meer meisjes ingeloot, terwijl het feitelijk zo is dat zij maar 50% gaan werken. Dit is een grote investering.” Aldus Victor Slenter.

Aansluiting op de sector

Op de vraag hoe de studie aansluit op het werkveld worden de volgende antwoorden gegeven:

“Ze moeten vreselijk veel bijleren, maar ze kunnen van alles een beetje als ze klaar zijn met de studie. Het zijn allemaal kleine plantjes die allemaal nog moeten verder groeien en ervaring opdoen.” Nienke Endenburg

“Een dierenarts communiceert te weinig, de uitstroom is nog niet communicatief genoeg.” Fred Schaeffer

“Ze leren geen ondernemerschap, dat is ook niet hun vak en dat vinden ze ook niet leuk. Kijk maar hoeveel dierenartsen arbeidsongeschikt zijn! De druk van het ondernemen en het praktiseren is te groot.” Walter Boer

Een op de zes dierenartsen kampt met volledige of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, aldus een enquête van de Stuurgroep Aanpak Arbeidsongeschiktheid. Dat percentage is ruim vier keer zo hoog als het landelijk gemiddelde. Onder oudere dierenartsen komt de uitval door ziekte nog vaker voor, stelt verzekeraar Movir. De helft van de bij Movir aangesloten 55-plussers wordt tijdelijk of blijvend arbeidsongeschikt.

Oorzaken van arbeidsongeschiktheid van dierenartsen in procenten

Versleten gewrichten en ledematen (55%)
Psychisch (23%)
Ongeval (15%)
Cardiologisch (12%)
Tumoren (5%)
Long en luchtwegen (4%)
Maag-darmkanaal (4%)
Zintuigen (4%)
Urogenitale stelsel (1%)
Huidaandoening (1%)
Infectieziekten (1%)
Anders (5%)

Stoker, E. De dierenarts draait door Volkskrant

Praktijkmanagement

Er is gevraagd naar de ontwikkelingen, en de plus- en minpunten van de minor veterinaire praktijkmanagement die gegeven wordt op hogeschool Van Hall Larenstein.

Op de vraag 'Wat vindt u van de kwaliteit van de minor?' antwoordde Susan Ophorst (modulecoördinator): *"We hebben weinig grip op de combinatie van de modules. Personeelsmanagement is niet van ons. Ook de Engelstalige module van personeelsmanagement sluit minder goed aan dan de Nederlandse vorm."*

De toekomstvisie die men zag voor de minor waren de volgende: *"De afstemming van de modules op elkaar wil ik wel verbeteren. Ook wil ik graag een 'management traineeship', ondersteund vanuit het Van Hall Larenstein. Verder wil ik niet zoveel veranderen aan modules. Ik wil liever meer kijken naar de instroom, het is verbazend waarom zo weinig mensen voor de minor kiezen. In het verleden zijn we bezig geweest met instroom vanaf de LOI, daar was het animo heel groot (honderden)." Susan Ophorst*

"Als je het echt goed wil neerzetten moet je er vanaf de propedeuse een aparte afstudeerrichting van maken." Inge Koenis

Over het aan de slag (kunnen) gaan als praktijkmanager zegt men: *"Ik denk dat je bij geen enkele opleiding meteen manager kunt zijn. Het is misschien een heel groot woord: praktijkmanager. Wij hebben het woord opgeblazen. Ikzelf denk dat je een hele afstudeerstream kunt maken in management en dan zou je dit na de studie kunnen doen."* Inge Koenis

"Ze komen er wel, maar niet genoeg vanuit hogeschool Van Hall Larenstein. Jullie zijn te jong. Het is een pittige 'senior' functie. De meeste praktijken kennen hun eigen Pappenheimers wel en vreten een jong ding op. Het kan wel maar dan moet je wel stevig in je schoenen staan. Die mensen met de ambitie, ongeveer 5-10 studenten per jaar, hebben niet allemaal de potentie om dit aan te kunnen. Zonde, want ik wil die extra plekken met jullie opvullen. Misschien is er iets mogelijk met managementtrainees waarbij je al wel betaald wordt en ervaring krijgt in het werkveld. Curalis is ook een leuke bestemming, ze hebben ideale functie daar (ook in opstart). Ik vind het niet verstandig om eerst als paraveterinair te gaan werken in een praktijk waar je manager wil worden. Diermanagers zijn ook andere assistentes dan die van het MBO afkomen." Susan Ophorst

Juridisch

Van de zeventien deskundigen hebben elf een antwoord gegeven op de vragen die betrekking hebben op de juridische ontwikkelingen binnen de veterinaire sector.

Ontwikkelingen

Politiek

Op het moment dat dit onderzoek wordt uitgevoerd is de politieke situatie in Nederland onrustig. Het kabinet Balkenende IV valt in februari 2010. In juni 2010 zijn verkiezingen gehouden. Totdat de Tweede Kamer weer op orde is, worden er dus geen nieuwe wetten en/of maatregelen ingevoerd.

Demissionair minister Veerman is bezig met de voorbereiding van een nieuwe Wet Dieren en Dierlijke producten (bron: mijn.pvda.nl/render.do) De voortgang rond deze nieuwe wet ligt tijdelijk stil. Nu gelden vijf verschillende, met elkaar samenhangende wetten inzake het houden van dieren, dierlijke productie en productie en verhandelen van dierlijke producten. Naast de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren zijn dit de Kaderwet diervoeders, de Diergeneesmiddelenwet, de Wet op de uitoefening van de diergeneeskunde en de Landbouwkwaliteitswet. Al deze regels worden ondergebracht in deze nieuwe wet. Het wetsvoorstel beoogt vereenvoudiging, verbetering en vernieuwing van de regelgeving en bevat dan ook één handhaving stelsel voor alle onderwerpen. (bron: www.recht.nl)

Marianne Sloet ziet nog een politieke ontwikkeling: *"Wat we zien, is dat organisaties zoals de Partij voor de Dieren een steeds grotere rol gaan spelen, maar het vervelende is dat een heel groot stuk dierenwelzijn alleen met de mond beleden wordt, en niemand bij de supermarkt het dure (biologische) stukje vlees koopt. Het is niet met elkaar in verhouding. Als we met zijn allen willen dat bepaalde dingen niet meer mogen dan moeten we producten die daaruit voortkomen gewoon niet meer kopen, dan is het gelijk afgelopen."*

Volgens het rapport 'Diervriendelijke keuzes door consumenten', door Monitor Duurzame Dierlijke Producten 2009², blijkt dat consumenten al wel kiezen voor diervriendelijke producten:

"Volgens de Monitor Duurzame Dierlijke Producten 2009, die vandaag verschijnt, is het marktaandeel van diervriendelijke producten van 0,7% naar 1,2% gegroeid. Omgerekend is dat dus geen 15%, maar maar liefst een omzetstijging van bijna 90% in 2009! En het einde is zeer waarschijnlijk nog niet in zicht. Want u weet, dierenwelzijn staat of valt met de keuze die de consument in de supermarkt maakt." Bron: Verburg, G. Toespraak: Omzet van diervriendelijker voedsel flink gestegen 2010

Veterinair Tuchtcollege

In het artikel 'De toekomst van de diergeneeskunde in Nederland' in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde zegt prof. Dr. Aart de Kruiff dat door de toenemende regulering en het meer 'verwend' zijn door de consument, de dierenarts zal moeten voldoen aan steeds hogere eisen. Dit zal ook leiden tot het vaker aansprakelijk stellen van de dierenarts voor (vermeende) beroepsfouten in 2020.

Op de vraag of er een stijging is te zien, in het aantal mensen dat naar het Veterinair Tuchtcollege is gegaan in de afgelopen tien jaar zegt Marianne Sloet: *"Ik heb daar geen getallen van. Voor zover ik weet geeft het Tuchtcollege zelf goed aan dat een cliënt er niet om financiële redenen terecht kan. Dat betekent direct dat veel zaken niet voortgezet worden. Het Tuchtcollege is namelijk niet bedoeld als 'makkelijk middel' om niet te betalen. Sommige mensen denken dat wel omdat de gang naar het Tuchtcollege niets kost."*

In een artikel in het Tijdschrift voor Diergeneeskunde (2007) hebben een studente, mr. Eugenie de Bordes en ik alle Tuchtcollegezaken van de afgelopen tien jaar op een rijtje gezet. Er waren tussen 1992 en 2005 gemiddeld 78 zaken per jaar. Slechts 19 van de 1023 zaken leidde tot een schorsing of ontzegging van de bevoegdheid van de betreffende dierenarts.

Antibioticagebruik

Binnen de beroepsgroep is al enige tijd een discussie aan de gang over het indammen van het antibioticagebruik binnen de veehouderij. Deze discussie is ook relevant voor gezelschapsdierenartsen, omdat hiermee het apotheekrecht in gevaar komt. Als het apotheekrecht zou verdwijnen, kunnen dierenartsen alleen nog recepten uitschrijven. Vervolgens moet de diereigenaar de medicijnen ophalen bij de (nu nog) humane apotheek. De inkomsten komen dan bij deze apotheek terecht.

Minister Verburg van LNV heeft besloten dat de veehouderij eind 2011 het antibioticaverbruik met 20% moet verminderen. Eind 2012 moet het verbruik gehalveerd zijn. De minister heeft dit voor alle sectoren besloten. Een toename van resistente bacteriën zorgt ervoor dat de discussie over antibiotica wordt geprikkeld. Bron: www.profnews.nl. De laatste jaren is een trend zichtbaar van antibioticaresistentie, zowel bij mensen als bij dieren. Tegelijkertijd vindt er klaarblijkelijk overdracht van resistente bacteriën van dieren naar mensen plaats en andersom. Een voorbeeld daarvan is de vee gerelateerde MRSA bacterie (Methiciline resistente staphylococcus aureus) ook wel "ziekenhuisbacterie" genoemd. Bron: Beemer, F. et al *Wat zijn de effecten van het ontkoppelen van voorschrijven en verhandelen van diergeneesmiddelen door de dierenarts?* p. 29

De handel in diergeneesmiddelen in Nederland wordt gereguleerd door het vergunningstelsel en het kanalisatieregime. Dierenartsen hebben een vergunning nodig om geneesmiddelen te mogen voorschrijven en verhandelen, de geneesmiddelen zijn ingedeeld in verschillende categorieën die al dan niet alleen op recept verkrijgbaar zijn. Op die manier vindt kanalisatie plaats. Bron: Beemer, F. et al *Wat zijn de effecten van het ontkoppelen van voorschrijven en verhandelen van diergeneesmiddelen door de dierenarts?* p. 29

Diergeneesmiddelenstromen

In de visie van de KNMvD is het in kaart brengen van de diergeneesmiddelenstromen de eerste stap die gezet moet worden om te komen tot een vermindering van het gebruik van antibiotica. Daarvoor is het noodzakelijk dat het gebruik van diergeneesmiddelen, en in eerste instantie met de focus op antibiotica, op een valide, volledige en transparante wijze worden geregistreerd.

² Voor het volledige rapport: zie www.minlnv.nl/actueel.

Hiertoe is door de KNMvD in 2009 het VetCIS opgezet in samenwerking met de AUV en FIDIN. Dit registratiesysteem is volledig operationeel en wordt gevoed met datastromen over de toegepaste diergeneesmiddelen c.q. antibiotica vanuit de verschillende dierhouderijsystemen. Door registratie en monitoring kan bovendien beter en effectiever worden beoordeeld of alternatieven voor antibiotica en managementsystemen resultaat boeken. Bron: KNMvD *De Veterinaire Diergeneesmiddelen Autoriteit plan van aanpak antibioticaresistentie*.p.3

Een aantal deskundigen is gevraagd naar hun visie over het loskoppelen van de apotheek en de dierenartsenpraktijk:

Björn Eussen: *“Mijn visie is dat we in het huidige systeem niet beter af zijn als de apotheek wordt gelijkgetrokken met de humane apotheek. De humane apotheek heeft totaal geen inzicht in de veterinaire zorg. Ik zie nu geen toegevoegde waarde om de apotheek uit de praktijk te halen. Door de interactie van medicijnen kan een dierenarts heel veel monitoren bij de patiënt.*

De drang tot voorschrijven van recepten zal net zo groot blijven als nu als de apotheek buiten de praktijk wordt geplaatst. Het wordt klantenvriendelijker. Inefficiënt, te weinig apotheken in de gebieden waar veel dierenartsenpraktijken zitten. In Nederland zijn er ook nog 700 huisartspraktijken met apotheek in de praktijk, omdat de centrale apotheek te ver weg is. De veterinaire apotheken buiten de praktijk, die al bestaan in België en Denemarken hebben puur een commercieel doeleinde om winst te behalen.”

Geert Moorman: *“Mijn visie is al jarenlang dat we beter receptjes kunnen verkopen. De handeling hiervoor kunnen we laten betalen. En ik heb geen sores met opslag, verloop, concurrentie met anderen enz. Medicijnen zijn geen grote bron van inkomsten. Er is wel overal marge op maar geen winst, soms zelfs verlies. Consument heeft alleen voordeel als de middelen bij de praktijk verkrijgbaar zijn. Ze wensen er niet voor te betalen. Hier ben ik absoluut van overtuigd. In Engeland worden diergeneesmiddelen al via de apotheek verstrekt, in Amerika ook. Het assortiment hoeft niet uitgebreider te worden. Vroeger kregen we iedere dag voorraad, daarna werden de transportkosten te duur, nu eens in de week. Levert ook geen winst op voor de dierenarts, alleen op het gebied van klantenwinst. Mensen gaan niet meer shoppen voor goedkope medicijnen en zoeken de dierenarts uit op kennis en ervaring etc. wel vlooienslangen etc. in de praktijk om de aanloop te houden.”*

Margriet Bos: *“Het is belangrijk dat de dierenarts blijft bepalen of en welke medicijnen een dier nodig heeft. Dit kan door het uitschrijven van een recept, al dan niet in combinatie met de verkoop. Ik denk dat de meeste praktijken de apotheek graag willen behouden, ook als bron van inkomsten. Wat er ook gaat gebeuren, een goede controle blijft belangrijk. Anders is de kans groot dat de verkoop van medicijnen via internet een vlucht gaat nemen. Zonder veterinaire controle lijkt me dat geen goede ontwikkeling.”*

Richard Rieter: *“Apotheek binnen praktijk, niet vanwege kosten, maar vanuit praktisch oogpunt.”*

Invloed overheid

Invloed van de overheid op de dierenarts

De invloed van de overheid op de veterinaire sector is niet zo groot. De Wet op de Uitoefening van Diergeneeskunde (WUD) geeft (in grote lijnen) aan wat een dierenarts wel en niet mag.

Marianne Sloet zegt hierover: *“De overheid wil dat de dierenarts aan de ene kant een controlerende taak heeft, en aan de andere kant wil de overheid dat de dierenarts de behandelende dierenarts op het bedrijf is. Die combinatie is soms lastig, je wordt dan geacht aan de ene kant officieel een boer een reprimande te kunnen geven en aan de andere kant ook zijn vertrouwenspersoon te zijn.”*

“Ik vind de invloed van de overheid niet storend. Ik ben blij dat het een beschermd beroep is.”
Richard Rieter

Invloed van de overheid op de dierhouder

Joost van Herten zegt: *“Er wordt nu gewerkt aan de Wet Dieren. Daar zitten wel wat verbeteringen in. Meer aandacht voor dierenwelzijn en duidelijkheid over de invulling daarvan en van de zorgplicht. Het invullen van de positieflijst: een lijst waarin staat welke dieren je wel en niet*

mag houden als huisdier. Nu eerst alleen de zoogdieren. Jammer, want bij de exoten wat vaak geen zoogdieren zijn, zit de meeste ellende. Dat zijn ingewikkelde dieren om te houden. Sommige zal je dan misschien moeten verbieden om te houden. De overheid neemt maar kleine stapjes elke keer en is erg terughoudend met nieuwe wetgeving. Elke regel heeft consequenties. Daar moet ook weer controle op zijn. En dat kost erg veel geld. In deze tijd van economische crisis zijn deze dingen als dierenwelzijn net iets minder belangrijk.”

Artikel 33 van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren vraagt om een lijst met diersoorten die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen om te mogen worden gehouden. Aan het houden van deze diersoorten kunnen voorwaarden worden gesteld. Het artikel richt zich met name op de burger die gezelschapsdieren wenst te houden, dus op die mensen die “ter eigen nutte” dieren (willen) houden.

Er wordt zowel voor de zoogdieren als voor de vogels een tweetal lijsten voorgesteld: (1) een negatieflijst met soorten die naar de mening van de Raad niet op een vanuit gezondheids- en welzijnsoogpunt aanvaardbare wijze gehouden kunnen worden en (2) een positieflijst van soorten die naar de mening van de Raad wél op een vanuit gezondheids- en welzijnsoogpunt aanvaardbare wijze gehouden kunnen worden. Deze twee lijsten tezamen dekken alle tot nu toe bekende soorten binnen de groepen van de zoogdieren en de vogels. *Bron: RDA-advies ‘negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels, april 2004*

Wettelijke verplichtingen dierenartsenpraktijk

De wettelijke eisen en verplichtingen om een dierenartsenpraktijk te openen zijn minimaal. *“In Nederland mag je zelfs als niet-dierenarts een praktijk hebben”, zegt Joost van Herten, “Het enige wat een dierenarts nodig heeft is zijn diploma. Dan mag je morgen een praktijk beginnen al ben je 10 jaar uit het vak geweest of school je nooit bij. De overheid heeft ook geen regels opgesteld over hoe die praktijk eruit moet zien. Het mag achter in de garage. De kwaliteit wordt alleen geborgd via tuchtrecht, maar dat is altijd achteraf...”*

“Je bent verplicht om 24 uur per dag zorg te leveren, tenzij je een hele specialistische kliniek opent en alleen op verwijzing werkt. Maar als je primaire patiënten neemt moet je een 24-uurs service leveren en dat is veel handiger als je dat doet in overleg met je collega’s. Aan de andere kant moet elke dierenarts zich laten inschrijven bij de Kamer van Koophandel.” Marianne Sloet

Op de vraag of deze regels strenger moeten worden, zegt zij: *“Ja, ik verwacht en ik hoop dat er net zoals in België ook zoiets als een Orde van Dierenartsen komt. Voordeel is dat er dan een bepaalde regulatie kan optreden. Als iemand momenteel geen lid is van de KNMvD is het ontzettend moeilijk om zo iemand aan te pakken als hij oncollegiaal handelt. De KNMvD zou dan eventueel de Orde kunnen worden. Een ieder zou verplicht lid moeten zijn van de KNMvD, als hij/zij wil praktiseren. Op dit moment profiteren een heleboel niet- leden mee van de KNMvD.”*

“De kwaliteit van een dierenarts is niet te meten. Een positieve ontwikkeling zou zijn dat er een Orde kwam voor toezicht en controle. Ook nascholing is daarin essentieel. Verzekeraars willen niet de zwarte piet uitdelen aan dierenartsen door wie te veel gedeclareerd wordt. Hier is professionalisering weer zo belangrijk.” Walter Boer

Technologisch

Van de zeventien deskundigen hebben tien een antwoord gegeven op de vragen die betrekking hebben op de technologische ontwikkelingen binnen de veterinaire sector.

Ontwikkelingen

Op het gebied van de technologie zijn er altijd veel ontwikkelingen gaande. Björn Eussen noemt de automatisering: *“De automatisering is sterk toegenomen, de KNMvD, FIDIN en AUV hebben een centraal informatiesysteem: Het VetCIS zal een belangrijke stap zijn om alle informatiestromen van en naar de dierenarts vanuit één centraal knooppunt te ondersteunen. Tevens zal bij het VetCIS een database worden opgezet van anonieme receptgegevens met behulp waarvan dierenartsen inzicht kunnen krijgen in het voorschrijfgedrag van*

diergeneesmiddelen met suggesties voor eventuele verbeteringen. Door het VetCIS krijgt de dierenarts via één infrastructuur de beschikking over een standaard productencatalogus (BCT/Repertorium), de elektronische pakbon van zowel de industrie en groothandel, de mogelijkheid van het versturen van elektronische logboeken (o.a. voor IKB) en op korte termijn functionaliteiten zoals elektronisch bestellen en elektronische facturen. Daarnaast leveren de voorschrijf- en aflevergegevens in de VetCIS database belangrijke gegevens die verdere transparantie en verantwoord gebruik van diergeneesmiddelen zal bevorderen.”

Voor de meeste ziekten zoals infectieziekten, allergieën, hart- en vaatziekten en tumoren, is diagnostiek nog heel erg in ontwikkeling. Daar staat nog een heel arsenaal aan technieken, met name bij die tumoren is het zo dat het steeds vooruit gaat en steeds preciezer wordt. Je kunt dus veel beter analyseren in welk stadium de metastasen zijn. Op alle terreinen/hoofdterreinen zijn er diagnostische tools. Maar het wordt wel steeds verfijnder.

Dit raakt nooit uitontwikkeld, want je ziet gewoon dat het voortschrijdend inzicht groeit, dat je steeds beter weet wat een ziekte is, en ervaring leert dat je toch steeds verder in het niveau duikt: ‘wat gebeurt er?’

Tot het niveau van het genetische aspect. ‘Welke ziekte speelt wel of niet een genetische rol?’ Voor tumoren: ‘hoe kan ik nou aantonen welk eiwitje of wel receptortje er voor zorgt dat een tumor wel of niet metastaseert?’ Bij de diagnostiek van bijzondere dieren: daar is nog een wereld te winnen. Er is altijd wel wat deskundigheid geweest, in relatie met de dierentuinen, waaraan een dierenarts gekoppeld is. Hele aparte dingen. Het aanbod van bijzondere dieren neemt toe en de deskundigheid ook.”

Julius Peters ziet de technologische ontwikkelingen voornamelijk in: “De echo, die wordt verfijnder. Doppler technieken³ worden ook betaalbaar. Nieuwe instrumenten zijn vaak onbetaalbaar, zoals het digitale röntgenapparaat, de CT-scan⁴ en de MRI-scan⁵. Ook diagnostische laparoscopie⁶ is ontwikkeld.”

Joost van Herten zegt: “Ontwikkelingen gaan niet per diersoort overal even snel. Daarnaast zijn er veel meer mogelijkheden gekomen voor diagnostiek. Dierenartsen doen zelf veel aan diagnostiek. De echo is de afgelopen tien jaar erg populair geworden. Niet alle praktijken gaan hierin mee. Je ziet wel een tendens dat dierenartsenpraktijken meer mogelijkheden gaan verkennen om aan te bieden aan hun patiënten. Ook is er meer aandacht voor zoönosen. Dit komt door de Q-koorts enz. Het vaccinatiebeleid zal wel veranderen. Dat wordt veel meer maatwerk.. De jaarlijkse standaard vaccinatie wordt verleden tijd.”

Verband humane sector

Diergeneeskunde en humane geneeskunde hebben veel overeenkomsten. In de humane geneeskunde gaan technologische ontwikkelingen echter sneller (en verder).

Björn Eussen zegt hierover: “Humane geneeskunde is heel anders gestructureerd en gefinancierd. Veterinaire geneeskunde is niet ver ontwikkeld omdat er niet genoeg geld in zit. Ook is er minder vraag naar.”

Sjeng Lumeij gaat hier dieper op in: “Een heleboel technieken die wij gebruiken zijn niet voor diergeneeskunde ontwikkeld. Met de hoeveelheid aan diersoorten die bijzondere ziekten kunnen hebben is het wel zo dat je bij dieren modellen ziet voor de ziekten bij mensen. Dit is een extra argument om geld te krijgen voor onderzoek. Bijvoorbeeld bij vogels: ijzerstapelingsziekte, bij fretten: tumor alvleesklier. Komt ook bij mensen voor maar is zeldzaam. Aan de andere kant is er

³ Dit is een onderzoek waarbij de stroomsnelheid van het bloed in een aantal bloedvaten in de hals wordt onderzocht, om een indruk te krijgen van de bloedvoorziening van de hersenen. Tegelijkertijd kunnen die bloedvaten met een speciale techniek ook in beeld worden gebracht.

⁴ De CT-scanner werkt met dezelfde röntgenstralen als bij een ‘gewone’ röntgenfoto. Alleen maakt de CT-scanner dwarsdoorsneden van het lichaam.

⁵ MRI staat voor magnetic resonance imaging. Hierbij worden beelden van organen en weefsels gevormd met behulp van magnetische resonantie.

⁶ De diagnostische laparoscopie (kijkoperatie) is een direct visueel onderzoek van de inwendige buikorganen. Hierbij kan een groot oppervlakte van de lever en de galblaas, de milt, het peritoneum (het buikvlies), het kleine bekken met de inwendige geslachtsorganen, de dunne darm, de blinde darm en de dikke darm (het colon) goed worden bekeken.

laatst een pacemaker bij een fret geïmplantéerd. Dit werkt dus allebei de kanten op. Technologie ontwikkelt steeds sneller, er zijn specialismen op alle vakgebieden.”

Julius Peters vindt dat de technologische ontwikkelingen in diergeneeskunde niet achter lopen: *“Die lopen niet achter. Gezondheid bij mensen is heel anders, daar gebeurt alles. Euthanasie, daar wordt niet over gepraat. Apparatuur van de humane zorg is niet altijd even verfijnd om voor de veterinaire zorg te gebruiken. Wat voor mens gemaakt is, is te groot voor sommige gezelschapsdieren.”*

Joost van Herten vindt van wel: *“We zullen altijd wel achter blijven lopen. Het meeste onderzoek gebeurt humaan. Het gat zal er altijd wel zijn dat heeft ook met financiën te maken. Als je kijkt naar laparoscopie. In de humane sector gebeurt dat al 20 jaar en dat is nu pas een veterinaire trend van de laatste vijf jaar. Er zit ook een ethisch aspect aan bepaalde technieken. Hoever willen we gaan? En hoeveel zijn mensen bereid om te betalen?”*

Doordat gezelschapsdieren verzekerd kunnen worden gaan mensen sneller over tot behandeling, ook als deze duurder is doordat er van nieuwe technieken gebruik wordt gemaakt. De vraag rees of dit kan leiden tot overtreatment.

Joost Ruitenbergh gaf hierop het volgende antwoord: *“Complexe vraag, er wordt veel meer gedaan aan de ethiek. Wij hebben aparte afdelingen die zich met dierenethiek bezig houden. Ik durf niet te zeggen of je daar als dierenarts een training in zou moeten krijgen. Iedereen moet zich realiseren - ook in de relatie tussen eigenaar en dierenarts - dat er ruimte moet zijn voor dialoog. Maar aan de andere kant is het ook absoluut zo dat mensen meer eisen. Omdat die technieken er zijn wil men door gaan en toch tot het uiterste gaan. Kan het komen door de vergelijking humane-veterinaire zorg? Dat denk ik wel, dat het verwachtingspatroon ook hoger is, maar nog niet alles is vertaald naar dierenzorg, aan de andere kant is het absoluut een rol die bij de dierenarts hoort. Dat je je ook realiseert dat je niet alleen maar de techneut bent maar ook die ruimte moet hebben. Ik denk dat hier ook nog wel veel te doen is, om ook de dierenarts van de toekomst goed uitgerust zijn werk te laten doen. En dat die ook die training moeten hebben om daarvoor de juiste woorden voor te kunnen vinden. Communicatie is ook een vreselijk belangrijk iets. Hoe breng je de boodschap over, ik denk dat je eerst moet snappen: waar hebben we het nou eigenlijk over? Dat uit zich natuurlijk in: hoever kun je gaan met je behandeling en protocollen en daarnaast ook het inzicht: hoe je dat dan moet doen.”*

Walter Boer heeft hier goed inzicht op: *“Ik heb nog geen indruk dat er overtreatment optreedt. Soms zien we opvallende dingen bij declaraties dat er bijvoorbeeld veel foto's genomen zijn, vaak is hier wel een goede reden voor. Proteq Dier & Zorg gaat uit van de noodzaak vanuit de dierenarts en is niet zo streng hierbij. Als bijv. de norm wordt dat operaties laparoscopisch gedaan worden terwijl we bij de premie berekening uitgegaan zijn van de standaard operatie, dan kunnen de voorwaarden altijd nog aangepast worden. Dat gaat dan in overleg met de sector.”*

Joost van Herten zegt: *“We zien wel in de beroepsgroep dat er voor dat aspect wel aandacht is. Langzaam zie je dat er wat discussies ontstaan binnen de beroepsgroep over dit soort dingen. Je moet er als beroepsgroep scherp op blijven dat bepaalde onderzoeken niet gedaan worden omdat de apparatuur binnen de praktijk betaald moet worden. Uiteindelijk kom je daar als beroepsgroep niet mee weg in de maatschappij. Misschien moeten we dan met gedragslijnen en protocollen komen. Deze zijn helaas niet bindend voor dierenartsen die geen lid zijn van de beroepsorganisatie. De markt haalt de slechte dierenartsen er meestal zelf wel uit. Onderschat de kracht niet van mensen met negatieve ervaringen over een dierenarts, dat is in de omgeving snel bekend. Mensen delen hun ervaringen tegenwoordig ook op internet zoals uwhondenkat.nl. Ik zie dat in de toekomst groeien.*

We denken er soms wel over om zoiets vanuit de KNMvD op te zetten zodat mensen op basis van kennis en ervaringen van anderen de keuze van een dierenarts te maken. Maar dat moet je heel zorgvuldig doen. Verzekeraars hebben daar ook een rol in. Bijvoorbeeld dat de beroepsgroep bij verzekerde dieren alles uit de kast gaan halen. Je moet goed in gesprek blijven met elkaar om dit in goede banen te leiden. De verhoudingen zijn op dit moment goed. Ik denk dat er op een enkeling na niet grootscheeps overbehandeld wordt maar je moet er wel alert op blijven. De dierenarts heeft een belangrijke verantwoordelijkheid naar het dier toe. De eigenaar kan wel van alles willen maar het moet wel in het belang van het dier zijn.”

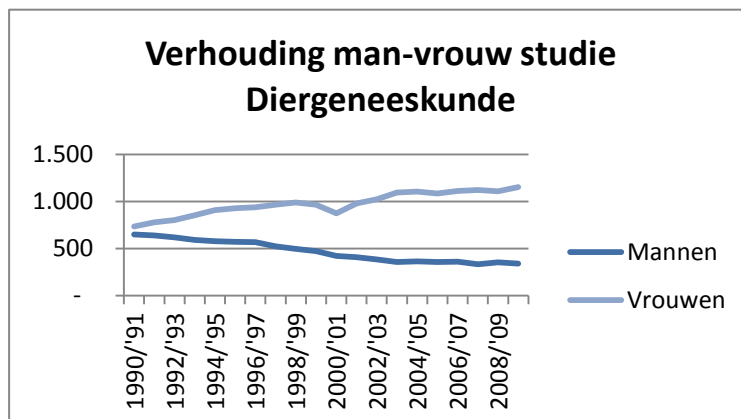
In zijn praktijk ziet Richard Rieter ook het effect van huisdierverszekeringen: *“Steeds sneller kiest men voor operatie. Ik zie geen overtreatment, hoogstens iets meer uitgebreide operaties.”*

Demografisch

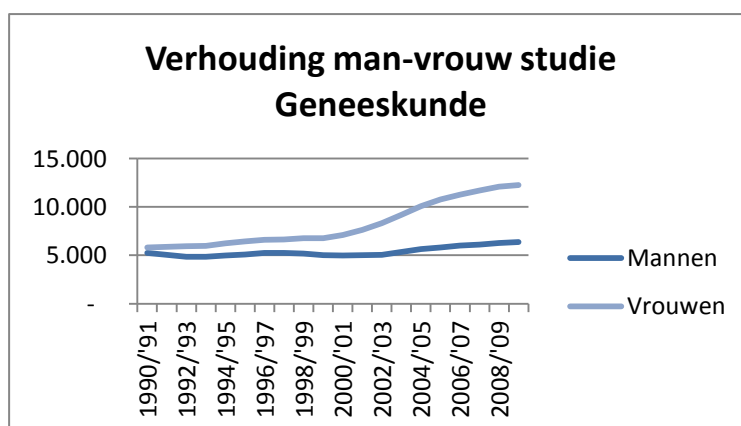
Van de zeventien deskundigen hebben negen een antwoord gegeven op de vragen die betrekking hebben op de demografische ontwikkelingen binnen de veterinaire sector.

Man vs. vrouw verhouding

Een ontwikkeling die actueel is, is het stijgende aantal vrouwen in de studie Diergeneeskunde, en het afnemende aantal mannen. Dit is vergelijkbaar met de ontwikkelingen in de (humane) Geneeskundestudie.

Grafiek 3 Aantal mannen en vrouwen studie Diergeneeskunde per jaar.

Grafiek 4 Aantal mannen en vrouwen studie Geneeskunde per jaar.

Victor Slenter van het Capaciteitsorgaan heeft in opdracht van de KNMvD een onderzoek uitgevoerd naar het effect van het groeiende aantal afgestudeerde vrouwelijke dierenartsen. Tevens is hierover in maart 2010 een symposium geweest, waar de heer Slenter zijn bevindingen heeft gepresenteerd, en waarna diverse deskundigen uit de beroepsgroep hierover mochten discussiëren. De heer Slenter heeft zijn bevindingen gebaseerd op de ontwikkelingen in de humane geneeskunde, met name de huisartsensector. De ontwikkelingen die nu gaande zijn in de veterinaire sector hebben zich in de humane sector tien jaar geleden al voorgedaan. Volgens Victor Slenter geeft de situatie in de humane sector een goed referentiekader voor de veterinaire sector.

Over de huidige veterinaire sector zegt de heer Slenter het volgende: *“Wij hebben ontdekt dat de manier waarop de meeste dierenartsen hun vak uitoefenen erg lijkt op de huisartsen van twintig jaar geleden. Dat betekent dat de meeste dierenartsen van middelbare of hogere leeftijd zijn, mannelijk, werken in een solopraktijk met vrouw als achterwacht en een assistente voor voorbereidend, en daarnaast dierenartsen die werkzaam zijn bij de overheid.”*

Een sector die in zichzelf gekeerd is en de laatste jaren niet veel is geëvolueerd. Huisartsen in jaren '70 ook, deden alles zelf. Deze hebben grote ontwikkeling doorgemaakt."

Over de toekomst van de dierenarts zegt hij: "Dit is de toekomst voor de dierenarts: het aantal vrouwelijke studenten neemt fors toe, willen ook parttime werken.

De markt gaat daarop reageren. DIDDA's⁷ zullen komen, daar is markt voor. In groepspraktijken meer ruimte voor fulltime ondersteuning en meer kans voor verschillende specialismen onder een dak. Veel meer assistentie hoger opgeleid. Dierenarts als solist zal altijd blijven maar zijn rol zal komende 10 jaar afnemen.

Denkt u ook dat er meer doorgestuurd wordt naarmate er meer vrouwen in de praktijk komen?

"Omdat vrouwen vaker in loondienst werken en ook vaker parttime, hebben zij waarschijnlijk minder tijd en gelegenheid om zich verder te specialiseren op een bepaald gebied. Hierdoor zullen zij misschien eerder doorverwijzen. Maar dit komt denk ik meer door de omstandigheden waaronder ze werken (loondienst, parttime) dan door het feit of ze man of vrouw zijn".Margriet Bos

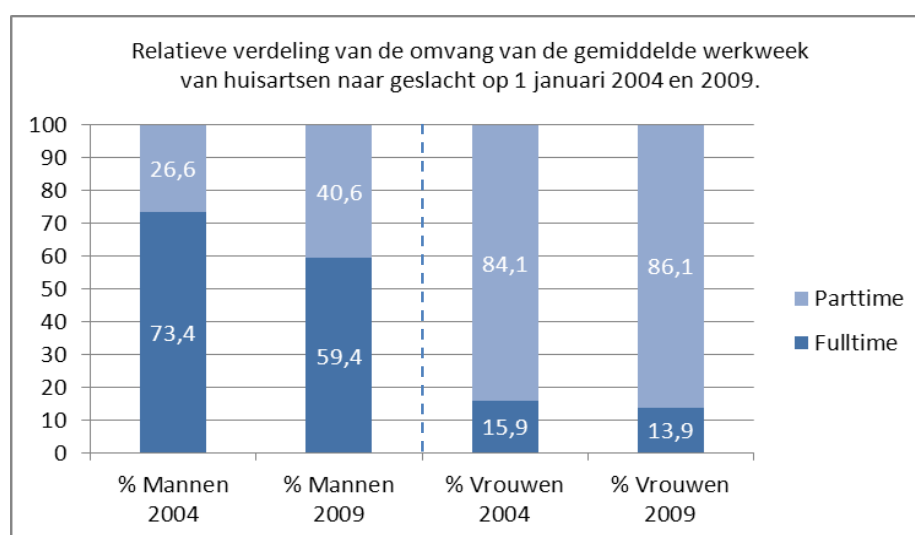
De structuur van de praktijk verandert als er meer vrouwen het vak in gaan. Meer ketenvorming. Die ketens worden gerund door dierenartsen. Hierna zal er ook meer winst gemaakt worden Dierenarts 3,5 of 4 declarabele uren t.o.v. advocaat 7 a 8; door herstructurering meer winst. Mentaliteit moet veranderen en winst gaan maken. Björn Eussen

Fulltime vs. parttime werkverband

Alle deskundigen gaven aan dat het grootste gevolg van de feminisering binnen de veterinaire sector de toename van het aantal parttimers is.

Joost van Herten nuanceert dit. Hij zegt hier het volgende over: "mannen en vrouwen van de jongste generaties hebben vaak dezelfde opvattingen over hun werk-privé balans. Ik denk dat ook veel mannen bij voorkeur in loondienst (en parttime) werken. Ik zie het verschil tussen man en vrouw niet zo, het is meer een generatiekwestie. Ik werk ook parttime om deels voor de kinderen te zorgen, dat is de toekomst, zorgtaken verdelen tussen man en vrouw."

In de huisartsensector is de toename van het aantal parttime werkers ook gestegen van 44,4% in 2004 naar 57,6% in 2009. Met name de mannen zijn minder fulltime gaan werken.

Figuur 10: Relatieve verdeling van de omvang van de gemiddelde werkweek van huisartsen naar geslacht op 1 januari 2004 en 2009 (Bron: Hingstman, L & Kenens, R.J., 2004 p. 13 +

⁷ Afgeleid van HIDHA: Huisarts In Dienst van een andere HuisArts. DIDDA is Dierenarts In Dienst van een andere DierenArts.

Tabel 5: Relatieve verdeling van de omvang van de gemiddelde werkweek (fte) van huisartsen naar functie en geslacht op 1 januari 2009. (Bron: Hingstman, L & Kenens, R.J. 2009, p. 16)

Omvang werk- week in fte ¹	Zelfstandig gevestigde huisartsen			HIDHA's			Totaal		
	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
< 0,20	0,0	0,1	0,0	1,3	0,9	1,0	0,0	0,4	0,2
0,20 - 0,40	0,6	2,1	1,1	26,9	20,9	21,9	1,6	8,1	4,0
0,40 - 0,60	5,4	29,1	12,5	35,3	45,8	44,0	6,6	34,5	17,0
0,60 - 0,80	11,1	34,6	18,1	15,4	23,2	21,9	11,3	31,0	18,6
0,80 - 1	21,3	14,7	19,3	14,7	6,9	8,2	21,0	12,2	17,7
1 (full-time)	61,6	19,3	49,0	6,4	2,2	3,0	59,4	13,9	42,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Gem. aantal fte</i>	<i>0,89</i>	<i>0,68</i>	<i>0,83</i>	<i>0,49</i>	<i>0,48</i>	<i>0,48</i>	<i>0,88</i>	<i>0,62</i>	<i>0,78</i>

Tabel 6 Relatieve verdeling van het aantal full- en parttime werkende huisartsen naar functie en geslacht op 1 januari 2004. (Bron: Hingstman, L & Kenens, R.J., 2004 p. 13)

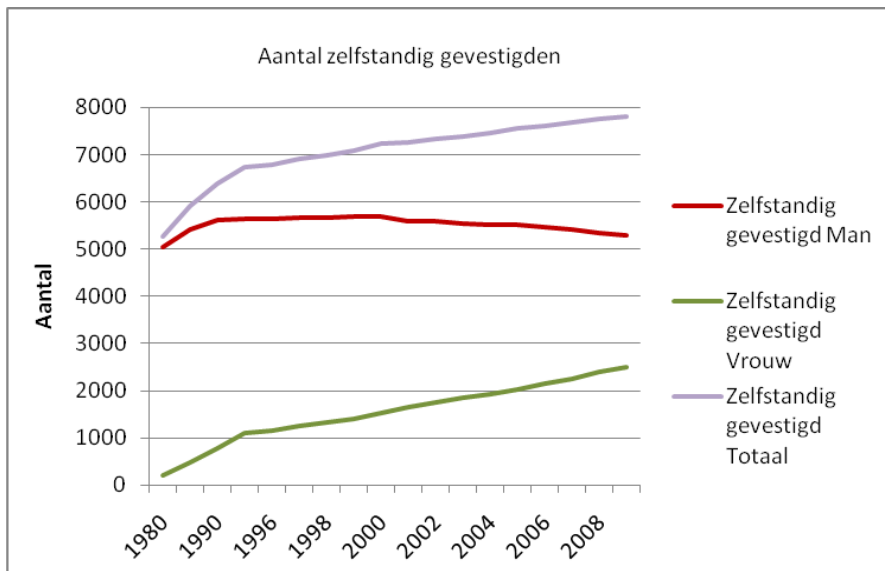
	Zelfstandig geves- tigde huisartsen			HIDHA's			Totaal		
	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Parttime	25,0	78,7	38,6	91,2	98,9	97,7	26,6	84,1	44,4
Fulltime	75,0	21,3	61,4	8,8	1,1	2,3	73,4	15,9	55,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Eigenaarschap vs. Loondienst

De ontwikkelingen in de huisartsensector zijn een goede maatstaaf voor de ontwikkelingen die de veterinaire sector te wachten staan: in de huisartsensector in de afgelopen dertig jaar is blijven groeien. Wel heeft er een verschuiving plaatsgevonden tussen het aantal mannen en vrouwen. Vanaf 2001 daalt het aantal mannelijke ondernemers, maar blijft het aantal vrouwelijke ondernemers stijgen.

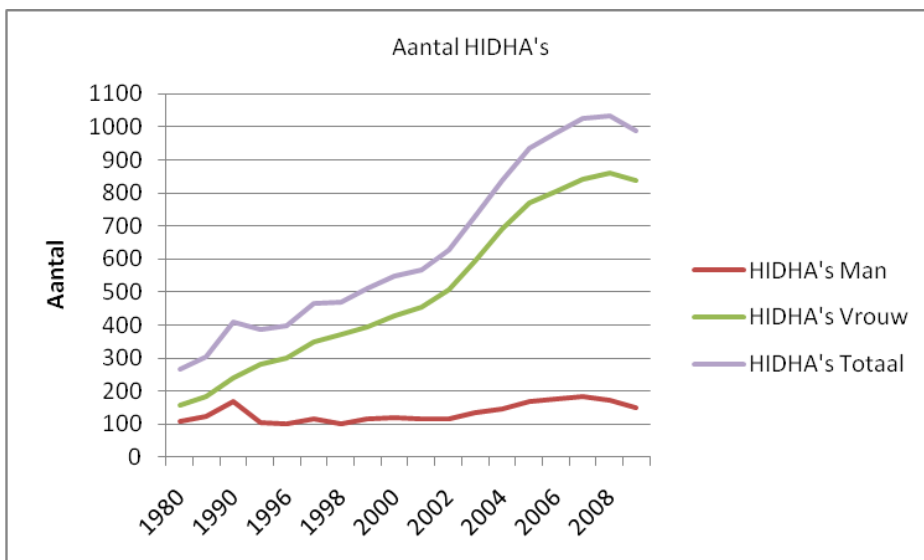
Tabel 7 Aantal huisartsen naar functie en geslacht op 1 januari (vanaf 1980)
(Bron: Hingstman, L & Kenens, R.J., 2009, p. 8)

	Zelfstandig gevestigd			HIDHA's			Totaal
	man	vrouw	totaal	man	vrouw	totaal	
1980	5.036	219	5.255	110	158	268	5.523
1985	5.427	481	5.908	123	182	305	6.213
1990	5.611	782	6.393	168	240	408	6.801
1995	5.638	1.102	6.740	105	280	385	7.125
1996	5.639	1.158	6.797	100	300	400	7.197
1997	5.659	1.260	6.919	118	349	467	7.386
1998	5.663	1.332	6.995	100	370	470	7.465
1999	5.685	1.411	7.096	118	393	511	7.607
2000	5.691	1.531	7.222	119	429	548	7.770
2001	5.598	1.655	7.253	116	453	569	7.822
2002	5.588	1.753	7.341	118	508	626	7.967
2003	5.550	1.845	7.395	135	595	730	8.125
2004	5.523	1.939	7.462	147	690	837	8.299
2005	5.513	2.036	7.549	168	769	937	8.486
2006	5.463	2.155	7.618	175	805	980	8.598
2007	5.414	2.259	7.673	184	841	1.025	8.698
2008	5.351	2.395	7.746	171	862	1.033	8.779
2009	5.289	2.510	7.799	151	839	990	8.789

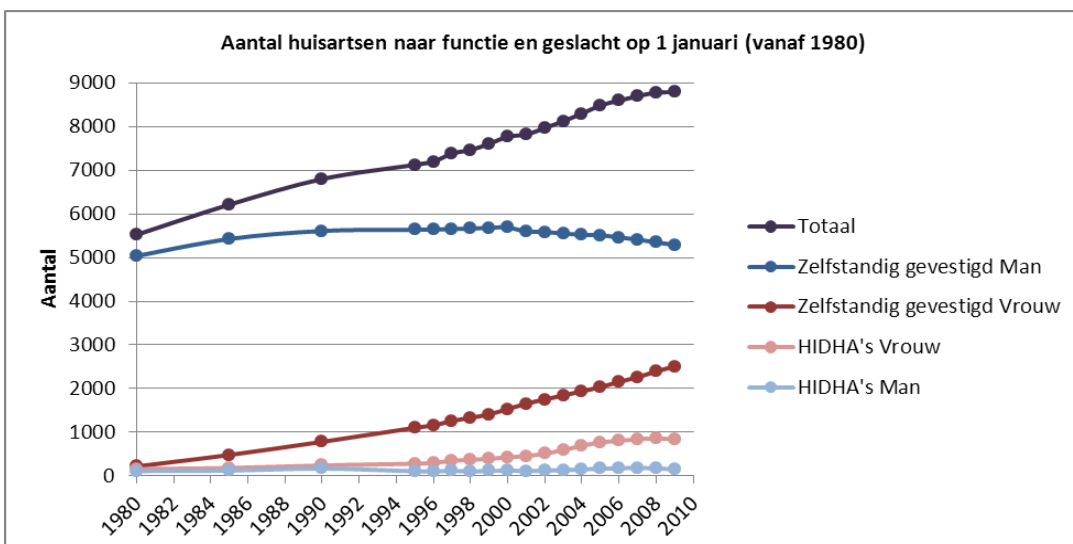
Figuur 11: Tabel 6 zelfstandig gevestigde huisartsen (Bron: Hingstman, L & Kenens, R.J., 2009, p. 8)

Het aantal huisartsen in loondienst (HIDHA) is na 2002 fors toegenomen, maar na 2007 is dit weer afgenomen. Het aantal vrouwelijke huisartsen in loondienst blijft stijgen, tot 2008. Daarna zien we de stijging vooral in het aantal vrouwelijke zelfstandigen.

Figuur 12: Tabel 6 HIDHA's (Bron: Hingstman, L & Kenens, R.J., 2009, p. 8)

Onderstaande figuur geeft een totaalbeeld van de ontwikkelingen in het aantal huisartsen.

Figuur 13: tabel 6 weergegeven in een lijndiagram.

IV. Veterinaire Specialisaties

Gezelschapsdieren	Aantal	Overige diersoorten	Aantal
• Interne Geneeskunde der Gezelschapsdieren	19	• Varkensgezondheid	13
• Chirurgie der Gezelschapsdieren	28	• Rundergezondheid	36
• Dermatologie der Gezelschapsdieren	5	• Kleine herkauwersgezondheid	3
• Oogheelkunde	7	• Pluimveegezondheid	15
Paard		Diersoortoverkoepelende specialisaties	
• Reproductie paard	11	• Veterinaire Pathologie	30
• Inwendige ziekten van het paard	17	• Veterinaire Radiologie	11
• Chirurgie van het paard	30	• Veterinaire Microbiologie	21
Overige specialisatie		• Veterinaire Diervoeding	8
• Vogels en kleine zoogdieren	5	• Veterinaire Volksgezondheid	16
		• Veterinaire anesthesiologie	4
		• Veterinaire farmacologie en toxicologie	4
(Bron: gvs.knmvd.nl)		Totaal aantal specialisten Nederland:	272

V. Dictaat

Dictaat

DE DIERENARTS OP CONSULT

Een beeld van de Veterinaire Sector in 2020

Jolyn Klamer
Marije Woesthoff

Augustus 2010